

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN BAĞLANMA STİLLERİ,
AİLE YAŞAM DOYUMLARI VE DUYGUSAL
ÖZERKLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Büşra S. ERMİŞ

İstanbul
Eylül-2019

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN BAĞLANMA STİLLERİ, AİLE
YAŞAM DOYUMLARI VE DUYGUSAL ÖZERKLİK
DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Büşra S. ERMİŞ

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim TAŞ

İstanbul
Eylül-2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Dr. Öğr. Üyesi İbrahim TAŞ

Üye Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÖZGENEL

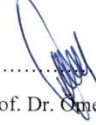

Üye Dr. Öğr. Üyesi Ferahim YEŞİLYURT

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Ömer ÇAHA
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri, Aile Yaşam Doyumları ve Duygusal Özerklik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Büşra S. ERMIŞ

ÖNSÖZ

Araştırmamdaki her aşamada bana yardımcı olan değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi İbrahim TAŞ'a, eğitim alanında dersleriyle bize büyük katkıları olan çok değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Özgenel'e, lisans eğitimimde bana büyük katkıları olan İstanbul Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim dalı öğretim üyelerine ve bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük katkısı olan lise öğrencilerine teşekkür ederim. Ayrıca yüksek lisans eğitimi boyunca benden desteklerini esirgemeyen babam Erol Ermiş'e, değerli dostum Zeynep Cavga'ya ve kurum müdürümüz Ayşe Güner'e verdiği destek ve anlayışlarından ötürü teşekkürlerimi sunarım.

Büşra S. ERMİŞ

İstanbul-2019

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN BAĞLANMA STİLLERİ, AİLE YAŞAM DOYUMLARI VE DUYGUSAL ÖZERKLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Büşra S. ERMİŞ

Yüksek Lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Tez danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi İbrahim TAŞ

Eylül-2019 138+XV Sayfa

Bu çalışmanın amacı lise öğrencilerinin bağlanma stilleri, aile yaşam doyumları ve duygusal özerklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmada nicel araştırma modellerinden korelasyon yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Beykoz, Kadıköy, Üsküdar, Ümraniye ve Ataşehir ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi lise kurumlarındaki toplam 997 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Verilerin toplanması için “Üçlü Bağlanma Stilleri Ölçeği”, “Duygusal Özerklik Ölçeği” ve “Aile Yaşam Doyumu Ölçeği” kullanılmıştır.

Veri seti normal dağılım gösterdiği için ikili grupların karşılaştırılmasında t testi, ikiden fazla değişken gruplarının karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Farklılığın anlamlı bulunması durumunda LSD (Çoklu Karşılaştırma) testi uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda aile yaşam doyumu ile duygusal özerklik arasında negatif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bağlanma stiline alt boyutlarından olan güvenli bağlanma stili ile aile yaşam doyumları arasında pozitif yönde ve orta düzeyde, kaçınan ve kaygılı-kararsız bağlanma stilleri ile aile yaşam doyumu arasında ise negatif yönde ve düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Güvenli bağlanma stili ile duygusal özerklik arasında negatif yönde düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki, kaçınan bağlanma stili ile duygusal özerklik arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ve kaygılı-kararsız bağlanma ile duygusal özerklik arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Araştırma sonuçları cinsiyet değişkeni yönüyle incelendiğinde güvenli ve kaygılı-kararsız bağlanmanın cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı, kaçınan bağlanma, aile yaşam doyumu ve duygusal özerkliğin ise cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur. Araştırma sonuçları anne baba birliktelik durumuna göre incelendiğinde aile yaşam doyumunun

anlamli bir Şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Algılanan ders başarısı aÇısından güvenli bağlanma ve kaygılı-kararsız bağlanmanın, aile yaşam doyumunun, duygusal 6zerklik d6zeyinin algılanan başarı durumuna g6re anlamli bir Şekilde farklılaştığı, kaçınan bağlanma puanlarının ise algılanan başarı durumuna g6re anlamli bir Şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur. Anne ve baba tutumları aÇısından 6đrencilerin güvenli bağlanma, kaygılı-kararsız bağlanma, aile yaşam doyumunu, duygusal 6zerkliğin anlamli bir Şekilde farklılaştığı g6r6lm6Őt6r.

Araştırmanın son b6l6m6nde ulaşılan sonuÇlar tartıŐılmıŐ ve 6neriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma, Bağlanma Stili, Aile Yaşam Doyumu, Duygusal 6zerklik

ABSTRACT

THE INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN HIGH SCHOOL STUDENTS 'ATTACHMENT STYLES, FAMILY LIFE SATISFACTION AND EMOTIONAL AUTONOMY LEVELS

Büşra S. ERMİŞ

Master, Psychological Counselling and Guidance

Thesis Advisor: Asst. Prof. Dr. İbrahim TAŞ

September-2019, 138+XV Pages

The aim of this study is to investigate the relationship between high school students' attachment styles, family life satisfaction and emotional autonomy levels. In this study, correlation method was used from Quantitative Research Models. The sample of the study consists of 997 high school students in the official highschools of the Ministry of National Education in Beykoz, Kadıköy, Üsküdar, Ümraniye and Ataşehir. Triple Attachment Styles Scale', "Emotional Autonomy Scale" and "Family Life Satisfaction Scale" were used to collect data. Since the data set showed normal distribution, t-test was used to compare binary groups, and one-way analysis of variance (ANOVA) was used to compare more than two variable groups. If the difference was found significant, LSD (Multiple Comparison) test was applied. As a result of the study, it was determined that there was a negative and moderate relationship between family life satisfaction and emotional autonomy. A positive and moderate relationship was found between the secure attachment style, which is one of the sub-dimensions of attachment style, and family life satisfaction, while a negative and low level and significant relationship was found between avoidant and anxious-unstable attachment styles and family life satisfaction. There was a negatively low and significant relationship between secure attachment style and emotional autonomy, a positive and low significant relationship between avoidant attachment style and emotional autonomy, and a positive and moderate significant relationship between anxious-indecisive attachment and emotional autonomy.

When the results of the study were examined in terms of gender variable, it was found that safe and anxious-unstable attachment differed significantly according to the gender variable, whereas avoidant attachment, family life satisfaction and emotional autonomy did not differ significantly according to the gender variable.

When the results of the study were examined according to the relationship of the parents, it was found that the family life satisfaction was significantly differentiated. In terms of perceived course achievement, it was found that secure attachment and anxious-unstable attachment, family life satisfaction, emotional autonomy level differed significantly according to perceived success status, while avoiding attachment scores did not differ significantly according to perceived success status. It was observed that students 'secure attachment, anxious-unstable attachment, family life satisfaction and emotional autonomy differed significantly in terms of parents' attitudes.

In the last part of the research, the results are discussed and suggestions are developed.

Key Words: Attachment, Attachment Styles, Family Life Satisfaction, Emotional Autonomy

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR	xvi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1.Problem	1
1.2. Amaç	4
1.3.Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Varsayımlar	6
1.5. Sınırlılıklar	6
1.6. Tanımlar	6

İKİNCİ BÖLÜM

İLGİLİ LİTERATÜR.....	8
2.1.Bağlanma.....	8
2.1.1.Bağlanma Davranışında Evreler	10
2.1.2.Bağlanma Davranışını Aktive Eden Durumlar	11
2.1.3.İçsel Çalışan Modeli.....	12
2.1.4.Ergen Bağlanması	15
2.1.5.Erişkin Bağlanması	17
2.1.6.Bağlanma-Özerklik İlişkisi	18
2.2.Duygusal Özerklik	18
2.2.1.Özerklik.....	18
2.2.2.Duygusal Özerkliğin Gelişimi	21

2.3.Aile Yaşam Doyumu.....	25
2.3.1.Yaşam Doyum.....	25
2.3.2.Aile Yaşam Doyumunun Gelişimi.....	28
2.4.İlgili Araştırmalar.....	30
2.4.1.Bağlanma Stili ile İlgili Araştırmalar.....	30
2.4.2.Aile Yaşam Doyumu ile İlgili Araştırmalar.....	35
2.4.3.Duygusal Özerklik ile İlgili Araştırmalar.....	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM.....	49
3.1.Araştırmanın Modeli.....	49
3.2.Evren ve Örneklem.....	49
3.3. Veri Toplama Araçları.....	52
3.3.1.Kişisel Bilgi Formu.....	53
3.3.2.Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği.....	53
3.3.3.Duygusal Özerklik Ölçeği.....	54
3.3.4.Aile Yaşam Doyumu Ölçeği.....	56
3.4. Verilerin Toplanması.....	56
3.5. Verilerin Analizi.....	57

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR.....	59
4.1. Bağlanma Stili, Aile Yaşam Doyumu ve Duygusal Özerklik'e İlişkin Veriler.....	59

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	91
5.1.Sonuç ve Tartışma.....	91
a. Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri, Aile Yaşam Doyumları ve Duygusal Özerklik Düzeylerinin Cinsiyete Göre Sonuç ve Tartışma.....	91
b. Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri, Aile Yaşam Doyumları ve Duygusal Özerklik Düzeylerinin Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Sonuç ve Tartışması.....	95
c. Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri, Aile Yaşam Doyumları ve Duygusal Özerklik Düzeylerinin Sınıf Düzeyine Göre Sonuç ve Tartışması.....	96

d. Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri, Aile Yaşam Doyumları ve Duygusal Özerklik Düzeylerinin Yaşa Göre Sonuç ve Tartışma.....	98
e. Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri, Aile Yaşam Doyumları ve Duygusal Özerklik Düzeylerinin Anne- Baba Eğitim Durumuna Göre Sonuç ve Tartışması.....	102
f. Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri, Aile Yaşam Doyumları ve Duygusal Özerklik Düzeylerinin Algılanan Ders Başarısına Göre Sonuç ve Tartışması.....	104
g. Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri, Aile Yaşam Doyumları ve Duygusal Özerklik Düzeylerinin Anne -Baba Tutumuna Göre Sonuç ve Tartışma.....	107
h. Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri, Aile Yaşam Doyumları ve Duygusal Özerklik Düzeyleri Arasındaki İlişkiye İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	113
ı. Aile Yaşam Doyumunun Güvenli, Kaçınan ve Kaygılı-Kararsız Bağlanmayı Yordamasına İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	115
i. Aile Yaşam Doyumunun Duygusal Özerklik Düzeyini Yordamasına İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	116
j. Güvenli, Kaçınan ve Kaygılı-Kararsız Bağlanmanın Duygusal Özerklik Düzeyini Yordamasına İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	117
5.2.Öneriler	
5.2.1. Eğitimcilere Yönelik Öneriler.....	118
5.2.2.Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	119
KAYNAKÇA.....	121
EKLER.....	132
ÖZGEÇMİŞ.....	138

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1: Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	49
Tablo 3.2: Örneklemin Yaşa Göre Dağılımı.....	50
Tablo 3.3: Örneklemin Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı.....	50
Tablo 3.4: Örneklemin Anne ve Babanın Birliktelik Durumuna Göre Dağılım.....	50
Tablo 3.5: Örneklemin Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	51
Tablo 3.6: Örneklemin Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	51
Tablo 3.7: Örneklemin Algıladığı Başarı Durumuna Göre Dağılımı.....	51
Tablo 3.8: Örneklemin Algıladığı Anne Tutumuna Göre Dağılımı.....	52
Tablo 3.9: Örneklemin Algıladığı Baba Tutumuna Göre Dağılımı.....	52
Tablo 3.10: Bağlanma Stili, Aile Yaşam Doyumu ve Duygusal Özerklik Ölçeklerine ve Alt Boyutlarına İlişkin Verilerin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Basıklık ve Çarpıklık Değerleri.....	57
Tablo 4.1: Öğrencilerin Aile Yaşam Doyumu ve Duygusal Özerklik Düzeylerinin Cinsiyete Göre Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	59
Tablo 4.2: Öğrencilerin Bağlanma Stillerinin Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	60
Tablo 4.3: Öğrencilerin Aile Yaşam Doyum Düzeylerinin Anne Baba Birliktelik Durumu Değişkenine Göre t Testi Sonuçları.....	61
Tablo 4.4: Öğrencilerin Duygusal Özerklik Düzeylerinin Anne Baba Birliktelik Durumu Değişkenine Göre t Testi Sonuçları.....	61
Tablo 4.5: Öğrencilerin Bağlanma Stillerinin Anne Baba Birliktelik Durumu Değişkenine Göre t Testi Sonuçları.....	62
Tablo 4.6: Aile Yaşam Doyumu Ölçeği Puanlarının Sınıf Kademesine Göre Anova Sonuçları.....	62
Tablo 4.7: Duygusal Özerklik Ölçeği Puanlarının Sınıf Kademesine Göre Anova Sonuçları.....	63
Tablo 4.8: Güvenli Bağlanma Puanlarının Sınıf Kademesine Göre Anova Sonuçları.....	64

Tablo 4.9: Kaçınan Bağlanma Puanlarının Sınıf Kademesine Göre Anova Sonuçları.....	65
Tablo 4.10: Kaygılı-Kararsız Bağlanma Puanlarının Sınıf Kademesine Göre Anova Sonuçları.....	65
Tablo 4.11: Aile Yaşam Doyumu Ölçeği Puanlarının Yaşa Göre Anova Sonuçları.....	66
Tablo 4.12: Duygusal Özerklik Ölçeği Puanlarının Yaşa Göre Anova Sonuçları.....	67
Tablo 4.13: Güvenli Bağlanma Puanlarının Yaşa Göre Anova Sonuçları.....	67
Tablo 4.14: Kaçınan Bağlanma Puanlarının Yaşa Göre Anova Sonuçları.....	68
Tablo 4.15: Kaygılı-Kararsız Bağlanma Puanlarının Yaşa Göre Anova Sonuçları.....	69
Tablo 4.16: Aile Yaşam Doyumu Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Anova Sonuçları.....	69
Tablo 4.17: Duygusal Özerklik Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Anova Sonuçları.....	70
Tablo 4.18: Güvenli Bağlanma Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Anova Sonuçları.....	70
Tablo 4.19: Kaçınan Bağlanma Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Anova Sonuçları.....	71
Tablo 4.20: Kaygılı-Kararsız Bağlanma Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Anova Sonuçları.....	71
Tablo 4.21: Aile Yaşam Doyumu Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Anova Sonuçları.....	72
Tablo 4.22: Duygusal Özerklik Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Anova Sonuçları.....	73
Tablo 4.23: Güvenli Bağlanma Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Anova Sonuçları.....	73
Tablo 4.24: Kaçınan Bağlanma Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Anova Sonuçları.....	74

Tablo 4.25: Kaygılı-Kararsız Bağlanma Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Anova Sonuçları.....	74
Tablo 4.26: Aile Yaşam Doyumu Ölçeği Puanlarının Algılanan Ders Başarısı Düzeyine Göre Anova Sonuçları.....	75
Tablo 4.27: Duygusal Özerklik Ölçeği Puanlarının Algılanan Ders Başarısı Düzeyine Göre Anova Sonuçları.....	76
Tablo 4.28: Güvenli Bağlanma Puanlarının Algılanan Ders Başarısı Düzeyine Göre Anova Sonuçları.....	76
Tablo 4.29: Kaçınan Bağlanma Puanlarının Algılanan Ders Başarısı Düzeyine Göre Anova Sonuçları.....	77
Tablo 4.30: Kaygılı-Kararsız Bağlanma Puanlarının Algılanan Ders Başarısı Düzeyine Göre Anova Sonuçları.....	78
Tablo 4.31: Aile Yaşam Doyumu Ölçeği Puanlarının Algılanan Anne Tutumu Sonuçları.....	79
Tablo 4.32: Duygusal Özerklik Ölçeği Puanlarının Algılanan Anne Tutumuna Göre Anova Sonuçları.....	79
Tablo 4.33: Güvenli Bağlanma Puanlarının Algılanan Anne Tutumuna Göre Anova Sonuçları.....	80
Tablo 4.34: Kaçınan Bağlanma Puanlarının Algılanan Anne Tutumuna Göre Anova Sonuçları.....	81
Tablo 4.35: Kaygılı-Kararsız Bağlanma Puanlarının Algılanan Anne Tutumuna Göre Anova Sonuçları.....	82
Tablo 4.36: Aile Yaşam Doyumu Ölçeği Puanlarının Algılanan Baba Tutumuna Göre Anova Sonuçları.....	83
Tablo 4.37: Duygusal Özerklik Ölçeği Puanlarının Algılanan Baba Tutumuna Göre Anova Sonuçları	84
Tablo 4.38: Güvenli Bağlanma Puanlarının Algılanan Baba Tutumuna Göre Anova Sonuçları.....	85
Tablo 4.39: Kaçınan Bağlanma Puanlarının Algılanan Baba Tutumuna Göre Anova Sonuçları.....	86
Tablo 4.40: Kaygılı-Kararsız Bağlanma Puanlarının Algılanan Baba Tutumuna Göre Anova Sonuçları.....	86

Tablo 4.41: Lise Öğrencilerini Öğrencilerinin Aile Yaşam Doyumu, Bağlanma Stili ve Duygusal Özerklik Düzeyleri Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları.....	87
Tablo 4.42: Aile Yaşam Doyumunun Güvenli, Kaçınan Ve Kaygılı-Kararsız Bağlanmayı Yordayıp Yordamadığına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	88
Tablo 4.43: Aile Yaşam Doyumunun Duygusal Özerklik Düzeyini Yordayıp Yordamadığına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	89
Tablo 4.44: Güvenli, Kaçınan ve Kaygılı-Kararsız Bağlanmanın Duygusal Özerkliği Yordayıp Yordamadığına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	89

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt	: Aktaran
AYD:	: Aile Yaşam Doyumu
Çev	: Çeviren
DÖ	: Duygusal Özerklik
Ed	: Editör
GÖ	: Güvenli Bağlanma
KÇB	: Kaçınan Bağlanma
KKB	: Kaygılı Kararsız Bağlanma
SPSS	:(Statistic Packets For Social Sciencences) Sosyal Araştırmalar İçin İstatistiksel Program Paketi
ve ark.	: Ve Arkadaşları

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde; problem durumu , araştırmanın amacı, problem cümlesi, alt problemler, sayıtlar, sınırlılıklar, tanımlar ve araştırmanın önemi bölümlerine yer verilmiştir.

1.1.Problem Durumu

Yaşamın ilk yılları yönüyle düşünüldüğünde bireylerdeki bilişsel ve sosyal gelişim açısından bu dönemin insan hayatında kritik bir dönemi karşıladığı bilinmektedir. Bu dönemde çocuk en çok ailesiyle vakit geçirmektedir. Bu noktada bireylerin varoluşlarını sürdürmeye başladıkları bir yapı olan ailenin önemi yadsınamayacak bir gerçeklik olarak önemini sürdürmektedir. Yaşadığımız yüzyıldaki hızlı değişimler toplumun her alanında köklü değişikliklerle kendisini hissettirse de değişmeyecek olan şey, ailenin çocuğun hayatının merkezinde olduğu ve çocuğun hayatına yön verebildiği gerçeğidir (Tezel Şahin ve Özbey, 2007: 11).

Bireyler aileleriyle dünyanın kapılarını aralamaya başlamakta ve onların gözünden dünyayı tanımaya başlamaktadırlar. Dünyanın yaşanabilecek bir yer olduğunu düşünen bir bireyin yaşamdan aldığı doyum ise diğer bireylere oranla farklı olacaktır. Doyum arttıkça insanoğlu kendi varoluşunun değerini tanımlayabilir. Yaşam doyumunu oluşturan en önemli kaynaklardan birisinin aile olduğu düşünüldüğünde aileden alınan doyumun yaşamın diğer alanlarını etkileyebileceği söylenebilir. Bireylerin yaşamında önemli bir geçiş evresi olan ergenlik dönemi düşünüldüğünde ise dönem gereği arkadaşlık ilişkileri yoğun bir şekilde etkisini hissettirse de ailenin yaşamdaki önemi devam etmektedir. Ergenlerin ailelerinden aldıkları doyum bu noktada önemli gözükmekte olup yaşam kaliteleri adına önemli bir vurgu olabilir.

Dengeli duygusal ve toplumsal etkileşimin güçlü olduğu aile ortamlarında yeterli güven ve sevgi içinde büyüyen çocuklar yaşam için gerekli deneyimlerin provasını yapabilmektedir (Yavuzer, 1992: 137). Aile içerisinde açık iletişime sahip olmak, rahat bir şekilde kendinin ifade edebilme bireylerde mutlu oluşu arttırmaktadır (Eryılmaz, 2010: 27). Bu yönüyle tutarlı ve dengeli bir aile ortamında yetişmek aileden alınman doyumunu arttırmaktadır. Bireylerde ki yaşam doyumunun önemli bir

kısmını aile faktörünün oluşturduğu düşünüldüğünde aile yaşam doyumu kavramı önemli hale gelmektedir.

Yaşamın ilk yıllarında çocuğun birincil bakım vereniyle kuracağı ilişkinin bireyi tüm yaşamı boyunca etkileyebildiği bilinmektedir (Metin Orta ve Sümer, 2016: 67). Birincil bakım verenle kurulacak bu ilişki ise bağlanmayı işaret etmektedir. Bebeklikle birlikte bakım veren kişi her birey için bağlanma figürünü oluşturmaktadır. Bu anlamda bakım verenin çocuğun ihtiyaçlarına karşı verdiği tepkiler bağlanma sisteminin oluşmasında büyük öneme sahip gözükmektedir. Birincil bakım veren ile çocuk arasında güçlü bir bağlanmanın gelişmesi ile güven duygusunun temelleri atılmaktadır (Soysal, Bodur, İşeri ve Şenol, 2005: 88). Bu sebeple birincil bakım veren ile çocuk arasında güvenli bir bağlanmanın gelişmesi için çocukların ihtiyaçlarının zamanında karşılanması gerekmektedir. Birincil bakım verenin yani genellikle annenin gözünden dünyayı güvenli bir yer olarak algılamaya başlayan çocuk dış dünyayı keşfetmeye hazır olacaktır (Aydoğdu, 2013: 8). Bu sistem doğru işlediği zaman oluşmuş güvenli bağlanma ile beraber bireylerin kendisini, çevresini keşfi hızlanacaktır. İhtiyaçların doğru bir şekilde ve zamanında karşılanmamış olması sonucu ise güvensiz bağlanma gelişebilmektedir. Gelişmiş olan güvensiz bağlanma ile beraber çocukların dış dünyayı tanınması, keşfetmesi noktasında engeller oluşabilir. Çocuklukta keşif davranışları ne kadar desteklenirse yaşam boyu özerklik o kadar gelişmektedir. Çocukluk ile başlayan bu keşif ergenlik dönemi için de etkisini göstermektedir. Bireylerin kişilik gelişimi için dönüm noktası olan özerklik, ergenlik döneminde bireyselleşme için önemli olmaktadır (Koçak ve Karasu, 2016: 226).

Özerklik genel manada bağımsızlık arayışı ve gereksinimi olarak ifade edilmektedir (Özdemir ve Çok, 2011: 152). Özerklik yaşam boyu süren bir süreçtir fakat bu konuya özellikle ergenlik dönemini çalışan araştırmacılar tarafından ilgi duyulmuştur. Bunun sebepleri düşünüldüğünde bilişsel gelişimi yönüyle gelişen ergenin kendi kendini yönetebilmesini, karar vermesini gerektiren bir çok durumla karşılaştığı bilinmektedir. Yeni roller, yeni sorumluluklar, çevrenin beklentileri gibi durumlar ergenlerin bağımsız karar verme becerileri üzerinde etkili olacaktır. Ergenlik döneminde kimlik kazanımı dolayısıyla ergenler bağımsız olmak için çaba harcamakta, bağımlılıktan bağımsızlığa geçmeye çalışmakta ve kendi yaşamları ile ilgili kararları kendileri almak istemektedirler (Steinberg, 2007: 334).

Literatür incelendiğinde özerklik kavramının 3 alt boyutta incelenmiş olduğu ve bu boyutların duygusal, davranışsal ve bilişsel boyutlar ile ifade edildiği görülmüştür (Tatar ve ark., 2016). Bu çalışmada ise özerklik duygusal özerklik yönüyle incelenmiştir. Duygusal özerklik bireylerin özellikle ailesiyle olan yakın ilişkilerindeki değişimleri ifade etmektedir (Steinberg, 2007: 332-334). Ergenlik döneminde özerklik gelişimi ergenlikten yetişkinliğe geçiş için temel bir gelişim görevi olarak düşünülmekte ve aile ile yakın ilişkileri sürdürme ve özerk olmanın ergenlerin iyi oluşları üzerinde olumlu etkisinin olduğu bilinmektedir (Özdemir ve Çok, 2011: 152-154). Bu noktada gelecek nesillerin sağlam kişilik yapılarının oluşumunda çocuklara ve gençlere bağımsızlık yolunda olanakların sağlanması önemli gözükmektedir (Yavuzer, 1992: 137).

Özerklik gelişiminde anne babanın çocuk yetiştirme tutumlarıyla toplumun kültürel değerlerini çocuklarına aktarmasının önemli olduğu belirtilmektedir (Özdemir ve Çok, 2011: 159). Özerklik arayışlarında artış yaşayan ergenlerin anne baba tutumları ve bağlanma stilleri yönüyle değişimler yaşayabildikleri belirlenmiştir (Yıldız, 2017: 11). Ergenlik dönemi bu yönüyle incelendiğinde anne ve babayla değişebilecek olan ilişkilerin varlığı ergen yaşamında birçok noktaya dokunmaktadır. Özerklik artışına ilişkin anne babanın tutumları değişebilmekte, ergenin ailesinden aldığı doyuma göre ergen daha fazla bağımsızlık arayışına girebilmektedir. Ergenlik döneminde aile yaşam doyumu bu yönüyle önemli gözükmektedir. Aileden alınan doyum ergenin yaşam yönelimini değiştirebilmektedir.

Aile yaşam doyumu literatürde yeni bir kavram olarak geçmektedir. Çalışıldığı değişkenler açısından irdelendiğinde olumlu ve olumsuz duygulanım (Bakalım ve Taşdelen Karçkay, 2015), aile içi eğlence memnuniyeti (Agate, Zabriskie, Agate ve Poff , 2009) gibi konuların olduğu görülmüştür. Duygusal özerklik konusu ise yeni dönemde çok çalışılmaya başlanan bir konu olup çeşitli değişkenler açısından irdelendiğinde anne baba tutumları (Koç, 2019), arkadaşla bağlanma (Yazıcı, 2019), akıllı telefon bağımlılığı (Güneş, 2018), sosyal destek ve öznel iyi oluş (Güney, 2017), benlik saygısı ve karar verme stili (Çimen,2017), anne baba tutumları ve ergen iyi oluşu (Çelik, 2015) , ders dışı sportif etkinliklere katılma ve katılmama durumu (Aydın, 2015), sosyal destek (Erçevik, 2014) gibi konular üzerine odaklanıldığı görülmektedir. Bağlanma stilleri birçok değişkenle ilişkisi incelenmiş

bir kavramdır. Bu araştırmadaki değişkenler açısından bağlanma stillerinin çalışıldığı konular incelendiğinde ise ulaşılan literatür ekseninde yaşam doyumunu (Tepeli Temiz ve Tarı Cömert, 2018; West, 2018; Özdemir ve Koruklu, 2013) ve özerklik (Karabacak ve Demir, 2017; Koçak ve Karasu, 2016) konularının çalışıldığı görölmüştür.

Hem aile yaşam doyumunu hem bağlanma stilleri bireylerin keşif davranışlarında, bağımsızlık arayışlarında çevreleriyle ilişkilerinin işlevselliğinde yardımcı kaynaklar olarak görölebilir. Yaşamdan alınan haz, yaşam kalitesi yönüyle aile yaşam doyumunun anlaşılmasının duygusal özerklik ve bağlanma stilleri noktasında açıklayıcı bir görüntü sergileyeceği düşünölmüştür. Aile yaşam doyumunun bireylerin bağlanma stilleri ve özerklik arayışı üzerindeki etkileri düşünöldüğünde araştırma problemi “Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri, aile yaşam doyumunu ve duygusal özerklik düzeyleri arasında ilişki var mıdır?” şeklinde belirlenmiştir.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı “Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri, Aile Yaşam Doyumu ve Duygusal Özerklik Düzeyleri Arasındaki İlişkiyi” belirlemektir. Bu doğrultuda çeşitli alt amaçlar belirlenmiştir:

- 1) Lise öğrencilerinin duygusal özerklik düzeyleri demografik özelliklere (cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim durumu, anne baba birliktelik durumu, anne-baba tutumları, algılanan sosyoekonomik seviye, algılanan ders başarısı düzeyi) göre farklılaşmakta mıdır?
- 2) Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri demografik özelliklere (cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim durumu, anne baba birliktelik durumu, anne-baba tutumları, algılanan sosyoekonomik seviye, algılanan ders başarısı düzeyi) göre farklılaşmakta mıdır?
- 3) Lise öğrencilerinin aile yaşam doyumları demografik özelliklere (cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim durumu, anne baba birliktelik durumu, anne-baba tutumları, algılanan sosyoekonomik seviye, algılanan ders başarısı düzeyi) göre farklılaşmakta mıdır?

4) Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ile duygusal özerklik düzeyleri ve aile yaşam doyumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

5) Lise öğrencilerinin aile yaşam doyumu ve bağlanma stilleri duygusal özerkliğin önemli bir yordayıcısı mıdır?

6) Lise öğrencilerinin aile yaşam doyumu bağlanma stillerinin önemli bir yordayıcısı mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Çocukluk döneminin geçirildiği atmosfer insan yaşamının diğer gelişim dönemleri için önem teşkil etmektedir. Bu süreçle beraber bireylerin aileleriyle yaşamış olduğu deneyimlerle beraber ailelerinden aldıkları doyum farklılaşmaktadır. Aileden alınan doyum bireylerin bağlanma stilleri üzerinde değişiklikler oluşturabilir. Doyumun yüksek olması bireylerde bağlanmanın güvenli olmasına etki edebilir. Özellikle çocukluktan yetişkinliğe geçişi simgeleyen ergenlik dönemi bu etkilerin yoğunca görülebileceği bir dönemdir. Çocukluk ve ergenlik döneminde birçok davranış sorununun kaynağına bakıldığında birincil bakım veren ile ilişkinin kalitesine dikkat edilmektedir (Soysal ve ark., 2005: 88). Ebeveynlerde güvenli bağlanmanın varlığı bu dönemin yoğun krizlere sahne olmadan geçmesine yardım edebilmektedir. Bu yönüyle düşünüldüğünde ebeveyn tutum ve davranışlarının ergen için önemli bir yere sahip olduğu gözükmektedir. Anne ve babanın tutum, davranışlarıyla güvenli bağlanma adına dayanak oluşturabilmesi ergenlikte duygusal gelişim ve akran iletişimi adına olumlu bir temel hazırlamaktadır (Sümer, 2006: 1). Bu sebeple bağlanma erken çocukluk, bebeklik, geç çocukluk, ergenlik ve erişkinlik dönemleri açısından ilgilendirilmesi gereken bir kavramdır. Bebeklik dönemindeki ilişkide sevgiye dayalı bir eksiklik yaşamın tüm evreleri adına risk oluşturabilir. Bu durumun gelecek ilişkilerin seyrine, akranlardan eş seçimine kadar etki edebileceği düşünülmektedir (Soysal ve ark., 2005: 96- 97). Ergen – anne baba ilişkisinin birbirini çift yönlü etkilediği dolayısıyla oluşmuş olan güvenli bağlanmanın ergenin yaşamında olumlu ve koruyucu etkisi olduğu belirlenmiştir (Turan Akdağ, 2011: 58).

Aileyle beraber kazanılmış bir güven ortamı hem doyum sağlayıcılık hem de keşif davranışının oluşumunda öncüllerden birisi olarak düşünülebilir. Güven kazanan keşfetmeye hazır bireyler özerkliğe doğru adımlarını atmaya daha uygun

gözükmektedirler. Özerkliğin varlığı noktasına bakıldığında aile yaşam doyumu ile ilişkilendirilebilecek bir durum olabileceği görülmektedir. Aile yaşam doymunun bireylerde yüksek ya da düşük olması bireylerin duygusal özerkliklerini yaşamaları açısından değişkenliğe neden olabilir.

Aile yaşam doyumu kavramı literatürümüzde yeni bir kavram olarak geçmektedir. Kavramla ilgili her yeni araştırma kavramın daha iyi anlaşılması ve literatüre katkı sağlama noktasında önem arz etmektedir. Aileden alınan yaşam doyumunun belirlenmesi bireylerin erken dönem yaşantılarının anlaşılması noktasında konuya ışık tutabilir. Literatür incelendiğinde bu kavramların ilişkisini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu yönüyle bu kavramların ilişkisinin incelenmesi alan yazına katkı sağlayacaktır. Aile yaşam doyumu kavramının bağlanma stilleri ve özerklik ile ilişkisinin belirlenmesi halinde ise ailelerle çalışırken önleyici çalışmalarla işlevsellik arttırılabilir.

1.4. Varsayımlar

Örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmıştır

Araştırmaya katılan katılımcıların ölçeklere samimi bir şekilde cevap verdikleri varsayılmıştır

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmadan elde edilen sonuçlar 2018-2019 eğitim öğretim yılı ile üzerinde çalışma yapılan örnekleme sınırlıdır.

Çalışma Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği, Aile Yaşam Doyumu Ölçeği ve Duygusal Özerklik Ölçeği'nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

Bulgular yapılan istatistiksel analizlerle sınırlıdır.

Araştırmada duygusal özerkliğin sağlıklı kopma durumu ölçülmüştür.

1.6. Tanımlar

Bağlanma: Sağlıklı ilişkiler kurma ve sürdürme becerisidir (Duyan, Kapısız ve Yakut, 2013: 1609).

Aile Yaşam Doyumu: Aile içerisinde hakim olan duygusal atmosfer olarak ele alınmaktadır (Çalışkan, Toker ve Özbay, 2017, 6).

Duygusal Özerklik: Ergenlerin yakın ilişkilerinde duygusal olarak

bağımsızlaşabilmesi, akran baskısına direnç gösterebilmesidir (Deniz, Çok ve Duyan, 2013: 362-365).

İKİNCİ BÖLÜM

İLGİLİ LİTERATÜR VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın değişkenleri olan Bağlanma Stilleri, Aile Yaşam Doyumu ve Duygusal Özerklik kavramları kuramsal temeller doğrultusunda anlatılmıştır. Ardından araştırma değişkenleriyle ilgili Türkiye’ de ve dünyada yapılmış araştırmalar özetlenmeye çalışılmıştır.

2.1. Bağlanma

Bağlanma kuramının oluşturulmasında Bowlby’nin katkıları önemli gözükmektedir. Bowlby psikanalitik gelenek ile meslek hayatına girmiştir. Fakat belli bir süre sonra bu yaklaşımın yetersiz kaldığını fark etmiştir. Nitekim yurttan kalan çocukların yaşamlarıyla ilgili makale oluşturduğunda beslenme ihtiyaçları karşılanıyor olmasına rağmen çocukların gelişimleri yönüyle başarısız olmaları dikkatini çekmiştir. Psikanalitik bakış açısı çocukların annelerini sevmesini açlık içgüdüsünün doyurulması yoluyla açıklamaktadır. Bu çelişkiler bağlanma kuramının oluşumunda önemli bir yere sahip olmuştur. Bowlby’nin anne yoksunluğuna olan ilgisi özellikle bağlanma konusuna yaklaşmasını sağlamıştır (Hazan ve Shaver, 1994: 4-7).

Çocukların anneden ayrı kalışıyla beraber verdikleri tepkilerin nasıl olduğuna dair gözlemlerin 1940’lı yılların öncesine dek kayıtlı olmadığı, bilinen ilk gözlemlerin ise İkinci Dünya Savaşı sırasında Dorothy Burlingham ve Anna Freud tarafından yayımlandığı bilinmektedir. İçeriği incelendiğinde savaş zamanı çocuk yuvasında iyi şartlarda bakılan 0-4 yaş arası çocukları kapsadığı görülmüştür. İlk çalışmalar olması neticesinde raporların sistematikliği noktasında sorunlar yaşanmıştır (Bowlby, 2012: 61). Bowlby çocuk bakımevlerinde yetiştirilmiş çocukların ayrılıklara verdikleri tepkilerdeki ortaklığa dikkatini vermiştir. Gördüğü üç ortak davranıştan birincisi bebeğin ağlamaya başlaması, ardından annesini araması ve bunu umutsuzluğun izlemesiyle beraber duygusal kopuşun yaşanmasıdır (Hazan ve Shaver, 1994: 7).

Bir çocuğun altı aylık olmasıyla beraber anneden ayrılma durumuna belirgin bir biçimde yanıt verme eğilimine sahip olduğu yani bağlanma davranışının açık bir şekilde gözlemlenebileceği bilinmektedir. Bu durumla ilgili ilk gözlemler James

Robertson'a dayanmaktadır. Gözlemleri ise yuva ve hastanelerde belirli bir süreliğine kalmış iki ve üç yaşındaki çocuklar üzerinedir. Yapılan gözlemler neticesinde üç evre gözlemlenmiş olup protesto, umutsuzluk ve kopma olarak adlandırılmıştır. Birinci evre olan protesto hemen ya da birkaç hafta sonra başlayabilmektedir. Bu evrede annesinden ayrılan çocuk annesini aramaya dönük tepkiler, ağlama davranışları gösterir. Güçlü bir beklentinin inşa edildiği dönem olarak adlandırılabilir. İkinci evre olan umutsuzluk evresi ise sessizliğin hakim olduğu bir süreçtir. Taleplerin azaldığı bir dönemi ifade eder. Kopma evresinde ise çocuk bakıcıları reddetme davranışını bırakmakta onlardan gelen taleplere karşılık verebilmektedir. Bunun sonrasında hastane ortamı veya yuvada kalmaya devam eden çocuklar artık anlık bağlanma deneyimlerini yaşayacak olup insanlarla temasın onun için önemsiz oluşu üzerine hayatını biçimlendirebilmektedir (Bowlby, 2012: 64-65).

Anne yoksunluğunun çocuk üzerindeki etkilerinin büyük olduğu aşıkardır. Bowlby bu tepkiler yoluyla çocuğun uyum sağlama yönünde tepkiler gösterdiğini belirtmektedir. Mesela duygusal kopma yeni bir bağlanma kişisini aramayı olanaklı kılmaktadır (Hazan ve Shaver, 1994: 8).

Bağlanma davranışı sadece anne ile sınırlı olmamaktadır. Çocukların ilk kez bağlanma davranışı göstermesini izleyen ayla beraber başka figürlere de bağlanabildikleri gözlemlenmiştir. Schaffer ve Emerson'un çalışmalarıyla biçimlenen bu durumda bağlanmanın ilk aylarında çocuğun bağlandığı figür sayısının artmasının anneye bağlanmanın yoğunluğunu arttırdığı bulunmuştur (Bowlby, 2012: 260).

Hamilelik döneminde gebe ve fetüs arasındaki ilk ilişki bağlanma açısından önem arz etmektedir. Hamilelik döneminde gebe ve fetüs arasında kurulan bu ilk ilişki duygusal bağın oluşmasında etkilidir ve doğum sonrası ilişkide belirleyici role sahip olmaktadır (Duyan, Kapısız ve Yakut, 2013: 1609). Anne ve bebek arasında doğum öncesi oluşan bağlanma maternal bağlanma olarak adlandırılmaktadır. Baba ve bebek arasında geçen bağlanma ise paternal bağlanma olarak adlandırılmakta olup bebek için önemi oldukça büyük olmaktadır. Bu sebeple her iki bağlanmanın da gelişmesi bireylerin diğer ilişkileri adına temel oluşturmaktadır (Koptur ve Güner Emül, 2017: 164). Bağlanma kuramı ile çocukların birincil bakım vericileriyle olan ilişkilerinde oluşan bu duygusal bağa odaklanılmaktadır. Oluşan bağın ortaya çıkışını hazırlayan

etmenler incelenirken aynı zamanda oluşan bağlanma ilişkisinin bireyin diğer ilişkilerine nasıl yansıdığı ortaya koymaya çalışılmaktadır (Arslan, 2008: 12).

Bir kişinin yanımızda olmasını isteme ve o kişi yanımızda olduğunda kendimizi güvende hissetme güvenli bağlanma olarak tanımlanmaktadır. Erken çocukluk döneminde birincil bakıcılardan başlayarak (özellikle anneden) diğer yetişkinlere ilişkin oluşturulmuş olan ilişki şemasının çok fazla değişime uğramadan yaşamın diğer dönemlerine de etki edebildiği bilinmektedir (Azman, 2016: 1).

2.1.1. Bağlanma Davranışında Evreler

Bowlby (2012) bağlanma davranışında evrelerin 4 evre olarak şekillendiğini belirtmiştir. Bu evreler incelendiğinde ilk evre figürün sınırlı ayrımıyla yönelim ve sinyaller şeklinde adlandırılmıştır. Bu evre genel olarak bebeğin doğumuyla başlayıp 8-12 haftalık süreci kapsamaktadır. Bebeğin genel olarak kokusal yada işitsel uyaranlar yoluyla bir kişiyi diğerinden ayırt etme becerisinin sınırlı olduğu bir dönem olarak düşünülmektedir. İkinci evre ise bir ya da birden fazla ayrı figüre yönelme ve yöneltilen sinyaller olarak belirtilmiştir. Çocuk bu dönemde özellikle başkaları yerine anne figürüne yönelmeye başlamıştır. Yaklaşık olarak 12 hafta ile 6 aylık dönemi kapsamaktadır. 3. evre olan sinyallerin yanısıra lokomasyon aracılığıyla ayrı bir figüre yakınlığın korunması ise genellikle 6. ve 7. aylardan itibaren başlayıp 2 ve 3 yaşlara uzanan bir evre olarak bilinmektedir. Anneye bağlılığın yoğun olduğu bu evrede anne ortamdan gittiğinde onu takip etme, keşfe çıkmak için anneyi merkez üssü olarak kullanma gibi bir çok davranış örüntüsü gözlemlenmektedir. 4. evre olan hedef düzeltimli bir partnerliğin biçimlenmesi ile çocuğun annesinin duyguları ve güdülerindeki anlayışları anlamaya başladığı ve anne-bebek arasında daha karmaşık bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Bu evrede çocuk için dünya artık daha karmaşık bir hale gelmiştir (Bowlby, 2012: 328-330).

Çocuklarda bağlanma davranışının üç yaş sonuna kadar daha fazla yoğunluk ve sıklık gösterdiği, fakat bu yaşlardan sonra bir değişim yaşanabildiği belirlenmiştir. Bu yaşlarda kreşe verildiklerinde çocukların ilk olarak üzülme tepkisi gösterdikleri ardından annelerinin geçici bir süre olmayışını daha iyi telöre edebildikleri gözlemlenmiştir. Bu süreçte ise diğer çocuklar ve oyunun katkılarının büyük olduğu görülmüştür. Bu noktada çocuğun ikinci derecede bağlanma figürleriyle güven

hissedebildiği bir yerde bulunabilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple üç yaşından sonra bir çok çocuğun bağlanma davranışında zayıflamalar görülebilmektedir. Burada belli temel noktalar bulunmaktadır. Bu ortaya çıkmış olan koşullu güvenlik duygusunun belli durumlarla desteklenmesi gerekmektedir. İlk olarak ikincil figür çocuğun annesiyle beraber tanıdığı kişilerden birisi olmalı, çocuk sağlıklı olmalı, tehlike içinde hissetmemeli ve annesiyle tekrar temas kurabileceğini bilmelidir (Bowlby, 2012: 263-264). Anne bebek arasındaki ilişkideki kesinti bebeklerde bir takım sendromlara neden olup bebeklik depresyonlarının yaşanmasına neden olabilmektedir (Turan Akdağ, 2011: 13).

2.1.2. Bağlanma Davranışını Aktive Eden Durumlar

Bağlanma oluşumunda insanları diğer varlıklardan ayıran nokta bebeğin annesine yönelmeden önce annesini diğerlerinden ayırt etmesi gerektiğidir. Bu noktada maymunlar incelendiğinde ise bebek maymunun anneye yöneliminin doğumun hemen sonrasında ya da doğumdan itibaren yani ayırt etmeyi öğrenmeden gerçekleştiği yönündedir. İnsanlarda ise anneye yapışma davranışının özellikle 9 aydan sonra çocuk bir tehlike algıladığında meydana geldiği belirlenmiştir (Bowlby, 2012: 257-258).

Bowlby bağlanmanın duygusal bir bağ olduğu görüşüne sahiptir. Bunu açıklarken insanların bebekliklerinde yeterli olgunluğa sahip olmadıkları için yetişkin bakımına ihtiyaç duydukları görüşüyle başlamıştır. Bu bakım yoluyla bebekler gelişimlerine devam etmektedirler. Bu süreçte tamamlayıcı bir davranış örüntüsü şeklinde bir sistem gelişmektedir. Bebekler ağladıklarında ebeveynleri onları rahatlatmaya güdülenmiştir. Bebekler güldüklerinde anne babalar ödüllendirilmiş hissederler. Anne baba uzaklaştığında ise bebekler onları izlemektedirler. Bebeğin hayatta kalmasını sağlayan bu sistemde yakınlığın korunması güvenlik ve sevgi duygularını beslemekte, ilişkideki kesinti ise kaygıya, öfkeye neden olmaktadır. İlişkideki herhangi bir kopma bebek için belirsizliği getirmektedir. Bu tehditin bertaraf edilmesi için en güvenli tepki bebek için yakınlığı yeniden sağlamaktır. Bağlanma sisteminin de tehdit hissedildiği sırada aktive olduğu bilinmektedir (Hazan ve Shaver, 1994: 5-6).

Bağlanma davranışını aktive eden durumlar çocuğun durumu, annenin nerede olduğu ve diğer ortamsal koşullar şeklinde kavramsallaştırılmıştır. Çocuk için annesi ulaşılabilir konumdaysa ve çocuk herhangi bir sıkıntı hissetmiyorsa çocuk oldukça memnun bir görüntü sergilemektedir. Diğer halde ise oldukça huzursuz olup bedensel temas beklemektedir. Başka bir anlatımla çocuğun aç olduğu , yorgun hissettiği, sağlığının kötü olduğu, korku duyduğu ya da acı içinde olduğu durumlarda bağlanma davranışı yüksek oranda sergilenecektir. Bu durumda anneye yönelme gerçekleşecek olup bunun sonucunda ağlama ve yapışma davranışları ortaya çıkabilmektedir. Annenin çocuğuna olan davranış biçimi bağlanmanın yoğunluğunu farklılaştırabilmektedir. Annenin çocuğun ihtiyaçlarına cevap verebilmesi önemlidir. Anne yakınlık gösterme ve bunu sürdürme konusunda çocuğa bir izlenim verdiğinde şüphesiz ki bu çocuğun rahatlamasını sağlayacaktır (Bowlby, 2012: 321-322). Bu durumda annenin çocuğuna olan duyarlılığı önemli görülmektedir. Bebekten gelen sinyallerin doğru algılanması ve yorumlanması, tepkilerin uygun ve hızlı bir şekilde verilebilmesi duyarlılığı yansıtmaktadır. Bu duyarlılığın devamlılığı ise yaşam boyu güvenli bağlanmanın da devamlı oluşuna etki edecektir (Arslan ve Teze, 2016: 87-88). Bebeklik döneminde birincil bakıcılarla geçirilen bu yaşantılar bireylerin kendilerine ve çevresine yönelik şemalar geliştirmesini sağlamaktadır. Bu oluşan şemalar içsel çalışma modeli olarak adlandırılmaktadır. İçsel çalışma modellerinin yaşamın her alanına etki edebildiği bilinmektedir. Bu modelin sonucunda ise güvenli ve güvensiz bağlanma stilleri gelişebilmektedir (Yıldız, 2017: 139).

2.1.3. İçsel Çalışan Modeli

Bebek ve birincil bakım veren arasındaki ilişkide bebekler ne bekleyeceklerini öğrenmiş olup gelecekteki davranışlarını bu yönde düzenlemektedirler. Bu beklentiler yoluyla kişinin bilişsel temsilleri oluşmaktadır. Bireylerin kendilerine ilişkin oluşmuş duyguları, inançları bilişsel temsillerini oluşturmaktadır. Bowlby'nin içsel çalışan modeli olarak adlandırdığı bu yapının ileride oluşacak yakın ilişkilerde de bireylerin duygularına, düşüncelerine ve davranışlarına yansıtacağı düşünülmektedir (Hazan ve Shaver, 1994: 9). Erken dönemde oluşan güvensiz bağlanma yaşantılarının içsel çalışma modelini aktive ettiği ve diğer insanlarla olan ilişkilere etki ettiği bilinmektedir (Yıldız, 2017: 19).

İçsel çalışan modeli benlik ve başkaları modelini içermektedir. Sevgi dolu, tutarlı bir aileye sahip bir çocuk sevilmeğe değer olduğunu düşünmektedir. Bu sebeple sevilmeğe değer olduğuna dair bir benlik modeli geliştirmektedir. Güven ve sevgi ortamında büyüyen bu bireyin başkaları modeli ise güvenilir ve yardımsever oldukları yönündedir (Demir, 2010: 185).

Çocukluk dönemlerinde aileleriyle sıcak, sevgiye dayalı ilişkileri olan bireylerin güvenli bağlanma, reddedici, kaçınıcı ilişkileri olan bireylerin kaçınmacı bağlanma ve aileleriyle bazen sevgi dolu, sıcak bazen de reddedici ilişkileri olan kişilerin ise kaygılı-kararsız bağlanma ilişkisi geliştirebilecekleri bilinmektedir. Bu noktada çocukluk dönemindeki bağlanma ilişkilerinin başlangıcı ve gelişimi bağlanma kuramı adına önem arz etmektedir (Hazan ve Shaver, 1987'den akt. Çelik, 2009: 31).

Bakım verenini güvenli bir üs olarak gören keşfetmesi desteklenen, özerkliğine izin verilen bireyler güvenli bağlanmayı deneyimleyebilmektedir. Bunun sonucunda karşılaşmış oldukları belirsizliklerde daha etkin bir rol üstlenmede başarılı olan bu bireylerin etkili başa çıkma stratejilerine sahip oldukları görülmüştür. Fakat birincil bakım verenini güvenli hissetmeyen bir bireyin keşfetme davranışı açısından pasif kalabildiği, belirsiz durumları kontrol etmekte zorlandığı, olaylar karşısında problem çözme becerisini geliştiremediği bilinmektedir (Yıldız, 2017: 140). Güvensiz bağlanan bireyler ise kaçınan bağlanma veya kaygılı-kararsız bağlanma şeklinde bağlanma stillerine sahip olabilmektedirler.

Bağlanmanın kalitesi bebeklerin tecrübelerine göre farklılaşmaktadır. Ainsworth'un Yabancı Ortam deneyi ile bebeklerin tepkilerindeki farklılıklar gözlenmiş olup güvenli ve güvensiz bağlanma durumları belirtilmiştir. Güvenli bağlanmış bebekler incelendiğinde buldukları odayı keşfettikleri fark edilmiştir. Bakım vereni odadan ayrıldığında protesto ettikleri fakat bakım vereni geldiğinde olumlu şekilde tekrar iletişime geçebildikleri görülmüştür. Güvensiz kaçınan bebeklerin bakım vereniyle çok az etkileşime girdikleri, bakım vericileri odadan ayrıldığında olayı yadırgamadıkları geri dönüş durumunda tepkisiz kaldıkları, iletişim kurulmaya çalışıldığında bebeğin kendisini genellikle geri çektiği gözlemlenmiştir. Güvensiz dirençli bebeklerin genel olarak anneye yapışan bir pozisyonda oldukları, bakım

vericilerine kaygılı bir şekilde yapışıp bulunduğu odayı keşfetmedikleri, bakım verici odadan gittiğinde şiddetli bir şekilde ağladığı sakinleştirilmeye çalışıldığında ise karşısındakini ittiği, uzaklaştırmaya çalıştığı fark edilmiştir. Güvensiz dağınık bebekler incelendiğinde ise şaşkın ve korkulu bir halde oldukları görülmüştür. Bir yandan güçlü bir kaçınma bir yandan da direnç gösterebildikleri belirlenmiştir (Santrock, 2017: 193).

Özetle, bağlanma davranışları stresli anlarda ortaya çıkmakta olup bağlanma stiline göre bireylerin verecekleri tepki çeşitleri de farklılaşmaktadır. İhtiyacı olduğu zamanlarda ihtiyacının karşılanmasını, olası stres durumlarının etkili bir şekilde çözülmesini bekleyen bir çocuk çevreden aldığı tepkilerle dünya ve kendisi hakkında birtakım şemalar oluşturacaktır. Oluşan şemalar çocuğun hayata ve kendisine bakışında büyük etkiye sahip olacaktır. İhtiyaçları zamanında karşılanan birey ilk başta annesine karşı güven kazanmakta, annesinin gözünden dünyayı görmeye başlayan birey bu yolla dünyanın güvenli bir yer olduğu şemasını oluşturabilmektedir (Aydoğdu, 2013: 8). Yaşamın ilk yıllarından itibaren ihtiyaçlarına karşılık verilmeyen, kendisine yeterince ilgili davranılmayan bir çocuk kendisini değersiz görmekte, sürekli yalnız kalmayı istemekte, reddedilme korkusu yaşayabilmektedir. Bu bağlamda, bu bireyler, yaşamdaki stres verici olaylarla başa çıkmada, kendine ve başkalarına güvenmedikleri için problemi inkar etme, başka şeylerle uğraşma gibi etkisiz başa çıkma yolları kullanabilmektedirler (Çankaya ve Terzi, 2009: 8). Çocukluk döneminde oluşmuş bu yapıların ergenlik, yetişkinlik dönemlerinde kendine nasıl yer bulacağı noktasında çalışmalar bulunmaktadır.

Bağlanma kuramı doğrultusunda bebeklikte oluşan bağlanmanın ergenlik döneminde ergen ruh sağlığı ve kişilerarası ilişkileri etkileyip etkilemediği noktasında araştırmalar yapılmaktadır (Steinberg, 2007: 372). Bebeklik döneminde içsel çalışma modeli güvene dayalı olan bir bireyin ergenlik döneminde de daha olumlu ve sağlıklı bir modele sahip olacağı öngörülmektedir (Kobak ve Sceery, 1988'den akt.Steinberg, 2007: 373).

2.1.4. Ergen Bağlanması

Öncelikle ergenlik dönemi bir durumu değil bir süreci göstermektedir. Çocukluktan yetişkinliğe geçişte öncelikle bir fizyolojik değişim süreci yaşanmaktadır. Bu değişim duygusal, sosyal ve zihinsel olgunluğa elverişli bir temel hazırlamaktadır. Bu dönem aile ilişkilerinde ergenlerin güç kazandıkları ve özgüvenlerinin yükseldiği bir dönem olarak ifade edilebilir (Yavuzer, 2007: 21; Yavuzer, 1992: 156). Ergenlik döneminde duyguların şiddetlendiği ve ergenin yaşamına hakim olduğu bilinmektedir. Uyum gösterilmesi gereken alanların artışı ergenlerde değişimi gerekli kılmaktadır. Duygusal gerginlik yaratan bu durum alışkanlıkların değişimine zemin hazırlamaktadır (Yavuzer, 1992: 286). Ergenin hayatındaki değişimlerle zorlanacağı bu dönemde ebeveyn-ergen arasındaki ilişkilerinde de birtakım değişimler yaşanmaktadır. Ergenlik; gelişim görevleri yönünden incelendiğinde kimlik ve özerklik kazanımının olduğu bir dönemi betimlemektedir. Ebeveynler çocukları için güvenli üs görevi görmektedir. Özellikle ergenlik döneminde bu işlevde artış yaşanmaktadır. Bu dönemde özellikle ergenin kimlik ve özerklik gelişimi adına girişimleri olduğu düşünüldüğünde ergenlik döneminde bağlanma ihtiyaçları da artmaktadır. Bu dönemde yaşanan ergen-ebeveyn ilişkisinin güvenli bağlanmaya dayanıyor olması ergenin kimlik gelişimi ve vicdan gelişimi açısından olumlu gelişimler sağlayacaktır (Sümer, 2006: 10).

Bağlanma doğası yönüyle düşünüldüğünde ergenlik döneminde çocuğun ebeveynine bağlanma davranışında değişimler yaşanmaktadır. Bağlanmanın yönü ergen için aile dışına doğru yönelebilmektedir. Bir kısım ergen kendisini ebeveynlerinden ayırma yönünde davranırken diğer kısım yoğun bir şekilde bağlı kalabilir, başkalarına bağlanmada başarısız olabilir ya da başkalarına bağlanmayı da önemli görebilir (Bowlby, 2012: 265). Çocukluk döneminde bağlanma noktasında anne baba baskınken ergenlik döneminde arkadaşların, yetişkinlik döneminde ise eşlerin öne geçtiği bilinmektedir. Ergenlik dönemi boyunca arkadaşların önemli oluşu bağlanmada anne ve babanın öneminin yitirmesini sağlamamaktadır (Morsünbül ve Çok, 2011: 558). Bağlanma yakınlık arayışı ile başlamaktadır. Anne babaya yaklaşımda güdülenmeyi sağlayan durumun güvenlik ihtiyacı olduğu, akranlarda ise güdülenmeyi sağlayan durumun keşif ihtiyacı ve sosyalleşme ihtiyacından kaynaklandığı belirtilmiştir (Hazan ve Shaver, 1994: 15).

Ergenlik döneminde kurulan akran ilişkileri ile bağlanma figürleri artmakta ve bağlanma ağı genişlemektedir. Erken dönemde oluşan bağlanma deneyimlerinin devamı olarak nitelendirilebilir. Fakat ergenlik döneminde kurulan bağlanma ilişkisinin çocukluk dönemine göre önemli bir ayırt ediciliği bulunmaktadır. Ebeveynlerle olan ilişkide karşılıklılık esas olmamaktadır. Fakat ergenlik döneminde iki tarafın karşılıklı sunmuş olduğu bir süreç bulunmaktadır. Bu dönemdeki kurulan güçlü ilişki ergenin sosyal-duygusal dünyasında gelişimler olmasına neden olabildiği gibi ergenlerin davranış sorunlarının önüne geçilmesinde ve benlik saygısının artmasında etki sağlayabilecektir (Turan Akdağ, 2011: 20). Nitekim güvensiz bağlanan ergenlerin yüksek düzeylerde risk alma davranışları gösterebildikleri bilinmektedir (Morsünbül ve Çok, 2011: 567).

Annelerin ve ergenlerin bağlanma stilleri arasında bir ilişki olduğu Turan Akdağ'ın (2011) çalışmasında tespit edilmiştir. Bu çalışmada güvenli bağlanma stiline sahip olan ergenlerin annelerinin de yüksek oranda güvenli bağlanma stiline sahip olduğu fark edilmiştir. Bu sonuçlar çocuklukta olduğu gibi ergenlikte de anne babalık kalitesinin , anne babayla var olan ilişkilerin bağlanma örüntülerinde etkili olduğunu göstermektedir. Kendi ailesine karşı güvenli bağlanmayı deneyimlememiş bir annenin kendi çocuklarına stresli durumlarda güven verici bir sığınak olması zor gözükmemektedir. Bu nedenle kuşaklar arası bağlanmanın iletimi gerçekleşebilmektedir (Yıldız, 2017: 26). Ayrıca Turan Akdağ (2011) korkulu bağlanma stiline sahip ergenlerin benlik saygısının kayıtsız bağlanma stiline sahip ergenlere göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Psikiyatrik tanısı olan ergenlerin annelerinin ruhsal belirti düzeyleri yüksek çıkmıştır. Bu durumun nedenleri düşünüldüğünde ergenlerin tanıları nedeniyle annelerinin ruhsal düzeylerinde değişimler görüleceği ya da psikiyatrik tanısı olan ergenlerin annelerinde de zaten ruhsal sorunların varlığı belirtilmiştir. Ergenlerin bağlanma ilişkilerinin niteliği incelendiğinde bir takım farklılıklar olduğu görülmüştür. Bunlar incelendiğinde ergenlerin anneleriyle babalarıyla olduğundan daha fazla vakit geçirdikleri, dolayısıyla duygu paylaşımlarının da anneleriyle daha fazla olabildiği belirlenmiştir. Bu nedenle niteliksel açıdan bir sonuca varıldığında ergenlerin bağlanma sistemlerinde duygusal etkilerin anne ile ilişkilerinde daha yoğun, davranışsal etkilerin ise baba olan ilişkilerinde daha yoğun olduğu görülmüştür (Turan Akdağ, 2011: 20).

Kaygılı-kararsız, kaçınan ve güvenli bağlanma stilleri yönüyle ergenlere bakıldığında bağlanma örüntülerinin bebeklikten ergenliğe doğru süreklilik gösterdiği bilinmektedir. Bu sürekliliğin ergenlik döneminde daha dirençli olduğu görülmüştür. Güvenli bağlanma ve güvensiz bağlanma açısından durum incelendiğinde süreksizliğin daha çok güvensiz bağlanma stillerinde olduğu görülmüştür (Morsünbül ve Çok, 2011: 561). Aile içindeki aşırı koruyucu yaklaşımların kaygılı bağlanma oluşumuna zemin hazırlayabildiği ve kaçınan bağlanmanın topluma yabancılaşma ve güvensizlik duygularının yaygınlaşmasında bir risk faktörü olabileceği düşünülmektedir (Sümer, 2006: 10).

2.1.5. Erişkin Bağlanması

Erişkin yaşamındaki bağlanma çocuklukta bağlanma davranışının bir devamı olarak görülmektedir. Bu durum yetişkinin kendisini tehlikede hissettiği durumlarda gözlemlenebilmektedir. İhtiyacı olduğu durumlarda yetişkinler en güvendiklerine karşı talepkar olabilmektedirler (Bowlby, 2012: 265). Bağlanılan kişiler açısından bireyler için anne ve babanın önemini hiçbir zaman yitmediği fakat yetişkinlikle beraber bağlanma hiyerarşisinde kişilerin yer değiştirebildiği bilinmektedir (Hazan ve Shaver, 1994: 16).

Yakın ilişkiler kurma eğilimi bebeklikten başlayarak yetişkinlik boyunca devam etmektedir. Oluşturulan duygusal bağlarda bir takım benzerlikler bulunmaktadır. Bunun yanısıra bağlanmanın aktive olmasında kaygı ve sıkıntı bütün gelişim dönemlerinde temel bir güdüleyiciyen yetişkinlikte güdüleyicilik yakınlık arayışı, bakım verme (rahatlatma) ve cinsel birleşme isteği sonucu olabilmektedir (Hazan ve Shaver, 1994: 15).

Daha önceki araştırmalar bağlanma stillerinin bireylerin nasıl büyütüldüğü ile ilişkili olduğu yönündeydi. Ebeveynlerin duyarlılık düzeyine göre bağlanma stilinin çeşitlilik göstermesi söz konusuydu. Günümüzde ise özellikle yetişkin bağlanmasının çok çeşitli sebeplerinin olabileceği ve bunlardan sadece birisinin bakım verenlerin bakım verme şeklinin etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu anlamda yaşam deneyimlerinin etkisi de önemli gözükmektedir (Levine ve Heller, 2018: 17).

2.1.6. Bağlanma – Özerklik İlişkişi

İnsanların evrimsel açıdan hayatındaki kişileri seçip ayırma ihtiyaçlarının bulunduğu ve bu ihtiyacın da ana rahminde başladığı bilinmektedir. İnsan beyninde özel bir mekanizmanın bulunduğu bu mekanizma ile yakın hissedilen insanların yanında olmanın güven duygusu verdiği, bu bireylerden uzak kalmanın ise bireylerde tepkisel davranışlara neden olabileceği yönünde görüşler bulunmaktadır. Bu durum bağlanma stillerinin önemini gösterir niteliktedir (Levine ve Heller, 2018: 21).

Ainsworth'un Ganda bebekleriyle ilgili bağlanma üzerine çalışmaları bulunmaktadır. Çocuklar bağlanma figürüne kolayca ulaşabileceği bir yerdeyse güven hissetmektedirler. Diğer insanları ve nesnelere keşfetme yönünde davranışlara açık hale gelmektedirler. Fakat bir çocuk korkarsa ya da anne çocuktan uzaklaşırsa bu keşfi sonlanabilmektedir. Birincil bakım vereniyle beraber olan çocuğun keşfetmeye daha hazır bir durumda olduğu gözlemlenmiştir. Yokluğunda ise kaybetme korkusu ortaya çıkmaktadır. Bu durum ise öfkeyi doğurabilmektedir (Ainsworth,1967'den akt. Bowlby,2012: 257). Bu yönüyle düşünöldüğünde özerklik gelişimi açısından bağlanmanın kritik öneme sahip olduğu düşünölmektedir.

Çocukların bağlanma figürlerinden ayrılma ya da kaybetme sırasındaki verdikleri tepkiler bu figürle kurmuş oldukları ilişkinin anlamında yatmaktadır. Bu sebeple var olan ilişkiye odaklanma önemli gözökmektedir (Bowlby, 2012: 232).

2.2. Duygusal Özerklik

2.2.1.Özerklik

Özerklik bireylerin kendi davranışlarını düzenleyebilme ve davranışlarına yön verme konusunda bir ölçüde bağımsız olabilmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Oğuzkan, 1981). Özerklik ile ilgili birçok tanım olmakla beraber bazı noktalarda ortaklık sağlanmıştır. Genel olarak düşünce, eylem ve duygu boyutlarına yer verilmiş olup uygunlaşan bireysel işlevselliğe dikkat çekilmektedir (Yazıcı ve Ercan, 2018: 24).

Özerklik kavramının kökenlerine bakıldığında birçok farklı bakış açısının varlığına rastlanılmıştır. İlk görüşlerin aileden ayrışma yoluyla özerkliğin kazanılması ve aileden bir kopuş yaşamadan bireyselleşme yolu ile özerkliğin kazanılması şeklinde

olduğu görülmüştür. Bu yaklaşımlar psikanalitik yaklaşımın görüşlerini içermektedir. Günümüzde ise aile ile yakın ilişkiler yoluyla özerkliğin gelişimi noktasında görüşler bildirilmektedir (zdemir ve çok, 2011: 154).

Küçük ocukların kendi başlarına çevrelerini keşfetmeye başlar başlamaz özerklik duygularının temelleri atılmaya başlamakta olup sık sık hayır diyebildikleri gözlenmeye başlanmıştır. Bu yönüyle bir çok araştırmacı yaşamın iki döneminin özerklik yönüyle önemli olduğunu vurgulamışlar ve bu dönemleri ergenlik ve yeni yürüme dönemi olarak belirtmişlerdir (Steinberg, 2007: 333-335). Ergenlik dönemiyle beraber ergenler bağımsızlıkları uğrunda daha çok çaba harcayıp kendi kararları üzerinde daha çok hakim olmak istemektedirler. Bu arayış ve çaba özerkliğe açılan bir kapıdır (zdemir ve çok, 2011: 153). Ergenlik dönemi aile ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi noktasında bir geçiş ve gelişim dönemi olarak kabul edilmektedir. Bu süreçte özerklik ergen gelişimi için önemli bir görev olarak görülmektedir. Bu durum ergenin kendi hayatı üstünde kontrol sahibi olabilmesini, karar verme becerilerinin gelişimini ve diğerlerine bağımlılıklarından vazgeebilmesini gerektirmektedir (Tung ve Dhillon, 2006: 201).

Özerklik yaşam boyu süren bir süreçtir fakat bu konuya özellikle ergenlik döneminin çalışan araştırmacılar tarafından ilgi duyulmuştur. Bunun nedenleri dşnldğnde ergenlikte oluşan fiziksel değişimlerin ve bilişssel değişimlerin etki etmiş olabileceği düşünülebilir. Bu değişimler ergenin evresindekilerinin ona olan yaklaşımlarını etkilemektedir. Fiziksel anlamda daha olgun olan ergenler yetişkinlerin beklentileriyle daha erken süreçte karşılaşmaktadır. Ergenlik dönemi bilişssel gelişimi yönüyle dşnldğnde ise kişinin kendi kendini yönetebilmesini gerektiren bir çok aktivite oluşacaktır. Yeni rolere uyum, yeni sorumluluklar, çevrenin beklentileri gibi bir çok durum ergenin gündeminde olacak bağımsız karar verme becerileri üzerine yeni alanlar oluşacaktır (Steinberg, 2007: 334). Ergenlikte zerklik gelişiminin daha iyi anlaşılmasıyla ergenlerin değişen günümüz dünyasına daha sağlıklı bir şekilde katılmaları kolaylaşabilecektir. Sağlıklı zerklik gelişimi gençlerin madde kullanımı, suç gibi çeşitli risklerden uzak durmaları adına önleyicilik sağlamaktadır (zdemir ve çok, 2011: 153).

Parra ve Oliva (2009) tarafından ergenlik döneminde ergenler tarafından ulaşılması gereken temel hedeflerden birinin anneleri ve babaları ve sosyal çevreyle olan

ilişkilerinde pozitif ilişkiler kurabilen özerk bireyler olarak kendilerini geliştirmeleri olduğu belirtilmiştir. Seçimler yapma, yaşam amaçlarını belirleme ve kişisel özerkliğin kazanılması ergenlik döneminde kazanılması gereken yeterlilikler olarak görülmektedir. Bu anlamda ebeveyn- çocuk ilişkileri kişisel özerkliğin gelişmesi için çeşitli fırsatlar sunmalıdır. Özerklik aile içi ilişkilerle şekillenmeye başlamaktadır. Aile ilişkilerinde ebeveyn imajının değişimi ile yani tek yönlü liderlikten işbirliğine geçilmesi yoluyla kişisel özerkliğin gelişimi sağlanabilir. Bu aşamada ebeveyn otoritesinin rededilmemesi ve mevcut ilişkinin korunması önemli görülmektedir (Özdemir ve Çok, 2011: 154). Ayrıca aile içinde başlayan bu olgunun gelişimine sosyal ortamda devam ettiği bilinmektedir. Ergenlerin belli zamanlarını aile denetiminin dışında geçirdikleri düşünüldüğünde ergenlerin kendi davranışlarını sağlıklı bir şekilde yönetebilmesi adına özerkliğin sağlıklı gelişimi önemli görülmektedir (Karabanova ve Poskrebysheva, 2013:621- 622).

Anne baba – ergen etkileşim çalışmaları ile en sağlıklı ailelerin, aile ile duygusal bağın kesilmeden özerklik duygusunun geliştirilmesine izin veren aileler olduğunu görülmüştür (Steinberg, 2007: 162). Yüksek özerklik düzeyine sahip olan ergenlerin aileleri incelendiğinde çocuklarını bağımsız bireyler olarak görebildikleri mutlak itaat yoluyla yaklaşmadıkları, çocuklarıyla ortak faaliyet yürüttükleri, sevgilerini açık bir şekilde gösterdikleri, yeni bir karar alırken çocuklarının fikirlerini de önemsedikleri ve yanlışları için özür dileyebildikleri görülmüştür. Aynı şekilde özerk ergenlerin aileleriyle karşılıklı anlaşmaya daha kolay varabildikleri bilinmektedir (Karabanova ve Poskrebysheva, 2013: 624). Özerklik kavramının gelişimi düşünüldüğünde aileden ayrışmadan kendi kendini yönetmeye doğru bir geçişin yaşandığı görülmektedir. Ayrışmak kavramı ile başkalarından bağımsız olmak kastedilmekteyken, kendi kendini yönetmek ile başkalarıyla da ilişkilerin sürdürülmesi yolu ile özerkliğin sağlıklı yapısının destekleneceği anlaşılmaktadır (Özdemir ve Çok, 2011: 152).

Bağımsızlık ve özerklik kavramları ise birbirlerinin yerine kullanabiliyor gibi görülmektedir. Fakat bağımsızlık kendi başına davranma kapasitesi yönüyle özerkliğin davranışsal boyutunu karşılamaktadır (Steinberg, 2007: 332). Teorik yaklaşımlara bakıldığında da özerkliğin hetorejen yapısı üzerine değinilmektedir. Bu noktada özerkliğin çeşitli boyutlara ayrılabilceği bu boyutlardan birinin de duygusal

özerklik boyutunu karşıladığı belirtilmiştir. Özerklik genel olarak davranışsal, bilişsel, duygusal ve değer özerkliği olarak ele alınmaktadır (Karabanova ve Poskrebysheva, 2013: 622). Konuya duygusal özerklik yönüyle bakıldığında bireylerin özellikle ailesiyle olan yakın ilişkilerindeki değişimler ifade edilmektedir. Davranışsal özerklik bağımsız karar alma ve uygulayabilme, değer özerkliği ise başkalarıyla uyuşmak amacıyla basit bir direnişten fazlasını göstermekten öteye gidebilmeyi ifade etmektedir (Steinberg, 2007: 334).

Ergenlerde değerlerin gelişimi önemli görülmektedir. Değer özerkliğine sahip bireyler toplumda olan değerleri almakla kalmaz kendi inançlarıyla değerleriyle sentezleyip kendi sonuçlarına ulaşabilir. Değer özerkliğinin yüksek oluşu ergenin tutum ve inançlarında bağımsızlaşabilmesinde yardımcı bir rol niteliği taşımaktadır (Karabanova ve Poskrebysheva, 2013: 626).

Özerklikle ilgili iki yaklaşımın literatürde baskın olduğu belirlenmiştir. Bu yaklaşımlardan birisinin psikanalitik temelli başkalarından bağımsızlık olarak özerklik olduğu diğer yaklaşımın ise kendilik onayı olarak özerklik olduğu tespit edilmiştir. Kendilik onayı olarak özerklik kendi kendini yönetmek olarak düşünülebilir. Kendilik onayı olarak özerkliği savunanlar bireyin yaşamında vereceği kararlarda kendisinin ve iradesinin aktifleşmesinin önemli olduğu üzerine düşünceler geliştirmişlerdir (Morsünbül, 2012: 263-278).

2.2.2. Duygusal Özerkliğin Gelişimi

Erikson yaşam dönemi boyunca gelişim açısından bireyler için 0-6 yaşlarında çocukluk, 6-12 yaşlar arasında erinlik ve 12-18 yaşları arasındaki ergenlik döneminin büyük önem taşıyan dönemler olduğunu belirtmiştir. Erikson bireylerin yaşam dönemlerini evrelere bölerek açıklama yolunu seçmiştir. Bu evrelerden çocukluk döneminin belli bir kısmını karşılayan, 2-3 yaşları kapsayan Özerklik ya da utanç ve kararsızlık evresi duygusal gelişimin görüldüğü bir evre olup kişilik gelişimi adına kritik bir öneme sahip bir evre olarak bilinmektedir. Bu evre çocuğun anne bağımlılığından uzaklaşmaya başladığı evredir. Fiziksel açıdan gelişmiş olmak da kişisel açıdan özerk olmak adına önemli bir öncülü oluşturmaktadır. Bu özerklik evresi boyunca çocuk için bağımsızlaşabileceği bir çok olanak bulunmaktadır. Bu dönemde anne baba tutumu büyük bir önem taşımaktadır. Çocuklara cezalandırıcı

yaklaşılması çocukta özerklik yerine utancın egemen olmasını sağlayabilmektedir (Yavuzer, 1992: 81-82).

Son ergenlik döneminin 17-18 , 21-22 yaşlarını kapsadığı bilinmektedir. Bu yönüyle 17-18 yaş döneminde Hurlock (1985) ve Yörükoğlu (1986) halledilmesi gereken gelişim görevlerini tanımlamışlardır. Bu görevler incelendiğinde anne baba ve diğer yetişkinlerden kopup, duygusal bağımsızlık kazanılması yönünde bir madde bulunmaktadır (Hurlock, 1985 ve Yörükoğlu 1986'dan akt. Demir, 2010: 96). Bu madde duygusal özerklik adına önem teşkil etmektedir. Duygusal özerklik ergenlerin ebeveynlerin belli bir duygusal mesafeye yerleştirmesini ve simetrik duygusal bağlar kurmasını gerektirmektedir. Ebeveynlere karşı isyanlar ve daha fazla çatışmanın bu duygusal ayrılmanın bir sonucu olduğu düşünülmektedir. Araştırmacılar tarafından diğer özerklik türlerine göre duygusal özerklik üstünde daha fazla durulmuştur (Parra ve Oliva, 2009: 67).

Psikanalitik yaklaşım özerkliği bireyleşme olarak ele almaktadır. Bireyleşme süreciyle beraber ergenin anne babasından ayrıştığı zaman, tek başına kararlar alabildiği zaman özerk olabileceği düşünülmektedir (Morsünbül, 2012: 268). Geçmişte, özerklik aileden ayrışma ve ayrılmaya odaklanan, arzu edilen bir gelişimsel başarı olarak görülüyordu. Fakat artık bireyleşme düşüncesinin bu dönemi daha iyi ifade ettiği ve sağlıklı duygusal özerklik oluşumu için bireyleşmenin önemli olduğu düşünülmektedir (Spear ve Kulbok, 2004). Son araştırmalar yoluyla sağlıklı bir özerklik gelişiminde bağımsızlık elde etmenin yanında aileye olan bağlılığın, duygusal yakınlığı sürdürmenin önemi yinelenmiştir (Steinberg, 2007: 339).

Ergenlik döneminin başlarında ergenler anne ve babalarından duygusal olarak daha bağımsız olmaya başlamaktadır. Sağlıklı bir yetişkin olma yolunda ergenlikte özerklik gelişimi önemli gözükmektedir. Duygusal özerklik ise özerkliğin önemli bir yönünü temsil etmektedir. Duygusal özerklik, ergenlerin anne-baba ve akranlarıyla yakın ilişkilerinde duygusal olarak bağımsızlaşabilmesi, akran baskısına direnç gösterebilmesidir (Deniz, Çok ve Duyan, 2013: 362-365).

Erçevik (2014) yaptığı araştırmayla duygusal özerkliğin gelişimsel olarak olumlu bir süreç olduğu fikrine varmıştır. Ayrıca olumlu bir aile ortamının varlığının duygusal özerkliğin oluşumunda büyük öneme sahip olduğu belirtilmiştir Gelişimsel yön itibariyle düşünüldüğünde duygusal özerkliğin okul ortamında istenmeyen

davranışların azalması, devamsızlık ve akademik performans açısından bireylere katkılar sağlayabildiği görülmüştür. Ergen birey olma becerisi geliştirirken bir yandan bağımsızlaşmayı öğrenip akranlarına yönelirken bir yandan da arkadaş ortamında bir birey olarak kendisini ortaya koymaktadır. Arkadaşlık ilişkileri bu yönüyle duygusal özerklik için destekleyici bir tampon işlevi görmektedir

Karabanova ve Poskrebysheva (2013) çocuk-ebeveyn etkileşiminin özerklik adına önem taşıdığını belirtmiştir. Aile içinde varolan kontrolcu yaklaşımın, duygusal mesafenin, özerkliğin gelişimini azalttığı belirlenmiştir. Ergen-ebeveyn arasındaki işbirliğinin artması özerklik seviyesinin artmasını sağlamaktadır.

Bazı çalışmalarda ise duygusal özerkliğin ergenlerin aileden sağlıksız kopmasına neden olduğu ve ergeni yalnızlığa götürdüğü tespit edilmiştir (Majorano, Brondino, Morelli ve Maes, 2016'dan akt. Akman, Abaslı ve Polat, 2018: 1003). Güneş (2018) ergenlerde zorbalık eğilimi, duygusal özerklik ve akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında öğrencilerin duygusal özerkliklerinin zorbalık eğilimleri ve akıllı telefon bağımlılığı ile pozitif yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yani bu çalışmayla öğrencilerde duygusal özerklik arttıkça zorbalık eğilimlerinin artabileceği öngörülmüştür. Bu açıdan bakıldığında literatürde duygusal özerklik noktasında çeşitli ayrımlar fark edilmektedir. Yapılan bu tez çalışmasında ise kullanılan ölçek itibarıyla duygusal özerkliğin aileden sağlıksız kopuşu nitelemesi üzerine sonuçlar yorumlanmıştır.

Duygusal özerkliğin alt boyutları toplamda 4 tanedir. Bunlar idealleştirmeme, anne-babayı birey olarak görme, bağımsızlık ve bireyleşmedir. Bu kavramlar duygusal özerkliğin bilişsel ve duyuşsal yönlerini tasvir etmektedir. Bilişsel boyutlar (ebeveynleri idealleştirmeme, ebeveyni insan olarak algılama), duygusal boyutlar ise (bireyleşme ve ebeveyne bağımlı olmama) şeklindedir (Parra ve Oliva, 2009: 72). Tatar, Bildik, Yektaş, Hamidi ve Özmen'in (2016) Duygusal Özerklik Ölçeği dört alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar ebeveyni idealleştirmeme, ebeveyne bağımlı olmama, ebeveyni insan olarak algılama ve bireyleşme şeklindedir. Ebeveynin insan olarak algılanması ebeveynin dış dünyadan bir insan olarak ve ebeveynlik rolü dışında algılanabilmesini gerektirmektedir. Ebeveyni idealleştirmeme ebeveyni sınırları dahilinde algılama, yüceltmeme şeklindedir. Ebeveyne bağımlı olmama ebeveyne duyulan çocuksu bağılıklardan kurtulma ve ergenin kendi davranışlarının

sorumluluğunu alabilmesi, bireyleşme ise bireyin kendisini ebeveyninden ayrıştırabilmesi olarak tanımlanmaktadır (Tatar, 2016).

Küçük yaşlarda çocukların bedence çevrelerinden çok küçük olmaları, yetişkinlere muhtaç olmaları nedeniyle yetişkin yaşantısına karşı gizli bir merakları oluşmaktadır. Yetişkin dünyasına karşı olan bu merak sonucu küçük çocukların anne ya da babalarını yüceltebildikleri görülmektedir. Ergenlikle beraber ebeveyni idealleştirme davranışında azalmalar görülebilmektedir. Çünkü birey zihinsel, fiziksel ve sosyal açıdan olgunlaşmakta ve olayları daha geniş bir perspektiften yorumlayabilmektedir. Erçevik'in (2014) yaptığı çalışmada annenin çalışmıyor oluşunun ergen üzerinde ebeveyni idealleştirmeme boyutunda bir takım etkilere neden olduğu bulunmuştur. Annesi çalışmayan ergenlerin annesiyle daha çok vakit geçirdiği bu durumun aralarındaki iletişimin artmasını sağlamasıyla ergenin annesi hakkında daha gerçekçi değerlendirmeler yapabilmesini sağladığı bu nedenle ebeveyni idealleştirmeme noktasında bu ergenler için lehine bir süreç yaşanabileceği bildirilmiştir. Ayrıca ergenlik döneminde ergenin ailesiyle olan fikir ayrılıkları da ebeveyni idealleştirmeme noktasında etki ediyor olabilmektedir.

Duygusal Özerkliği ölçmek için bazı ölçme araçları bulunmaktadır. Steinberg ve Silverberg (1989) tarafından geliştirilen Duygusal Özerklik Ölçeği'nin Türk örnekleminde iki uyarlama çalışması bulunmaktadır. Bu uyarlama çalışmaları Deniz, Çok ve Duyan (2013) ve Tatar ve ark. (2016) tarafından yapılmıştır.

Deniz, Çok ve Duyan (2013) duygusal özerkliğin ölçülmesi için yaptıkları uyarlama çalışmasında bazı değişiklikler gerçekleştirmişlerdir. Duygusal özerkliğin bir alt boyutu olan anne ve babayı birey olarak görmenin ergen gelişimine katkısının azlığı ve ölçeği geliştirenlerin de daha sonra kuramsal olarak anlamlı bulup bu alt maddeyi ölçeklerinden çıkarmaları sonucu ölçek 20 maddeden 14 maddeye çekilmiştir. Bu noktada yapılan analizlerle üç faktörlü yapı doğrulanmıştır. Böylece Duygusal Özerklik Ölçeği'nin Türkiye'deki ergenler üzerinde duygusal özerkliğin araştırılması adına işlevsel bir araç olduğu öne sürülmüştür. Bu çalışmada kullanılan Tatar ve ark.'nın (2016) uyarlamış olduğu ölçek ise 20 maddeden oluşup 4 alt boyutu temsil etmektedir. Ayrıntılı ölçek bilgisi veri toplama araçları kısmında verilmiştir.

2.3. Aile Yaşam Doyumu

2.3.1. Yaşam Doyumu

Yaşam doyumundan önce doyum kelimesi tanımlandığında bir insanın ne istediğiyle, neye sahip olduğu arasında elde edilen durum ya da sonuç olarak tanımlanmaktadır (Özer ve Özsoy Karabulut, 2003: 72). Yaşam doyumunu kavramı ise ilk kez bireyin sahip olmak istedikleri ile yaşadıkları arasındaki farka yönelik bireyin ulaştığı sonuç olarak tanımlanmıştır (Neugarten, Havinghurst ve Tobin, 1961'den akt. Mavruk Özbiçer, 2018: 18).

Yaşam doyumunu bireyin kendi yaşamını olumlu ya da olumsuz değerlendirmesine bağlı olarak gelişen duygusal temele sahip bir kavram olarak görülmektedir. Pozitif hisler yaşam doyumunu arttırmakta negatif hisler ise yaşam doyumunu azaltmaktadır (Korkmaz, Germir, Yücel ve Gürkan, 2015: 106-107). Yaşam doyumunu kavramının öznel iyi oluşun bir parçası olduğu bilinmektedir. Literatüre bakıldığında öznel iyi oluş kavramının olumsuz duygulanım, yaşam doyumunu ve olumlu duygulanım kavramlarını içerdiği görülmektedir (Diener, 1984: 542). Ergenler açısından yaşam doyumunun ergenlerin okuldan, aileden, arkadaşlarından, sosyal ortamlarından ve benlikleriyle ilgili algıladıkları doyumunu içeren bir durum olarak açıklandığı görülmüştür (Ünal, 2018: 4).

Ergenlik dönemine ilişkin yaşam doyumunu kavramıyla ilgili birçok çalışma bulunmaktadır. Yaşam doyumunun çeşitli değişkenlerle ilişkisi incelenmiş olup bu kavramın literatür ekseninde arkadaşlık doyumunu, aile memnuniyeti (Diener ve Diener, 1995), sosyal ilgi (Gilman, 2001) gibi kavramlarla ilişkilendirildiği görülmüştür. Ergen öğrencilerin yaşam doyumları, sosyal ilgi düzeyleri ve ders dışı etkinliklere katılımları arasındaki ilişki Gilman'ın (2001) yapmış olduğu çalışmaya konu olmuştur. Öğrencilerin doldurdukları ölçeklerde onlardan liseye başlamalarından bu yana katılım göstermiş oldukları ders dışı etkinlikleri listelemeleri istenmiştir. Araştırma sonuçlarında sosyal ilginin yüksek olmasıyla yaşam doyumunu arasındaki pozitif bir ilişki belirlenmiştir. Bunun yanı sıra arkadaşlık ve aile memnuniyeti de önemli ölçüde sosyal ilgiyle ilişkili gözükmiştir (Gilman, 2001: 749).

Suldo ve Huebner (2006) bireylerde yaşam memnuniyetinin yüksek oluşunun uyumsuz bir işlevsellik ile mi ya da uyumlu bir işlevsellikle mi ilişkili olduğunu incelediği çalışmasında yüksek yaşam memnuniyetinin uyumlu bir işlevsellik ile ilişkili olduğu görülmüştür. Yaşam memnuniyeti yüksek olan öğrencilerin duygusal ve davranışsal açıdan daha az sorun yaşadıkları belirlenmiştir. Yaşam doyumu açısından çok yüksek ya da ortalama puanlara sahip öğrencilerde klinik düzeyde davranış problemlerinin varlığı incelendiğinde anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir

Ergenler incelendiğinde arkadaşlarla vakit geçirme, derslere ilişkin alguların olumlu olması, aile üyeleriyle beraber vakit geçirme ve sevgililer ile vakit geçirme gibi durumları yaşadıklarında yaşamlarından doyum aldıkları belirlenmiştir. Ergenler düşünce değiştirerek, müzik dinleyerek yaşam doyumlarının devamlılığını sağlamaya çalışmaktadırlar. Çevrelerine ise gülme, enerjik davranma gibi davranışlarla yaşamdan doyum aldıklarını göstermektedirler (Mavruk Özbiçer, 2018: 86). Özetle yaşam doyumunun ergenler açısından hem çevresel ströserlerden koruyucu hem de iyilik halinin kazanılmasında etkili bir bilişsel mekanizma olduğu düşünülmektedir. Yaşam doyumu yüksek olan ergenlerin daha dışa dönük ve sosyal olduğu, daha sağlıklı ve akademik başarı açısından daha iyi durumda olduğu bilinmektedir (Proctor, Linley ve Maltby, 2017: 8).

Riskli davranışta bulunmanın ergenin yaşam doyumuna etki edebildiği belirlenmiştir. Bazı bireyler yaşam doyumlarını artırma adına risk alma davranışlarına girebilmektedir. Bu yolla ergenin yaşam doyumuyla ilişkili duygulara cevap vermiş olabildikleri düşünülmektedir (Zullig, Valois, Huebner, Oelmann ve Drane, 2001: 280).

Yaşam doyumu üzerine yapılan araştırmalar yetişkinler açısından medeni hal noktasında incelendiğinde bir çok hipotez ortaya koyulmuştur. Evli oluşun yaşam doyumunu yükselteceğine yönelik düşünce bulunmakta olup resmi bir evliliğin bireyler için güvenlik ihtiyacını beslemesi önemli gözükmektedir. Evli insanların bekar insanlardan daha mutlu olduğu , boşanma durumlarının daha az tatmin edici olduğu belirtilmiştir (Evans ve Kelley, 2004 :305). Bu düşünce doğrultusunda

yaşam doyumu yüksek ebeveynlere sahip, sağlıklı bir aile yapısında yetişen bir bireyin yaşam doyumu yönünden avantajlı olduğu söylenebilir.

Sosyal ilişkiler bireylerin hayatında önemli bir yer kaplamaktadır. Bu yönüyle Diener ve Diener (1995) bireyci toplumlarda arkadaşlık doyumu ile yaşam doyumunun pozitif yönde ilişkili olduğunu belirtmiştir. Bireyci kültürlerde arkadaşlıkların daha önemli oluşu empoze edilme yerine arkadaşların kişisel karar ile seçilmesi bu ilişkinin çıkmasına neden olabilmektedir.

Yaşam doyumu farklı açılardan incelendiğinde finansal durumlar ve aile memnuniyetinin yaşam doyumuyla ilişkisi olduğu belirlenmiştir. Finansal açıdan memnuniyetin sosyoekonomik açıdan düşük ülkelerde yaşam doyumuyla daha çok ilişkilendirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Sosyoekonomik açıdan üstün ülkelere de finansal memnuniyetsizlikler bireyden bireye farklılaşmaktadır fakat bu durumun yaşam doyumu üzerindeki etkisi sosyoekonomik açıdan düşük olan ülkelere göre daha az olmaktadır. Bu toplumlarda diğer yaşam hedeflerinin öne çıkışı finansal hedeflerin yaşam doyumuna olan etkisini yumuşatmış olabilir (Diener ve Diener, 1995: 662).

TUİK (2018) yaşam memnuniyeti araştırma sonuçları incelendiğinde Türkiye’de mutlu olduğunu belirtenlerin oranı %53,4’tür. Yaş grupları açısından incelendiğinde 65 yaş ve üzeri grup en mutlu olduğunu belirten gruptur. En düşük mutluluk oranı ise 45-54 yaş grubuna aittir. Medeni durum açısından evli bireylerin evli olmayanlara göre daha mutlu olduğu görülmüştür. Eğitim durumuna göre mutluluk oranlarına bakıldığında okul bitirmeyenlerin en mutlu grup olduğu belirlenmiştir. Bireyleri en mutlu eden kaynaklar incelendiğinde ise aile faktörü ön plana çıkmıştır. Veriler değerlendirildiğinde bireyleri en mutlu edenlerin aileleri olduğu görülmüştür. Bireyler en çok sağlıklı hissettiklerinde mutlu olduklarını belirtmiştir. Bunu sırasıyla sevgi, başarı, para ve iş takip etmiştir. Ayrıca bireylerin %72’si kendi geleceklerinden umutlu olduğunu ifade etmiştir.

Yaşam doyumuna çeşitli yönleriyle bakıldığında bireylerin aile, çevre, arkadaşlar, benlik gibi yaşamında var olan alanlarla ilgili ulaşılmış olduğu birtakım değerlendirmeler bulunmaktadır. Bireylerin düşünme etkinlikleri sonucu ulaştıkları bu bütüncül değerlendirmeler yaşam doyumunu işaret etmektedir (Suldo ve Huebner,

2006: 180). Ergenlik dönemi yetişkinliğe hazırlık olarak nitelendirildiğinde bu dönemin yaşam adına doyum sağlaması bireylerin tüm yaşamı açısından önemli gözükmektedir. Ergenlerin yaşam doyumunu etkileyebilecek en önemli kaynaklardan birisi ise ailedir. Aileleriyle oluşmuş ilişki biçimleri ergenleri diğer ilişkilere hazırlamaktadır. Bireylerin aileleriyle bir arada olduklarında oluşan duygusal atmosferin yaşam doyumuna etkisi önemli gözükmektedir. Bu anlamda Çalışkan, Toker ve Özbay (2017) tarafından aile içerisinde hakim olan duyguların bireylerin kişiliğine olan etkisi vurgulanmaktadır.

Aile bireylerin ilk sosyal deneyimlerini oluşturduğu yer olarak bilinmektedir. Yaşama dair yargıların oluştuğu, kişisel ve sosyal anlamda değer duygusunun geliştiği yer olarak aile insan hayatında hassas bir noktayı oluşturmaktadır. Bu sebeple bireylerin yetiştiği aile yapısı sosyal duygusal gelişimi etkilemektedir. Evde sevgi ve güven ortamını bulan demokratik bir tutum sergilenen bireylerin daha özgür olabildikleri ve arkadaşlık ilişkilerinde daha başarılı kişiler olduğu belirlenmiştir. Sert tutumlarla beslenen bireylerin ise antisosyal davranışlara sahip olmada daha riskli bir kesimi oluşturdukları bilinmektedir. Yani dengeli bir aile ortamında sevgi ve güven içinde büyüyen bireyler sağlam kişilik yapısına sahip olmada daha avantajlı gözükmektedirler (Yavuzer, 1992: 134-137). Ailenin birey üzerindeki etkisi bu denli büyük iken bunun sonucu olarak bireylerin aileleriyle ilgili yapmış oldukları değerlendirmeleri sonucu sahip oldukları aile yaşam doyumunun bireylerin hayatına olan etkisinin büyük olması kaçınılmazdır.

2.3.2. Aile Yaşam Doyumunun Gelişimi

Bireylerin aile yaşam doyumunu üzerinde anne baba tutumları etkili olabilmektedir. Anne baba duyarlılığı ve anne baba talepkarlığı yönünden konu incelendiğinde anne baba duyarlılığında çocuğun gereksinimine ihtiyaçlarına zamanında cevap verilmesi önemliken anne baba talepkarlığında ise çocuktan olgun ve sorumlu davranışlar beklemek önemlidir. Duyarlılık ve talepkarlık derecelerine göre ebeveynlerin tutumlarının farklılaşabildiği belirtilmektedir. Bu yönüyle incelendiğinde yetkili, izin verici, yetkeci, ilgisiz-kayıtsız anne baba tutumları öne çıkmaktadır. Duyarlı ama talepkar olmayan ebeveynler izin verici grupta yer almakta, talepkar olup duyarsız olanlar yetkeci, ne duyarlı ne talepkar ebeveynler ilgisiz-kayıtsız, duyarlı ve talepkar

ebeveynler yetkili ebeveyn grubunda yer almaktadır. Yetkili anne babaların çocukların özerklik gelişimini en çok destekleyen grup olduğu belirtilmektedir. Anne babası bu tutuma sahip bireylerin davranışlarının sorumluluğunu üstlenebildikleri görülmüştür. Yetkeci tutumda ise özerklik büyük oranda kısıtlanmaktadır (Streinberg, 2007: 158). Bu noktada bireylerin aile yaşam doyumları farklılaşabilmektedir.

Edwards ve Lopez'in (2006) Meksikalı ergenler üzerine yaptıkları çalışmada ergenlerin algıladıkları aile desteğinin yaşam doyumu adına önemli bir katkı sağladığı görülmüştür. Ergenlerin cevaplarındaki ortak noktalar incelendiğinde aile içerisindeki desteğin, sevginin varlığının ve sevginin verilme şeklinin önemli olduğu görülmüştür. Ayrıca ergenlerin yaşam doyumları üzerine diğer değişkenler incelendiğinde; arkadaşlık ilişkilerinin işlevselliği, sorunlar karşısında dirençli olup olumlu tutumlar sergileyebilme temaları ortaya çıkmıştır (Edwards ve Lopez, 2006; 13). Aile ilişkilerinden doyum alan, duygusal sıcaklığı ve desteği hisseden ve duygusal anlamda bağ kurabilen ergenlerin yaşam doyumlarının artacağı ve daha az sorun davranış göstereceği beklenmektedir (Cenkseven Önder ve Yılmaz, 2012: 1743).

Aile içinde geçirilen boş zaman etkinlikleri bundan sağlanan deneyim aile yaşam doyumu için dikkat edilmesi gereken önemli bir faktördür (Agate ve ark., 2009: 218). Gençlik perspektifinden bakıldığında aile bireyleriyle beraber kitap okumak, akşam yemeği yemek, masa oyunları oynamak, bahçede vakit geçirmek gibi ev temelli ortak yapılan aktiviteler aile yaşam doyumu adına önemli yer tutmaktadır. Bu noktada Agate ve ark. 'nın (2009) çalışması ulusal örneklemden bilgi toplayan ilk aile ve eğlence çalışmalarından birisi olarak literatüre geçmiştir.

Cenkseven Önder ve Yılmaz (2012) tarafından yapılan çalışmada ergenlik dönemi itibariyle anneden algılanan kontrolün yüksek olmasıyla ergenlerin kural dışı davranışların daha az sergilediği belirlenmiştir. Ergenin aileden, okuldan ve benliğinden algıladığı yaşam doyumunun ergenin psikolojik gelişimi adına koruyuculuk sağladığı ve kural dışı davranış göstermede önleyicilik sağladığı ayrıca açıklanmıştır.

Aile yaşam doyumuyla ilgili literatür incelendiğinde çeşitli ölçeklerin geliştirildiği fark edilmiştir. Bu çalışmalar aile yaşam doyumunu kavramının gelişimi adına büyük önem taşımaktadır. Eski ölçme araçlarında ki belirsiz teorik çerçevelerin varlığı, kavramla ilgili zayıf tanımlamaların getirilmiş olması ve ölçeklerde ki duygusal bileşenlerin yokluğu yeni ölçek girişimlerininin yapılmasına sebep olmuştur (Barraca, Yarto ve Olea, 2000: 99). Aile yaşam doyumuyla ilgili Zabriskie ve Ward (2013) aileden alınan doyumunu ölçmek için ölçek tasarlamıştır. Ölçek bireylerin ailesel şartları ile kendi standartlarını, beklentilerini karşılaştırmasına olanak sağlamıştır (Zabriskie ve Ward, 2013: 446). Türk örneğinde bakıldığında Çalışkan, Toker ve Özbay'ın (2017) ölçek çalışması bulunmaktadır.

Aile yaşam doyumunu noktasında ailenin belli bir miktarda sahip olduğu genel bir durum olarak görülmesinden deneyimlenen farklı duyguların toplamı olarak görülebileceği ve ailenin her üyesinin farklı bir aile memnuniyetine sahip olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle bireylerin ailesi tarafından uyandırılan duyguların dikkate alınması ve kişisel kararlar vermektan kaçınılması gerektiği vurgulanmaktadır (Barraca, Yarto ve Olea, 2000: 100).

Aile yaşam doyumunu bireylerin duygusal yaşamında etkili bir durumken sosyal çevrenin etkisi altında bulunan gençlerin duygusal yaşamlarının aile yaşam doyumlarını şekillendirebileceği öngörülmüştür (Bakalım ve Taşdelen Karçkay, 2015: 1332).

2.4. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, bağlanma stili, aile yaşam doyumunu ve duygusal özerklik ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir

2.4.1. Bağlanma Stilleri ile İlgili Araştırmalar

Tepeli Temiz ve Tarı Cömert (2018) üniversite öğrencilerinin yaşam doyumları, bağlanma stilleri ve psikolojik dayanıklılıklarının birbirleriyle olan ilişkisini incelemek amacıyla bir çalışma gerçekleştirmiştir. Örneklem grubunun üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmanın sonuçları değerlendirildiğinde üniversite öğrencilerinin en çok kaçınmacı ardından da kaygılı bağlanma stiline sahip olduğu görülmüştür. Güvensiz bağlanma stillerinin yaşam doyumunu negatif yönde yordadığı belirlenmiştir. Bireylerde kaygılı ve kaçınmacı bağlanma puanlarının artışı

yaşam doyumunda düşüşe işaretler. Kızların yaşam doyumlarının erkeklerle oranla yüksek olduğu belirlenmiştir

West (2018) yetişkinler üzerinde bağlanma stillerinin savunma mekanizmaları ve yaşam doyumuyla ilişkisini incelemiştir. Güvenli bağlanma stili ile yaşam doyumları arasında pozitif bir ilişkiye rastlanmıştır. Yani güvenli bağlanma puanları arttıkça yaşam doyumları artmaktadır. Ayrıca bireylerin ilkel savunma mekanizmaları ile güvenli bağlanma stili arasında negatif ilişki, ilkel savunma mekanizmaları ve kayıtsız bağlanma stili arasında ise pozitif ilişki bulunmuştur.

Karabacak ve Demir (2017) beliren yetişkinlik döneminde özerklik, bağlanma stilleri ve duygu düzenleme arasındaki ilişkileri incelemiştir. Çalışmanın örneğini Atatürk Üniversitesi öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda güvenli bağlanmanın özerkliğin tüm alt boyutları üzerinde yordayıcılığının olduğu tespit edilmiştir.

Koçak ve Karasu (2016) tarafından Ankara'daki liselerde eğitimlerine devam eden 432 lise öğrencisi ile yürütülen çalışmada özerklik bağlanma stilleri ve proaktif kişilik yapıları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Bağlanma stillerinin alt boyutlarından birisi olan güvenli bağlanmanın özerkliği anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur. Ayrıca saplantılı bağlanmanın da özerkliğin bir yordayıcısı olduğu belirlenmiştir. Analiz sonuçları özerklik noktasında incelendiğinde özerklik gelişiminde cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı bulunmuştur. Bağlanma stili puanları incelendiğinde erkek öğrencilerin güvenli ve saplantılı bağlanma puanlarının yüksek olduğu, kız öğrencilerin ise korkulu bağlanma puanlarının yüksek olduğu görülmüştür.

Özkan (2013) yetişkinler üzerinde internet kullanımıyla ilgili değişkenleri cinsiyet, kişilik özellikleri, yaşam doyumları ve bağlanma stilleri açısından incelemiştir. Bu araştırmaya göre problemlerle internet kullanımının yaşam doyumunun düşmesine sebep olduğu görülmüştür. Yaşam doyumları cinsiyet etkisi yönüyle incelendiğinde kadınların yaşam doyumları düzeyleri erkeklerin yaşam doyumları düzeyine göre yüksek çıkmıştır. Bağlanma stilleri yönüyle incelendiğinde kaygı ve kaçınma düzeyi yüksek olan korkulu bağlanma stiline sahip bireylerin internet bağımlılığına en yakın grup olduğu belirlenmiştir.

Özdemir ve Koruklu (2013) ortaokul öğrencilerinde anne-babaya bağlanma, okula bağlanma ve yaşam doyumu değişkenlerini incelemişlerdir. Bu çalışma ile ana-babaya bağlanma ve okula bağlanmanın ergenlerin yaşam doyumları üzerine olan etkisi ortaya koyulmuştur. Sonuçlar incelendiğinde anneye babaya bağlanmanın, öğretmene bağlanmanın yaşam doyumu ile olumlu ilişkisi olduğu görülmüştür. Bu değişkenlerden anne-babaya bağlanmanın yaşam doyumunda yordayıcılığının fazla olduğu belirlenmiştir. Ayrıca anneye bağlanmanın yaşam doyumunu yordama gücü babaya oranla çok az yüksektir fakat bu farkın önemli düzeyde olmadığı belirtilmiştir

Sümer (2006) anne babaların sahip olduğu duygusal sıcaklık, reddetme, aşırı koruma ve karşılaştırma davranışlarının ergenlerin bağlanma stillerine ne derece etki ettiğini araştırmıştır. Ankarada 9.ve 10.sınıflarda eğitimine devam eden 218 öğrenci ve velileriyle bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde anne ve babaların çocuk yetiştirme davranışlarının ergenlerdeki bağlanma örüntüsünü anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür. Ergenlerin cevapları incelendiğinde anne ve babalarından yüksek oranda duygusal yakınlık, düşük oranda reddedilmeyi hissettikleri görülmüştür. Ergenler annelerini aşırı koruyucu babalarını ise daha çok karşılaştırma yapan kişiler olarak görmektedir. Bu anlamda annelerin duygusal yakınlıkları ve babaların reddetme davranışı en güçlü yordayıcılar olarak bulunmuştur. Ergenler anne ve babaya yönelik yüksek kaçınma belirtmişlerdir. Babaya yönelik kaçınmanın anneye yönelik kaçınmadan daha fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırma sonuçları anne ve babanın bağlanma kaygısının yüksek olması durumunda ergenin anneye bağlanmasının kaygılı olma ihtimalinin fazla olduğunu göstermiştir.

Turan Akdağ (2011) ergenlerin bağlanma stilleri ile ebeveynlerinin bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasını Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesine başvuran 12-17 yaş arası 100 ergen ve aileleri ile tamamlamıştır. Ergenlerin çoğunlukla korkulu ve kayıtsız bağlanma stiline sahip olduğu, anneleri arasında en yaygın bağlanma stiline korkulu bağlanma stili olduğu ve babalar arasında güvenli bağlanma stiline en yaygın olduğu tespit edilmiştir. Güvenli bağlanma stiline sahip annelerin çocuklarında yüksek oranda güvenli bağlanma stiline varlığı belirlenmiştir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde çalışmanın sonucunda ergenlerin bağlanma stilleri ile annelerinin bağlanma stilleri arasında ilişki bulunduğu, babalarının bağlanma stilleri ile ise ergenlerin bağlanma stilleri arasında

bir ilişki bulunmadığı belirlenmiştir. Çalışmada örnekleminin klinik örneklem olmasının araştırma sonuçlarının toplum geneli için yorumlanmasını zorlaştırdığı fakat anne baba-ergen ilişkilerinin birbirini çift yönlü etkilediği ve güvenli bağlanmanın koruyucu etkisi olduğu düşüncesine varılmıştır.

Arslan (2008) lise ve üniversite öğrencilerinden oluşan 1525 öğrenciye ulaşmıştır. Araştırma boyunca bağlanma stilleri açısından ergenlerde Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ve ego kimlik süreçleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda bağlanma stilleri alt boyutları yönüyle düşünüldüğünde ergenlerde en çok korkulu bağlanma stiline ardından da güvenli bağlanma stiline varlığı bulunmuştur. Güvenli ve kayıtsız bağlanma stiline sahip ergenlerin diğer ergenlere göre daha çok güven duygusuna sahip oldukları belirlenmiştir. Özerklik, girişimcilik yönüyle kayıtsız bağlanan ergenlerin daha yüksek puanlara sahip oldukları görülmüştür. Özerklik açısından bağlanma ve cinsiyete göre değişimler görülmektedir. Kızların özerklik boyutunda erkeklerden daha yüksek ortalamalara sahip olduğu ve kayıtsız bağlanma stiline sahip ergen kızların diğer stillerdeki kızlara göre özerklik puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Baysal ve Özgenel (2019) ortaokul öğrencilerinin bağlanma stilleri ile öz düzenleme düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla İstanbul'da toplam 374 gönüllü öğrenciye ulaşmıştır. Araştırma sonucuna göre bağlanma stilleri ile öz düzenleme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca bağlanma stillerinin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Sınıf seviyelerine göre ortaokul öğrencilerinin bağlanma stilleri incelendiğinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu farklılığın ise 5. sınıf ile 8. sınıf, 6. sınıf ile 8. sınıf grupları arasında olduğu belirlenmiştir.

Yazıcıoğlu (2011) üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ve stresle başa çıkma stratejileri arasında ilişkinin olup olmadığı ve bağlanma stillerinin ve stresle başa çıkma stratejilerinin bazı sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi amacıyla bir çalışma yapmıştır. Çeşitli demografik özellikler açısından araştırma sonuçları değerlendirildiğinde öğrencilerin cinsiyetleri, yaşları, kardeş sayıları, doğum sıraları, doğumdan itibaren bakım veren kişileri, ebeveynlerinin eğitim düzeyleri ve algıladıkları sosyoekonomik düzeyleri ile bağlanma stilleri arasında

anlamli bir farklılık bulunmamıştır. Kaçınan bağlanma ile sosyal destek arama stratejisi arasında negatif yönde bir ilişki belirlenmiştir.

Yıldız (2017) güvenli bağlanma stili kazandırma amacıyla psikoeğitim programı düzenlediği araştırmasında bu programın ergenlerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerini azalttığını gözlemlemiştir. 7.sınıfta okuyan 134 öğrenci üzerinde gerçekleştirilen bu çalışma ile hayatındaki belirsizliklerle ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri yapan ergenlerin bu program sonrası olumsuz süreçlerinde azalmaların meydana geldiği, belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin azaldığı belirlenmiştir.Yapılan çalışmalarda güvensiz bağlanan ergenlerin oturumlar sonrasında bağlanma stillerinde olumlu yönde bir değişim olduğu görülmüştür. Güvensiz bağlanmanın ise daha dirençli bir yönünün bulunduğu belirtilmiştir.

Aydoğdu (2013) üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıklarını cinsiyet, başa çıkma stilleri ve bağlanma stilleri açısından değerlendirmiştir. Çalışma Gazi Üniversitesi öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya 2008-2009 eğitim öğretim yılında Ankara'da Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesinin çeşitli bölümlerinde öğrenim gören 242 kız, 104 erkek, toplam 346 öğrenci katılmıştır. Çalışma sonuçları değerlendirildiğinde bağlanma stilleri açısından psikolojik dayanıklılık ilişkilendirildiğinde kayıtsız bağlanma ve psikolojik dayanıklılığın pozitif yönde ilişki içerisinde olduğu, dayanıklılık düzeyindeki artışın kişilerin kayıtsız bağlanma stilleri ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Metin Orta ve Sümer (2016) pozitif ebeveynliği artırma amacıyla geliştirilen bağlanma temelli programların güvenli bağlanma ve anne duyarlılığı üzerine etkilerini bir meta analiz çalışması yoluyla incelemişlerdir. Bu programlar yoluyla çocukların sosyal-duygusal gelişimlerinin desteklendiği, ülkenin de refahı açısından olumlu gelişmelerin olabileceği belirlenmiştir. Araştırmacılar tarafından Türkiye örnekleminde annelerin çocuğun gizil mesajlarını doğru anlayıp yorumlamasının ve çocukların ihtiyaçlarına uygun tepki verme becerilerinin artırılmasının güvenli bağlanmaya olumlu anlamda etki edebileceği yordandadır.

Engin ve ark. (2016) olumlu ebeveynlik müdahale programının anne duyarlılığı ve güvenli bağlanma üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla 10-33 ay arası çocuklara ve ailelerine ulaşip ev ziyaretleri gerçekleştirmişlerdir.Anne çocuk etkileşimleri videoya alınmış ve ardından geri bildirimler verilmiştir.Yapılan ön test ve son test

sonuçları incelendiğinde müdahale edilen gruplardaki annelerin duyarlılık puanlarında artışlar gözlemlenmiştir. Türkiye’de ilk kez uygulanmış olan bu müdahale yoluyla olumlu ebeveynlik davranışları geliştirme ile çocukların güvenli bağlanma geliştirebilecekleri ve bu yolla çocukların sağlıklı gelişimleri noktasında önemli kazanımların sağlanabileceği vurgulanmıştır.

Atik (2013) liseli ergenlerde bağlanma stilleri ile psikolojik sağlamlık düzeyleri arasındaki ilişkide öz- yansıtma ve içgörünün rolünü incelemiştir. Araştırma 2011-2012, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında dört lisenin 10. ve 11. Sınıfında bulunan öğrenciler üzerinde yürütülmüştür. Araştırma sonuçları incelendiğinde bağlanma ile psikolojik sağlamlık arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu ve bağlanmanın sağlamlık üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Demografik değişenlerin bağlanma üzerindeki etkisi incelendiğinde cinsiyetin anneye bağlanma üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı, yaş ile anneye bağlanma arasında anlamlı bir ilişki olmadığı, anne eğitim düzeyi ile bağlanma arasında anlamlı bir ilişki olmadığı, algılanan gelir düzeyi ile anneye bağlanma arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı, annenin mesleği ile anneye bağlanma arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur. Ayrıca araştırma kapsamında bağlanma boyutunda anne babası birlikte olan ailelerin diğer gruplardan istatistiksel olarak anlamlı seviyede farklı olduğu, anne babaları evli olanların diğerlerine göre daha güvenli bağlanma geliştirdikleri bilgisine ulaşılmıştır.

2.4.2. Aile Yaşam Doyumu ile İlgili Araştırmalar

Kasman (2015) İngiliz Hane halkı Panel Anketi’ni (BHPS) kullanarak aile içi yaşam doyumunu incelemiştir. Sonuçlar incelendiğinde ailece paylaşılan ekonomik ve sosyal faktörlerin, ailenin birlikte yaşıyor oluşunun uzun süreli yaşam doyumuyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Biyolojik faktörlerin ise bu faktörlere göre daha az etki ettiği görülmüştür. Araştırma aşamasında genetik faktörlerin etkisini en aza indirmek için akrabalık bilgileri edinilmiştir. Evlat edinilen çocuklar, üvey babalar ve doğal olanlar birbirinden ayrılmıştır.

Bakalim ve Taşdelen Karçkay (2015) Uşak il merkezinde lise öğrencilerine yönelik yaptıkları çalışmada olumlu ve olumsuz duygulanımın bireylerin aile yaşamlarındaki doyumyla olan ilişkisini araştırmıştır. Toplam 456 öğrenciyle çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda olumsuz duygulanım en önemli tahmin

ediciliğe sahip değişken olarak belirlenmiştir. Olumsuz duygulanım ile aile yaşam doyumunu arasındaki ilişkinin negatif yönde anlamlı olduğu , olumlu duygulanım ile aile yaşam doyumunu arasındaki ilişkinin ise pozitif yönde anlamlı olduğu belirlenmiştir (Bakalım ve Taşdelen Karçkay, 2015: 1334). Sonuç olarak etkilerin aile yaşam doyumuna yansması bir gerçeklik olarak ortaya çıkmıştır.

Agate, Zabriskie, Agate ve Poff (2009) Amerika Birleşik Devletleri'nde 898 ailede aile içi eğlence memnuniyeti ile aile içi yaşam doyumunu arasındaki ilişkiyi incelemiştirlerdir.Ebeveynlerden ve gençlerden toplanan veriler değerlendirildiğinde aile içi eğlence doyumunu ile aile yaşam doyumunu arasında ilişki olduğu bulunmuştur. Temal aile içi eğlence doyumunun aile yaşam doyumunu için öneminin büyük olduğu belirtilmiştir. Bu sebeple aile ile beraber geçirilen serbest zaman etkinliklerinin önemi üzerine durulmuştur. Bu çalışma alanda incelenen en büyük örneklerden birisi olmasına rağmen tüm popülasyonu temsil etmemektedir. Bu anlamda ailelerin aile içi eğlence katılımıyla daha fazla memnuniyet duyabilecekleri toplumsal değişkenlerin araştırılmasının önemli olacağı araştırmacılar tarafından belirtilmiştir.

Mavruk Özbiçer (2018) geliştirmiş olduğu Duygusal Zeka programının ergenlerin yaşam doyumunu düzeyi ve duygusal zeka düzeyleri üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla öğrenimine devam eden 10. sınıf ve 11. sınıf öğrencileriyle çalışmasını gerçekleştirmiştir. Ergenlerin duygusal zeka düzeylerinin farklılaşmasıyla yaşam doyumlarında da bir farklılaşma yaşanacağı düşüncesinden hareket edilmiştir. Yapılan ön test ve son test sonuçları incelendiğinde öğrencilerin yaşam doyumunu düzeylerinde anlamlı bir farklılık gözlemlenmediği fakat ergenlerin duygusal zeka düzeylerinde yükselmelerin olduğu belirlenmiştir. Bunun nedenleri düşünüldüğünde duygusal zekanın gelişmesinde sadece istenen duyguların değil istenmeyen duyguların da kabulünün bu doğrultuda duyguların yaşanıp yönetilmesinin de önemli oluşu değerlendirilmiştir.

Karadayı (2018) ergenlik dönemindeki bireyler ve ilk yetişkinlik dönemindeki bireylerin yaşam doyumunu, psikolojik ihtiyaçları ve benlik algısı düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmaya 12-35 yaşları arasında 160 kişi katılmıştır. Sonuçlar değerlendirildiğinde yaş arttıkça yaşam doyumunu düzeyinin azaldığı, kardeş sayısının ve bireylerin doğum sırasının bireylerin yaşam doyumunu düzeylerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı, evli veya bekar olmanın yaşam doyumunu

açısından bir farklılaşma sağlamadığı bulunmuştur. Bireylerin yaşam doyum düzeyleri arttıkça başarı ihtiyaçlarının ve benlik algısı düzeylerinin arttığı saptanmıştır.

Ünal (2018) ergenlerde davranış problemleri ve yaşam doyumunun algılanan anne baba tutumları tarafından ne kadar yordandığını incelemeyi amaçladığı çalışmasını 606 lise öğrencisi ile gerçekleştirmiştir. Sonuçlar incelendiğinde anneden ve babadan algılanan kabulün ve algılanan kontrolün yaşam doyumunu ile pozitif yönlü bir ilişki içerisinde olduğu görülmüştür. Yapılan analizler sonucunda anne baba tutumlarının ergenlerin yaşam doyumunu yüzde 26 oranında yordadığı belirlenmiştir. Kız öğrencilerin yaşam doyumunun erkek öğrencilerden fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre babalarından algıladıkları kabul ve psikolojik özerkliğin fazla olduğu; kız öğrencilerin ise annelerinden algıladıkları kontrolün fazla olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Kız öğrencilerde anneden algılanan kabul/ilgi, anneden algılanan psikolojik özerklik anneden algılanan kontrol/denetleme bileşenlerinin yaşam doyumunu anlamlı ve pozitif bir şekilde yordadığı, erkek öğrencilerde ise anneden algılanan kabul/ilgi, babadan algılanan kabul/ilgi boyutlarının yaşam doyumunu pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı sonuçları bulunmuştur

Çam ve Artar (2014) ortaokula devam eden ergenlerin yaşam doyum düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonucunda kızların yaşam doyum puan ortalamalarının erkeklere göre genel olarak daha yüksek olduğu görülmüştür. Sınıf düzeyinin yükselmesi ile yaşam doyumunu arasında ise negatif bir ilişki açığa çıkmıştır. Yani öğrenciler arasında sınıf düzeyi arttıkça yaşam doyumunu azalmaktadır.

Levin ve Currie (2010) yaşam doyumunu ile anne-çocuk ve baba-çocuk iletişimi arasındaki ilişkiyi 7.sınıf, 10.sınıf ve 12.sınıfta okuyan öğrenciler aracılığıyla incelemiştir. Sonuçlar anne-çocuk baba-çocuk arasındaki ilişkiyi yaşam doyumuyla ilişkisi olduğu yönündedir. Kızlar genel olarak anneleri ile babalarına göre daha kolay iletişim kurduklarını belirtmiştir. Kızlar arasındaki yaşam doyumunda özellikle anne olan ilişkinin kalitesinde yatmakta olduğu görülmüştür. Annesi ile zor ilişki kuran kızların en düşük yaşam doyumuna sahip grup olduğu belirlenmiştir. Babasıyla kolay iletişim kurduğunu belirten kız ve erkeklerin ise en yüksek yaşam doyumuna sahip olduğu belirlenmiştir. Her iki ebeveyne sahip olmanın ergenler arasında yaşam

doyumunu yükselttiği bulunmuştur. Anneleri veya babalarıyla kolay iletişim kurabilen ergenlerin üvey olması ya da bekar bir ebeveyne sahip olması durumunda yaşam doyumlarının düşük olduğu belirlenmiştir. Arada oluşmuş olan iletişim kalitesinin önemi çalışmada vurgulanmıştır.

Antaramian, Huebner ve Valois (2008) 6. ve 8.sınıfa devam eden öğrencilerde aile yapısı ve yaşam doyumunu arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Genel olarak öğrencilerin yaşam doyumları yüksek çıkmıştır Aile yapısı ile aile memnuniyeti ilişkili çıkmıştır. Sonuçlar değerlendirildiğinde tek ebeveynli ya da üvey ebeveynli ailelere bakıldığında bu ailelerdeki ergenlerin yaşam doyumlarının diğer ailelerdeki ergenlere göre daha az olduğu görülmüştür. İstikrarlı ailelere sahip ergenlerde yaşam doyumunun daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Edwards ve Lopez (2006) algılanan aile desteği, kültürün katkısı ve yaşam memnuniyetini 266 Meksikalı ergen arasında incelemişlerdir. Algılanan aile desteğinin ergenlerde yaşam doyumunun önemli bir belirleyicisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Algılanan aile desteği arttıkça yaşam doyumunun da arttığı görülmüştür. Ayrıca yaşam doyumunda ergenlerin arkadaşlık ilişkilerinin önemi de ortaya çıkmıştır. Konuşabilecekleri, yanında olacak ve onlara yardım edebilecek arkadaşların varlığı bu noktada önemli gözükmektedir. Yaşam ve sorunlara karşı olumlu tutumların varlığı da yaşam doyumunda etkili bir diğer tema olarak ön plana çıkmıştır.

Suldo ve Huebner (2004) ortaokul ve lise öğrencilerinde yaşam doyumunun stresli yaşam olaylarından sonra patolojik davranış geliştirme ile ilişkisi yönünde gerçekleştirdikleri çalışmada yüksek yaşam doyumunun ergenlerin stresli yaşam olayları karşısında koruyucu bir psikolojik güç olduğu bulunmuştur. Düşük yaşam memnuniyetine sahip ergenlerin problemler karşısında daha çok dışsallaştırma yapmakta olduğu ve davranış problemleri göstermekte olduğu görülmüştür.

Chang, McBride-Chang, Stewart ve Au (2003) ergenler ve çocuklarda yaşam doyumunu, benlik kavramı ve aile ilişkileri üzerine yaptıkları araştırmada sonuçlar incelendiğinde sosyal benlik kavramı ergenlerde güçlü bir yaşam doyumunu göstergesiyken akademik test puanlarının çocuklar arasında yaşam doyumunun belirleyicisi olduğu görülmüştür. Ayrıca ergenlerin çocuklara göre yaşam doyumunu ve benlik kavramı alanlarında daha düşük puanlar aldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Phinney ve Ong (2002) tarafından 135 Avrupalı ve 103 Vietnamlı Amerikan ergen ve ebeveyninin çalışmaya dahil edilmesiyle iki farklı grupta ergen yaşam doyumu araştırılmıştır. Sonuçlara bakıldığında ergen ebeveyn arasındaki uyumsuzlukların, ergen tarafından hissedilen anlayış eksikliğinin ergenlerin yaşam doyumunu düşürdüğü fark edilmiştir. Arada oluşan tutarsızlıkların düşük yaşam doyumuyla ilişkilendirilmesi üzerine oluşturulan hipotez desteklenmiştir. Yaşam doyumu düzeyleri ise iki grup arasında farklılık göstermemiştir.

Zullig ve ark. (2001) 5032 lise öğrencisi arasında algılanan yaşam memnuniyeti ile madde bağımlılığı arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Sonuçlar incelendiğinde çok sayıda lise öğrencisinin yaşamlarından memnun olmadığı ve önemli sayıda ergenin madde bağımlılığı davranışında bulunduğu belirlenmiştir. Sigara içimi, esrar, kokain, düzenli alkol kullanımının yaşam doyumunun azalmasıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Madde kullanımında 13 yaş ve öncesinin yaşam doyumunu açısından riskli olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin yaşamlarından memnun olmadığı için mi madde bağımlılığına yöneldikleri yoksa madde bağımlılığı nedeniyle mi yaşam memnuniyetlerinin düşük olduğu konusunu netleştirmek zor gözükmektedir. Bu sebeple boylamsal çalışmaların daha yararlı olabileceği çalışmacılar tarafından önerilmiştir. Yaşam doyumu madde bağımlılığının bir belirleyicisi ya da sonucu olabilir şeklinde düşünülmektedir (Zullig ve ark., 2001: 287).

Diener ve Diener (1995) yaşam doyumunun kültürler arasında farklılık gösterip göstermediği ve toplumların özelliklerinin bu değişimleri ne derece öngördüğü, benlik saygısının kültürlerarası değişimi üzerine gerçekleştirdikleri araştırmalarında 31 ülkedeki üniversite öğrencilerinde kültürlerarası farklılıkları incelenmiştir. Bu araştırma ile dünyanın dört bir yanındaki üniversite öğrencilerinin genel olarak yaşamlarından, kendilerinden, aile ve arkadaşlarından doyumlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışma ile yaşam doyumu ve benlik saygısının ayırt edilebilir yapılar olduğu açıklığa kavuşturulmuştur. Yaşam doyumu çoğu ülkede benlik memnuniyetiyle anlamlı derecede ilişkili çıkmıştır. Korelasyon değerlerinin toplumdan topluma farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bireyci ve toplulukçu ülkeler incelendiğinde toplulukçu ülkelerde benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkideki değişimin daha düşük olduğu tespit edilmiştir (Diener ve Diener, 1995: 662). Bireyci toplumlarda arkadaşlık doyumu ile yaşam doyumu pozitif yönde ilişkili çıkmıştır. Finansal durumlar ve aile memnuniyeti gibi değişkenler benlik saygısının

ötesinde yaşam doyumuyla ilişkili bulunmuştur. Finansal açıdan memnuniyetin sosyoekonomik açıdan düşük ülkelerde yaşam doyumuyla daha çok ilişkilendirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Sosyoekonomik açıdan üstün ülkelerde de finansal memnuniyetsizlikler bireyden bireye farklılaşmaktadır fakat bu durumun yaşam doyumunu üzerindeki etkisi sosyoekonomik açıdan düşük olan ülkelere göre daha az olmaktadır. Araştırmanın sınırlılıkları düşünüldüğünde araştırmanın temsil gücü üniversite öğrencileri üzerinedir. Ayrıca üniversite öğrencilerinin çoğunluğunun ülkenin diğer yarısına göre mali kaynaklarından memnun olması sınırlılığı sağlayan bir diğer noktadır (Diener ve Diener, 1995: 662).

Köker (1991) araştırması ile 17-21 yaş grubunda yer alan normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumunu incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Fakültesi ve Ankara Üniversitesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı Ergen Bölümüne başvuran ergenler arasından seçilmiştir. En yüksek yaşam düzeyinin normal gruba ait olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Sorunlu ve nörotik belirti gösteren grubun ise yaşam doyum düzeylerinin düşük ve birbirine yakın olduğu görülmüştür. Normal ve sorunlu olarak adlandırılan ergen grubunun cinsiyete göre karşılaştırmasında kızların daha yüksek yaşam doyumuna sahip olduğu belirlenmiştir. Yaşam doyumunu ile yaş arasında ise gruplar arasında anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır.

Evans ve Kelley (2004) aile düzenlemelerinin yaşam doyumuna etkisini inceledikleri çalışmalarında evliliğin yaşam doyumunu arttırdığı düşüncesine ulaşmışlardır. Resmi evlilikteki kadın ve erkeklerin diğer aile düzenlemelerindeki insanlardan daha yüksek yaşam doyumuna sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Diğer sonuçlar incelendiğinde ebeveynleri boşanmış insanların bozulmamış bir evlilikte büyüyen bireylere göre yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu, boşanmış erkeklerin yaşam doyumlarının bekar erkeklerden önemli derecede farklılaşmadığı fakat aynı durum kadınlarda incelendiğinde boşanmış kadınların bekar kadınlara oranla yaşam doyumlarının dört puan kadar azaldığı görülmüştür. Ayrıca yaşam boyu süren bir evliliğin en yüksek tatmin ediciliğe sebep olabileceği belirlenmiştir. Boşanmanın yaşam boyu ortalama doyumunu azaltıp azaltmaması noktasında yeniden evlenme üzerine değinilmiştir. Çünkü boşanan kadınların uzun süre evlenmediği takdirde yaşam doyumunu puanlarının tekrar evlenen bireylere göre daha az olduğu belirlenmiştir.

2.4.3. Duygusal Özerklik ile İlgili Araştırmalar

Koç (2019) ergenlerde anne baba tutumları ile duygusal özerklik arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla çalışmasını lise öğrencileriyle gerçekleştirmiştir. Duygusal özerkliğin çeşitli demografik değişkenlerle ilişkisi incelendiğinde; duygusal özerklik düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı, sınıf seviyesi değişkenine göre farklılaştığı bu farklılığın 9.sınıfların lehine olduğu görülmüştür. 9.sınıfların duygusal özerklik düzeyi 10 ve 11.sınıflardan yüksek çıkmıştır. Ayrıca duygusal özerkliğin alt boyutları olan idealleştirmeme ve bağımsızlık alt boyutlarında da durum aynı şekildedir. Duygusal özerklik düzeyi algılanan akademik başarı, anne babanın birlikte ya da ayrı oluşu ve anne-babanın eğitim durumu açısından farklılaşmamaktadır. Anne ve baba tutumları yönüyle duygusal özerklik incelendiğinde demokratik anne baba tutumu ile duygusal özerklik arasında pozitif, koruyucu anne baba tutumu ile duygusal özerklik arasında negatif, otoriter anne baba tutumu ile duygusal özerklik arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Alt boyutlar yönüyle bakıldığında demokratik anne baba tutumu ile duygusal özerkliğin idealleştirmeme, bağımsızlık ve bireyleşme alt boyutları arasında pozitif, koruyucu-istekçi tutum ile duygusal özerkliğin bireyleşme alt boyutu arasında negatif, otoriter tutum ile duygusal özerkliğin idealleştirmeme, bağımsızlık ve bireyleşme alt boyutları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki görülmüştür.

Tatar ve ark. (2019) İstanbul ve Van illerinden alınan verilerin karşılaştırılması yoluyla 15-25 yaşları arasındaki ergenlerin duygusal özerkliklerini incelemiştir. Sonuçlara bakıldığında iki kentin katılımcıları arasında duygusal özerklik açısından bazı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Van ilindeki öğrencilerin duygusal özerkliğin bireyleşme, ebeveyni idealleştirmeme alt boyutları ve duygusal özerklik toplam puanları İstanbul grubundan daha yüksek bulunmuştur. Tatar ve ark. (2019) yaptıkları çalışma yönüyle duygusal özerklik için farklılıkların neler olduğunu belirlemek adına değil sosyo-demografik değişkenler yönüyle iki kentin arasında duygusal özerklik açısından bir farklılık olup olmadığını belirlemek istediklerini ifade etmiştir. Sonuç itibarıyla İstanbul ve Van'da yaşayan ergenlerde duygusal özerkliğin kazanılması sürecinde birçok değişken açısından farklılıklar görülmüştür. Gözlenen bu farklılıkların bir kısmının sosyo-demografik gruplardan, bir kısmının da

iki kent özelliklerine bağlı değiştiği düşünölmüştür. Bu yönüyle düşünöldüğünde költürel farklılıklar başta olmak üzere karıştırıcı ve ara değişkenlerin ne kadar çok olabileceği görölmektedir.

Yazıcı (2019) ergenlerde duygusal özerklik, eylemlilik ve arkadaşa bağlanma arasındaki ilişkileri incelemiştir. Çalışma lise öğrencilerinden oluşmaktadır. Sonuçlar incelendiğinde duygusal özerkliğin alt boyutlarının yaş değişkenine göre bir farklılık oluşturmadığı görölmüştür. Duygusal özerklik kavramı alt boyutları yönüyle değerlendirildiğinde ebeveyni idealleştirmeme alt boyutunun kaçınan bağlanma ile pozitif yönde düşük, ebeveynden bağımsızlık alt boyutunun kaçınan bağlanma ile pozitif yönde düşük, bireyleşme alt boyutunun kaygılı-korkulu bağlanma negatif yönlü düşük ilişkisi göze çarpmaktadır. Arkadaşa bağlanma sonuçları incelendiğinde güvenli ve kaçınan bağlanma alt boyutlarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görölmüştür. Kızların güvenli bağlanma puan ortalamalarının erkeklerin güvenli bağlanma puan ortalamalarından yüksek olduğu erkeklerin ise kaçınan bağlanma puan ortalamalarının kızların kaçınan bağlanma puan ortalamalarından yüksek olduğu belirlenmiştir. Kaygılı-korkulu bağlanma puanları ise cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Güneş (2018) lise öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığı düzeyleri ve duygusal özerklikleri arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında duygusal özerklik düzeyi ile zorbalık eğilimi düzeyi arasında pozitif, duygusal özerklik düzeyi ve akıllı telefon bağımlılığı düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiye ulaşmıştır. Yani öğrencilerin duygusal özerklik düzeyleri arttıça zorbalık eğilimleri ve akıllı telefon bağımlılıkları artmaktadır. Öğrencilerin duygusal özerklikleri sınıf düzeyine ve anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Ümmet, ağlar, İme ve Akyıl (2018) duygusal özerklik ve olumsuz değerlendirilme korkusunun psikolojik sağlamlılığın üzerindeki rolünü incelemiştir. Çalışma ergenlik dönemideki bireyler ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen araştırma bulgulara göre ergenlerde psikolojik sağlamlık ile duygusal özerklik arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, ergenlerin duygusal özerkliklerinin psikolojik sağlamlıklarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir.

Akman, Abaslı ve Polat (2018) ortaokul öğrencilerinde duygusal özerklik, öğrenci yılmazlığı, öğretmene güven ve problem çözme becerilerine yönelik algı arasındaki ilişkileri incelediklerinde öğrencilerde duygusal özerklik düzeylerinin görece yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Korelasyon analizine bakıldığında duygusal özerklik, öğrenci yılmazlığı ve öğretmene güven arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca duygusal özerklik ile problem çözme becerilerine yönelik algı arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüş olup duygusal özerkliğin problem çözme becerilerini ve öğretmene güveni anlamlı olarak yordadığı görülmüştür.

Güney (2017) ergenlerde duygusal özerklik, sosyal destek ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yaşları 13-19 arasında değişen 530 öğrenci ile çalışma gerçekleştirilmiştir. Sonuçlara bakıldığında algılanan sosyal destek ve duygusal özerkliğin (idealleştirmeme, bağımsızlık ve bireyleşme alt boyutları arasında) pozitif ve anlamlı bir ilişki görülmüştür. Ergenin bireyleşmesinde aile desteği önemli gözükmektedir. Duygusal özerkliğin idealleştirmeme alt boyutunda kızların ortalama puanları erkeklere oranla düşükken duygusal özerkliğin diğer bir alt boyutu olan bireyleşmede kızların ortalama puanları erkeklere oranla yüksek çıkmıştır.

Çimen (2017) duygusal özerklik oluşumunda benlik saygısı ve karar verme stillerinin etkisini incelediği araştırmasında lise, ön lisans ve lisans öğrencilerine ulaşmıştır. Araştırma sonucunda kızların ebeveynlerini daha az idealleştirdikleri erkeklerin ise bağımsızlaşmayı daha çok elde ettikleri görülmüştür. Yaş grupları açısından duygusal özerklik için anlamlı farklılıklar gözlenmemiştir. Sadece 17 yaş grubunun bireyleşmeye daha fazla sahip olduğu belirlenmiştir. Duygusal özerklik ile kendi eğitim durumları baba eğitim seviyeleri ve akademik algıları arasında herhangi bir ilişki çıkmamıştır. Bireyleşme alt boyutu ile panik karar verme arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani bireyleşmenin artması panik karar verme stili artmaktadır.

Sesli ve Demir Başaran (2015) ortaöğretim öğrencilerinin özerklik düzeyleri ile kendini ayarlama düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla 9. ve 12. sınıflardan oluşan 431 kişilik bir öğrenci grubuna ulaşmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin davranışsal özerkliklerinin duygusal özerkliklerinden fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çeşitli değişkenler açısından incelendiğinde duygusal

özerkliğin cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumuna göre farklılaştığı belirlenmiştir. Duygusal özerklik puanları kızlarda erkeklere oranla daha fazla bulunmuştur. Sınıf düzeyi açısından değerlendirme yapıldığında 9.sınıf öğrencilerinin 12. sınıfa göre duygusal özerklik puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya göre anne eğitim düzeyi ile duygusal özerklik arasında negatif ilişki bulunmaktadır. Anne eğitim düzeyindeki artış ergenlerde duygusal özerkliğin azalmasıyla eşdeğerdir. Baba eğitim düzeyinin ise duygusal özerklik üzerinde bir etkisi bulunmamaktadır.

Çelik (2015) 10 ve 11. Sınıfa devam eden ergenlerin anne babadan algıladıkları kontrol ile iyi oluşları arasındaki ilişkide duygusal özerkliğin ve empatinin rolünü incelemiştir. Hem anne hem de babadan algılanan psikolojik ve davranışsal kontrolün ergen iyi oluşu ile olan ilişkisinde duygusal özerkliğin aracılığının önemli olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin ebeveynlerinden psikolojik anlamda algıladıkları kontrolün duygusal özerklik düzeyini anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Algılanmış olan psikolojik kontrol düzeyi arttıkça ergenlerde duygusal özerkliğin azaldığı belirlenmiştir. Anne ve babaların uygulamış oldukları kontrolün seviyesi özerklik gelişimini bu yönüyle etkilemektedir.

Aydın (2015) ders dışı sportif etkinliklere katılan ve katılmayan öğrencilerin duygusal özerklik düzeylerini incelemiştir. Bu amaç doğrultusunda 7,8,9,10 ve 11. sınıfa devam eden 885 öğrenciye ulaşılmıştır. Katılımcıların duygusal özerklik düzeylerinin orta seviyede olduğu görülmüştür. Ders dışı sportif etkinliklere katılan kız ve erkek öğrencilerin duygusal özerklik düzeylerinin farklılaşmadığı görülmüştür. Bu yönüyle düşünüldüğünde ülkemizde ders dışı sportif etkinliklerin amacına uygun bir şekilde yapılmadığı düşünülmüştür. Duygusal özerkliğin idealleştirme alt boyutunda kız öğrencilerin ortalama puanlarının erkek öğrencilerden fazla olduğu, duygusal özerkliğin alt boyutu olan bireyleşmede ise erkek öğrencilerin ortalama puanlarının kız öğrencilerden yüksek olduğu bulunmuştur. Eğitim kademesine bakıldığında ortaokula devam eden öğrencilerin liseye devam eden öğrencilere göre duygusal özerklik düzeylerinin az olduğu yani yaş ile duygusal özerklik arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Parra, Oliva ve Sanchez-Queija (2014) İspanya'da ergenlikten genç erişkinliğe kadar duygusal özerkliğin gelişimini 90 ergen üstünde on yıllık bir çalışma ile incelemiştir.

Bu çalışmanın amacı bireylerde duygusal özerkliğin gelişimsel bir görevi belirtip belirtmediği ya da zor aile ilişkilerinin bir sonucu olup olmadığının belirlenmesidir. Sonuçlar değerlendirildiğinde duygusal özerkliğin ergenlikte bir gelişimsel aşama olmadığı zor aile ilişkilerinin göstergesi olduğu görülmüştür. Yüksek düzeyde özerk ergenlerin diğerlerine göre aile uyumlarının düşük olduğu belirlenmiştir. Duygusal Özerkliğin geç ergenlik ve erken yetişkinlik dönemlerinde ebeveynleriyle daha uyumlu ilişkiye sahip kişilerde daha az olduğu, arasında, daha uzak ilişkileri olan kişilerde ise daha fazla olduğu görülmüştür. Diğer sonuçlara bakıldığında örneklem grubunda cinsiyete göre duygusal özerklikte bir değişim gözlemlenmemiştir.

Erçevik (2014) lise öğrencilerinin duygusal özerklik ve sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkisinin incelenmesini amaçladığı çalışmasında lisede öğrenim görmekte olan 752 öğrenciye ulaşmıştır. Duygusal özerklik ve sosyal destek düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye ulaşılmıştır. Bu bulgular duygusal özerkliğin gelişiminde aile, arkadaş ve öğretmenden alınan desteğin önemine vurgu yapmaktadır. Bağımsız bir birey olarak gelişim gösteren ergenler aile, arkadaş ve öğretmenlerinden daha fazla destek algıladıklarını belirtmişlerdir. Sosyal destek ve duygusal özerkliğin yaş düzeyleriyle orantılı bir şekilde azaldığı görülmüştür. Anne ve babanın birlikte ya da ayrı oluşunun ergenlerin duygusal özerklik düzeylerinde farklılıklara sebep olduğu bulunmuştur. Duygusal özerkliğin alt boyutları olan idealleştirmeme ve bağımsızlık anne ve babanın ayrı yada beraber oluşu noktasında farklılaşmıştır. Annesi babası beraber olan ergenlerin duygusal özerkliğin bu alt boyutlarında daha başarılı olduğu görülmüştür.

Karabanova ve Poskrebysheva (2013) ebeveyn çocuk ilişkilerinde ergenlikte kişilik özerkliğini sosyal bağlamda araştırmıştır. Katılımcılar 14-16 yaş arası öğrencilerdir. Ebeveyn çocuk ilişkilerinin özellikleri ile özerklik (duygusal, bilişsel, davranışsal ve değer özerkliği) arasındaki ilişki üzerine odaklanılmıştır. Araştırma sonucu 5 grup belirlenmiştir. Bu gruplar özerkliği çok yüksek olan ergenler, yüksek düzeyde özerkliğe sahip ergenler, orta düzeyde özerk ergenler, göreceli olarak düşük özerklik seviyesindeki ergenler ve tüm özerklik bileşenlerinde düşük seviyelere sahip bağımlı ergenler olarak sınıflandırılmıştır. Orta düzeyde özerk olan ergenlerin ebeveynleriyle duygusal anlamda en yakın ilişkilere sahip olan grup olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonucuna göre artan özerklik seviyesinin ergen-ebeveyn arasındaki işbirliğini arttırdığı görülmüştür. Özerkliği yüksek olan ergenler ebeveynleri tarafından yetersiz

görüldüklerini hissetmediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca bu ergenlerin yaşantılarında ortak aile içi etkinliklerin daha sık yapıldığı, görüşlerinin dikkate alındığı belirlenmiştir. Ebeveynleriyle duygusal mesafeyi vurgulayan ergenlerin özerkliklerinin az olduğu belirlenmiştir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde çocuk-ebeveyn etkileşiminin özerklik adına önem taşıdığı belirlenmiştir. Ebeveynlerle işbirliğine dayalı bir ilişki ergenlerin kişisel özerkliklerinin gelişimine katkı sağlamaktadır. Fakat aile içinde titizlik, kontrolcu yaklaşım, düşmanlık gibi tepkilerin eşit işbirliğini sağlamadığı ve dolayısıyla duygusal mesafenin sonucu özerkliğin gelişimini azalttığı belirlenmiştir.

Sandhu ve Kaur (2012) 13-15 yaş aralığındaki 200 ergende duygusal özerklik ve ebeveyn çocuk ilişkisini ergen problem davranışı yönüyle incelemişlerdir. Duygusal özerkliğin alt boyutlarından olan ebeveyni idealleştirmeme ve ebeveynlere bağımlı olmamanın bunun dışında ergen ebeveyn ilişkisi yönüyle annenin aşırı koruyucu tutumunun ergenlerin sorun davranışlarıyla ilişkisinin pozitif yönde olduğu görülmüştür. Araştırma sonucu itibarıyla duygusal özerklik ergenlerin problem davranışıyla önemli bir ilişki halindedir. Ayrıca ebeveyn desteğinin yokluğu durumunda duygusal özerkliğin ergenleri güvensiz hale getirip akran baskısına karşı savunmasız hale getirebileceği belirlenmiştir.

Parra ve Oliva (2009) ergenlik döneminde duygusal özerkliğin gelişimini inceledikleri çalışmalarını 5 yıl boyunca 101 ergen üzerinde gerçekleştirmiştir. Duygusal özerklik gelişiminin yıllar içinde oldukça istikrarlı olduğu belirlenmiştir. Çoğu erkek ve kız ergen benzer özerklik düzeyleri bildirmiştir. Ergenlerin yıllar geçtikçe daha gerçekçi olduğu ve anne babalarını daha az idealleştirdikleri görülmüştür. Verilere göre, duygusal özerklikte artış ergenlerin ebeveynleriyle ilişkilerinin kötüleşmesini getirirken yıllar içindeki azalması bu ilişkilerin gelişmesiyle ilişkili görünmektedir.

Sandhu ve Tung (2006) tarafından aile ortamı ve duygusal özerkliğin ergen kimlik oluşumuna katkısı incelenmiştir. Yaş aralığı 19-21 olan 200 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre duygusal özerkliğin bir boyutu olan ebeveynleri birey olarak algılamamanın kimlik kazanıma olumlu etkisini olduğu ancak ebeveyni idealleştirmemenin aileyle oluşan duygusal bağlara olumsuz etkisinin

olabileceği, ergenlerde güvensizlik ve hoşnutsuzluk duygularına neden olabileceği belirlenmiştir.

Garber ve Little (2001) maternal depresyon, aile fonksiyon bozukluğu, duygusal özerklik ve ergen uyumu arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla sekizinci sınıfta ve tekrar dokuzuncu sınıfta değerlendirilmek üzere toplam 145 anne ve çocuğuna ulaşımlardır. Örneklem içinde Kafkas, Afro-Amerikan İspanyol, Asya, Amerikan Yerli olma üzere gruplar bulunmaktadır. Çalışma sonuçları değerlendirildiğinde depresyondaki annelerin çocukları arasında duygusal özerklik seviyelerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu araştırmanın sonuçlarından biri de destekleyici aile ortamının sağlandığı ve psikiyatrik açıdan sağlıklı annelere sahip aile ortamlarında duygusal özerkliğin olumlu sonuçlara yol açabileceğidir. Aile ortamının olumsuzluğu ise ergenlerin ebeveynlerinde kopma ihtimalini arttırmaktadır.

Beyers ve Goosens (1999) duygusal özerklik, algılanan ebeveynlik durumu ve psikososyal uyum arasındaki ilişkileri 558 ergen arasında incelemiştir. Çalışma sonucuna göre yüksek düzeydeki duygusal özerkliğin bireylerde içsel üzüntüyü öngördüğü görülmüştür. Duygusal özerklik cinsiyet bağlamında tartışıldığında kızların daha yüksek düzeyde duygusal özerliğe sahip olduğu belirlenmiştir. Sınıf düzeyi bağlamında ise 11. sınıfların duygusal özerkliklerinin 7.ve 9. sınıflardan fazla olduğu belirlenmiştir.

Allen ve ark. (2002) tarafından ergenlerdeki bağlanma örüntülerinin ergen sosyal beceriler ve suç davranışları açısından yordayıcılığı incelemiştir. Bu çalışmanın en net bulgularından biri, ailede özerklik göstergeleri ile ergen sosyal becerileri arasındaki ilişkide bağlanmanın ılımlı etkisinin varlığıdır. Ayrıca sosyal becerilerin artışında güvenli bağlanmanın etkileri görülmüştür. Özerklik açısından sonuçlar incelendiğinde yüksek oranda özerk olan annelerle etkileşime giren kaygılı ergenlerin sosyal becerilerinde düşüşler ve zaman içinde suç davranışlarında artışlar olduğu gözlemlenmiştir. Kaygılı olan ergenler için, özerkliğin anneye ilişkin göstergeleri, zaman içindeki daha yüksek suçluluk ile ilişkilendirilmiştir. Yüksek düzeyde özerklik gösteren annelerle kaygılı ergenlerin etkileşimleri incelenmiş ve annelerin kendi özerkliklerini katı ve zorlayıcı şekilde gösterdikleri görülmüştür. Bu durumda kaygılı ergenlerin sıkıntılarını, ihtiyaçlarını ebeveynlerine ifade ederken öfke yolunu kullanarak suç davranışlarıyla kendilerini ifade edebildikleri

görülmüştür. Aile içindeki özerklik ergenlerin gelişimi adına olumlu bir faktör olarak görülse de bunun evrensel olarak doğru olmayabildiği görülmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemine ilişkin bilgiler sunulmuştur. Bu doğrultuda araştırmanın modeli, evren-örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizi hakkında bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, lise öğrencilerinin bağlanma stilleri, aile yaşam doyumları ile duygusal özerklik düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen ilişkisel tarama türünde bir araştırmadır. İlişkisel tarama modeli ilişkileri ve bağlantıları inceleyen araştırma şeklinde tanımlanmakta olup iki veya daha fazla değişkenin yönünü ve derecesini araştırmaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008: 20).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul ili Beykoz, Kadıköy, Üsküdar, Ümraniye ve Ataşehir İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi kurumlardaki lise öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma örnekleme ise 2019 yılı Beykoz, Kadıköy, Üsküdar, Ümraniye ve Ataşehir ilçelerinden kolayda (uygun) örnekleme yöntemi ile seçilen 617'si kız (%61,9), 380'i erkek (%38,1), toplam 997 kişiden oluşmaktadır. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin yaşları 14-18 arasında değişmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.1. Örneklemenin Cinsiyete Göre Dağılımı

	N	Yüzde
Kız	617	61.9
Erkek	380	38.1
Toplam	997	100.0

Tabloya 3.1' e göre araştırmaya katılanların 617'si (%61.9) kız, 380'i (%38.1) erkektir. Toplam öğrenci sayısı ise 997'dir.

Tablo 3.2. Örneklemin Yaşa Göre Dağılımı

	N	Yüzde
14	84	8.4
15	264	26.5
16	298	29.9
17	265	26.6
18	86	8.6
Toplam	997	100.0

Araştırmaya katılanların 84'ünün (8.4) 14 yaşında, 264'ünün (%26.5) 15 yaşında, 298'inin (%29.9) 16 yaşında, 265'inin (%26.6) 17 yaşında, 86'sının (%8.6) 18 yaşında olduğu görülmektedir.

Tablo 3.3. Örneklemin Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

	N	Yüzde
9.Sınıf	341	34.2
10.Sınıf	217	21.8
11.Sınıf	291	29.2
12.Sınıf	148	14.8
Toplam	997	100.0

Araştırmaya katılanların 341'inin (%34.2) 9.Sınıf düzeyinde, 217'sinin (%21.8) 10.sınıf düzeyinde, 291'inin (%29.2) 11.sınıf düzeyinde, 148'inin (%14.8) 12.sınıf düzeyinde olduğu görülmektedir. Tabloya göre araştırmaya en çok katılım gösteren grup %34.2'lik oran ile 9.sınıf düzeyi öğrencileridir.

Tablo 3.4. Örneklemin Anne ve Babanın Birliktelik Durumuna Göre Dağılımı

	N	Yüzde
Birlikte	884	88.7
Ayrı	113	11.3
Toplam	997	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin 884'ünün (%88.7) anne ve babasının birlikte olduğu, 113'ünün (%11.3) ise anne ve babasının ayrı olduğu görülmektedir.

Tablo 3.5. Örneklemin Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

	N	Yüzde
İlkokul	322	32.3
Ortaokul	304	30.5
Lise	231	23.2
Üniversite	115	11.5
Lisansüstü	25	2.5
Toplam	997	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin 322'sinin (%32,3) ilkokul mezunu olduğu, 304'ünün (%30,5) ortaokul mezunu olduğu, 231'inin (%23,2) lise mezunu olduğu, 115'inin (%11,5) üniversite mezunu olduğu ve 25'inin (%2,5) lisansüstü eğitim aldığı görülmektedir.

Tablo 3.6. Örneklemin Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

	N	Yüzde
İlkokul	201	20.2
Ortaokul	276	27.7
Lise	327	32.8
Üniversite	151	15.1
Lisansüstü	42	4.2
Toplam	997	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının 201'ünün (%20,2) ilkokul mezunu olduğu, 276'sının (%27,7) ortaokul mezunu olduğu, 327'sinin (%32,8) lise mezunu olduğu, 151'inin (%15,1) üniversite mezunu olduğu ve 42'sinin (%4,2) lisansüstü eğitim aldığı görülmektedir.

Tablo 3.7. Örneklemin Algıladığı Başarı Durumuna Göre Dağılımı

	N	Yüzde
Düşük	125	12.5
Orta	707	70.9
Yüksek	165	16.5
Toplam	997	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin algıladıkları başarı durumları incelendiğinde öğrencilerin 125'i (%12.5) düşük başarıya, 707'si (%70.9) orta başarıya, 165'i (%16.5) yüksek başarıya sahip olduklarını belirtmiştir.

Tablo 3.8. Örneklemin Algıladığı Anne Tutumuna Göre Dağılımı

	N	Yüzde
Otoriter	153	15.3
Demokratik	513	51.5
İlgisiz	38	3.8
Aşırı Koruyucu	293	29.4
Toplam	997	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin algıladıkları anne tutumları incelendiğinde anneleri hakkında öğrencilerin 153'ünün (%15.3) otoriter tutumu, 513'ünün (%51.5) demokratik tutumu, 38'inin % (3.8) ilgisiz tutumu, 293'ünün (%29.4) aşırı koruyucu tutumu işaretlediği görülmüştür.

Tablo 3.9. Örneklemin Algıladığı Baba Tutumuna Göre Dağılımı

	N	Yüzde
Otoriter	186	18.7
Demokratik	522	52.4
İlgisiz	102	10.2
Aşırı Koruyucu	187	18.8
Toplam	997	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin algıladıkları baba tutumları incelendiğinde babaları hakkında öğrencilerin 186'sının (%18.7) otoriter tutumu, 522'sinin (%52.4) demokratik tutumu, 102'sinin % (10.2) ilgisiz tutumu, 187'sinin (%18.8) aşırı koruyucu tutumu işaretlediği görülmüştür.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada verilerin toplanması amacıyla Tatar, Bildik, Yektaş, Hamidi ve Özmen (2016) tarafından uyarlanan Duygusal Özerklik Ölçeği, Erzen (2016) tarafından geliştirilen Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği, Taşdelen-Karçkay (2016) tarafından uyarlanan Aile Yaşam Doyumu Ölçeği olmak üzere üç adet ölçme aracı kullanılmıştır. Ayrıca araştırmacı tarafından örnekleme ait demografik özelliklerin bulunduğu Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Bu bölümde çalışmada kullanılmış olan ölçme araçlarının geliştirilme/uyarlanma süreci, araçları geliştiren

araştırmacılar tarafından ortaya konan geçerlik güvenirlik değerleri hakkında bilgi verilmiştir.

3.3.1.Kişisel Bilgi Formu

Araştırmanın bağımsız değişkenleriyle ilgili veri toplamak için 15sorudan oluşan Kişisel Bilgi Formu hazırlanmıştır. Kişisel bilgi formunun içeriği araştırmacı tarafından hazırlanmış olup örnekleme grubunun demografik verilerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerle ilgili cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, okul başarısı gibi bilgiler bulunmaktadır. Öğrencilerin aileleriyle ilgili ise anne baba eğitim düzeyi, anne baba çalışma durumu, anne baba birliktelik durumu ve anne baba tutumlarını içeren bilgiler bulunmaktadır.

3.3.2. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri lği

Erzen (2016) tarafından geliştirilen bağlanma stilleri lği 18 maddeden oluşmaktadır. 5'li likert tipinde olan bu maddelerin sıralaması Kesinlikle Katılmıyorum 1 (bir), Katılmıyorum 2 (iki), Kısmen Katılıyorum 3 (), Katılıyorum 4 (dört), Tamamen Katılıyorum 5 (beş), şeklinde dir. lek üç boyuttan oluşmakta olup bu boyutlar güvenli, kaygılı-kararsız, kaçıngan şeklinde dir. lekte ters madde bulunmamaktadır.

Bu leğin oluşturulmasında ki amaç bağlanma stillerinin belirlenmesinde alternatif bir ölçüme aracının geliştirilmesidir. Çünkü Türkiye'de sıklıkla bağlanma stillerinin ölçümü için İlişki lekleri Anketi kullanılmaktadır. Fakat bu durum birtakım aksaklıkları da meydana getirmektedir. İlişki lekleri Anketi'nde maddelerin birden fazla yapıyı aynı anda lmeye çalışmaları bir dezavantaj olarak önümüze çıkmaktadır. Ayrıca İlişki lekleri Anketi'nde bazı maddeler anlaşılabilirlik noktasında eksik kalmaktadır. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri leği ile her maddenin tek bir anlama gelecek şekilde planlanması ile bu sorunun önüne geçilmeye çalışılmıştır (Erzen, 2016: 15).

İlk aşamada lek 63 maddeden oluşan bu lek açımlayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Bu maddelere uygulanan açımlayıcı faktör analizi sonucunda 18 madde ortaya çıkmış olup bu maddelerin de 3 boyut altında toplandıkları gözlenmiştir

(Erzen, 2016: 15). Ortaya çıkan üç boyut kaygılı-kararsız bağlanma, kaçınan bağlanma ve güvenli bağlanma şeklindedir. Maddeler bazında bakıldığında madde (4,7,10,13,16) güvenli bağlanmayı işaret etmekte, madde (1,3,5,9,12,15,18) kaçınan bağlanmayı işaret etmekte, madde (2,6,8,11,14,17) ise kaygılı-kararsız bağlanmayı işaret etmektedir.Uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ise Ki-Kare ($\chi^2=328.21$, $p=.000$, $df=132$) değerinin hesaplandığı uyum indekslerinin (GFI = 0.93, CFI = 0.90, AGFI = 0.90, RMSEA = 0.05), şeklinde olduğu görülmüştür. Bu haliyle modelin uyumlu olduğu belirlenmiştir (Erzen, 2016: 13).

Geçerlik çalışmaları kapsamında yapı, içerik ve dil geçerliği çalışmaları yapılmıştır. Uzman görüşleri ve analizler sonucunda Cohen Kappa uyuma indeksi puanları belirlenmiştir. Faktör analiziyle maddeler arası en uyumlu birlikteliğin bu çalışmada olduğu ispatlanmıştır. Yapılan analizlerle yapısal geçerliği doğrulanmış olup %94.3 oranında doğru sınıflandırma yapılabildiği görülmüştür. Ölçeğin dilsel geçerliği için elde edilen değerlerin dil ve anlam için .87 ve içerik geçerliği için ise .72 olduğu görülmüştür. Bu durum ölçeğin Türkçe dil ve anlam ile içerik olarak geçerliğinin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir (Erzen, 2016: 15- 17).

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin güvenilirlik analizinde ise Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısından yararlanmıştır. Kaçınan bağlanma stili için 80, güvenli bağlanma stili için.69 ve kaygılı-kararsız bağlanma için .71 şeklindedir (Erzen, 2016: 15- 17).

Sonuç olarak Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeğinin 12-25 yaş ergenlerde geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu belirlenmiştir.

3.3.3.Duygusal Özerklik Ölçeği

Duygusal özerklik Ölçeği (DÖÖ) bir uyarlama çalışmasıdır. İngilizce formu Steinberg ve Silverberg (1986) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek; Tatar, Bildik, Yektaş, Hamidi ve Özmen (2016) tarafından İngilizce aslından Türkçe'ye adapte edilmiş, alanda uzman üç kişi tarafından incelenmiş ve gerekli kontroller yapılmıştır. 20 maddeden oluşan bu ölçek dördümlü likert yapıya sahip olup ölçek maddeleri “Tamamıyla Katılıyorum” (4) “Katılıyorum” (3) “Katılmıyorum” (2) ile “Hiç

Katılmıyorum” (1) şeklindedir. Maddelerden dokuz tanesi düz (3, 5, 7, 8, 10, 14, 16, 17 ve 19), on bir maddesi ise ters (1, 2, 4, 6, 9, 11, 12, 13, 15, 18 ve 20) olarak belirlenmiştir. Duygusal Özerklik Ölçeği dört alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar ebeveyni idealleştirmeme, ebeveyne bağımlı olmama, ebeveyni insan olarak algılama ve bireyleşme şeklindedir. Ölçek maddeleri bazında bakıldığında ebeveyni idealleştirmeme madde numaraları (1, 4, 11, 15, 18), ebeveyne bağımlı olmama madde numaraları (2, 5, 6, 13), ebeveyni insan olarak algılama madde numaraları (3, 8, 10, 12, 16, 20) bireyleşme madde numaraları (7, 9, 14, 17, 19) şeklindedir. Ölçeğin toplam puanı 20-80 arasında değişmektedir. Puanın yükselmesi ergenin ebeveyninden duygusal olarak sağlıklı kopma durumunu göstermektedir (Tatar, Bildik, Yektaş, Hamidi ve Özmen, 2016: 39-42).

DÖÖ'nün Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Ölçeğin geliştirildiği çalışmada bütün iç tutarlık katsayısı 0,75 iken bu çalışmada 0,78 şeklinde olduğu görülmüştür. Alt boyutlar açısından bakıldığında katsayıların asıl çalışmadaki değerlerden biraz daha yüksek olduğu görülmüştür. Aradaki çıkan farkların önemli düzeyde olmayıp bütün olarak düşünüldüğünde geliştirme ve uyarlama çalışması arasında çok güçlü olmasa da güçlü denilebilecek düzeyde benzerliğin olduğu ortaya koyulmuştur. (Tatar ve ark., 2016: 45).

Ölçek test tekrar test uygulamasına tabi tutulmuştur. Üç hafta ara ile yapılan iki uygulama testin bütünü, alt boyutları ve maddeleri için genel olarak orta düzeyde bağıntılar ortaya koymuştur. Ayrıca madde ayırt ediciliği açısından bakıldığında 3.16,10,19,8 ve14.maddelerin ayırt ediciliğinin düşük; 15,1 ve 9. maddelerin ayırt ediciliğinin yüksek olduğu görülmüştür (Tatar ve ark., 2016: 45).

Ölçeğin dilsel eşdeğerlik çalışması sonuçları ise İngilizce asıl formunun ve Türkçe formunun birlikte uygulanması sonucu iki form arasında çok güçlü olmasa da güçlü denilebilecek düzeyde benzerlik olduğunu ortaya koymuştur. Bu değerler ölçek bütünü için $r=0,86$, alt boyutlar için de 0,79 ile 0,83 arasında bağıntı katsayısı şeklindedir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucu iyi uyum katsayısının 0,81 olduğu belirlenmiştir. Diğer analizler incelendiğinde (AGFI =0,772, RMSEA= 0,092 ve RMR=0,079) olduğu görülmüştür. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda ise ölçeğin dört faktörlü yapısının çok güçlü olmadığı görülmüştür. Orijinal formda da bu durum aynı şekildedir. Bu sebeple genel toplam puanının dikkate alınması önemli gözükmektedir (Tatar ve ark., 2016: 46).

Bu araştırmada kullanılan duygusal özerklik ölçeğinin tanıtımında tüm puanın daha işlevsel bir sonuca ulaştıracakı bilgisi bulunmaktadır. Bu sebeple duygusal özerklik alt boyutları yönüyle değil tüm puan yönüyle değerlendirilmiştir. Ayrıca duygusal özerklik, ölçek itibariyle aileden sağlıksız kopuşu nitelemektedir. Bu sebeple duygusal özerklik sonuçları bu ekseninde incelenmiştir.

3.3.4.Aile Yaşam Doyumu Ölçeği

Barraca, Yarto ve Olea (2000) tarafından geliştirilen Aile Yaşam Doyumu Ölçeği'nin Taşdelen-Karçkay(2016) tarafından uyarlaması yapılmıştır. Ölçek 27 maddeden oluşmaktadır. Genel bir cümle ve sıfatlar yardımıyla ölçek doldurulmaktadır."Evde ailemle birlikte olduğunda, kendimi genellikle .... hissederim " şeklinde olan cümle sabit olup sıfatlar yoluyla katılımcılar tarafından ölçek derecelendirilmektedir. 5'li likert yapıyla desteklenen bu düzende Biraz, Az ,Orta , Çok, Tamamen gibi seçenekler bulunmaktadır. Aile Yaşam Doyumu Ölçeği tek alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte ters maddeler bulunmaktadır. Maddeler sırasıyla 2,7,8,11,12,13,14,15,16,18,19,21,25,27 şeklinde dir.

Yapılan analizler sonucunda ölçeğin 27 maddesinin faktör analizine tabi tutulmasıyla toplam varyansın ve ortak faktör varyanslarının değerlendirilmesi ile üç faktör ortaya çıkmıştır. Toplam varyans% 57.03 idir. Tek bir faktörün katkısı düşünöldüğünde varyansın % 43,81 olduğu görölmüştür. (% 43.81) 'lük varyans ile ölçeğin varyansının çoğunun açıklandığı görölmüştür (Taşdelen-Karçkay, 2016: 633-634).

Ardından Doğrulatoryıcı Faktör Analizi yapılmıştır. Bu analizin yapılması aşamasında toplam 506 kişiye ulaşılmıştır. Doğrulatoryıcı Faktör Analizi sonucu ölçek maddelerinin standartlaştırılmış faktör yükleri $d = .48 - .78$ dir. Uyum indeksi $IFI=.90$, $CFI=.90$, $GFI=.85$, $AGFI=.90$ ve $RMSEA=.07$ olarak belirlenmiştir. Tüm maddelerin anlamlı olduğu görölmüştür($p<.001$) ve orijinal ölçeğin tek boyutlu yapısı desteklenmiştir. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ise 0.95 olarak belirlenmiştir. Gerçekleştirilmiş olan iki aşamada çıkmış sonuçlar ölçeğin güvenilirliğini göstermektedir (Taşdelen-Karçkay, 2016: 635).

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın temel problemi olan Bağlanma Stili, Duygusal Özerklik ve Aile Yaşam Doyumu arasındaki ilişkiye yanıt bulma amacıyla Duygusal Özerklik Ölçeği, Aile Yaşam Doyumu Ölçeği ve Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'ne ulaşılmıştır.

İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmış olup uygulama yapılacak okullar belirlenmiş ve lise müdürleriyle görüşmeler düzenlenmiştir. Gerekli onaylar alındıktan sonra çalışma planı oluşturulmuş ve uygulamalara 2018-2019 eğitim öğretim yılı 2. döneminde başlanılmıştır. Uygulamalar ortalama 20 dakika sürmüş olup yaklaşık olarak 1 ayda tamamlanmıştır. Ölçme araçlarının çalışma grubuna uygulanması araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Uygulamalarda öğrencilerin anlayamadığı bazı yönergeler araştırmacı tarafından aydınlatılmıştır. Bu çalışmada isim yazmanın gerekli olmadığı, gönüllülük esasına dayalı bir çalışma olduğu, elde edilen sonuçların bilimsel bir araştırmada kullanılacağı ve verdikleri cevaplarda gizliliğin sağlanacağı açıklanmıştır. Araştırma verilerinin gerçeği yansıtması için öğrencilerin samimi cevaplarının doğru sonuçlara ulaşılması ve çalışmanın bilimselliği açısından önemli olduğu vurgulanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin toplanmasının ardından formlar dikkatle incelenmiştir. Formun maddelerini doldurmamış ya da yanlış doldurmuş olan öğrencilerin kağıtları araştırma dışında tutulmuştur. Üçlü Bağlanma Stilleri Ölçeği, Duygusal Özerklik Ölçeği, Aile Yaşam Doyumu Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formundan toplanan verilerin işlenmesi ve yorumlanması için SPSS 25 (Statistical Package for Social Sciences) programı kullanılmıştır. Verilerin analiz aşamasında ilk olarak elde edilen verilerin analize uygunluğu test edilmiştir. Bu noktada normallik sorgulanmış, basıklık çarpıklık değerleri kontrol edilmiştir.

Tablo 3.10. Bağlanma Stili, Aile Yaşam Doyumu ve Duygusal Özerklik Ölçeklerine ve Alt Boyutlarına İlişkin Verilerin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Basıklık ve Çarpıklık Değerleri

Değişken	N	$\bar{x}$	Ss	Basıklık	Çarpıklık
Aile Yaşam Doyumu	997	3.78	.615	-.688	.528
Duygusal Özerklik	997	2.56	.418	-.202	.175
Güvenli Bağlanma	997	3.66	.711	-.550	.623
Kaçınan Bağlanma	997	2.35	.849	.666	.166
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	997	2.82	.874	.157	.430

Tablo 4.1'de görüldüğü üzere aile yaşam doyumunun aritmetik ortalamasının ($\bar{x}$) 3,78 standart sapmasının (Ss) .615 olduğu; duygusal özerkliğin aritmetik ortalamasının ($\bar{x}$)2.56, standart sapmasının (Ss) .418 olduğu görülmüştür. Bağlanma alt boyutları yönüyle incelendiğinde güvenli bağlanma alt boyutunun aritmetik ortalamasının ($\bar{x}$) 3.66, standart sapmasının (Ss) .711; Kaçınan Bağlanma alt boyutunun aritmetik

ortalamasının ($\bar{x}$) 2.35, standart sapmasının (Ss) .849, Kaygılı-Kararsız Bağlanma alt boyutunun aritmetik ortalamasının ($\bar{x}$) 2.82, standart sapmasının (Ss) .874 olduğu görülmüştür. Değişkenlerin normal olup olmadığına basıklık ve arpıklık değerlerine bakılarak karar verilmiştir. Basıklık ve arpıklık değerlerinin +1 ile -1 (,157-688) arasında olduğu görülmektedir. Bu değerler verilerin normal dağılımdan önemli bir sapma göstermediği ŗeklinde yorumlanabilir. (Büyüköztürk, 2017: 40).

Verilerin normal dağıldığı belirlendikten sonra diğer analizler gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada ilişkisel bir model kullanılması dolayısıyla Aile yaşam doyumunu, duygusal özerklik ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkileri belirlemek üzere Pearson Momentler arpımı Korelasyon tekniğinden yararlanılmıştır. Bağlanma stilleri, aile yaşam doyumunu ve duygusal özerklik düzeylerinde (cinsiyet, anne baba birliktelik durumu) değişkenler açısından farklılaşma olup olmadığının belirlenmesi için t testi, bağlanma stilleri, aile yaşam doyumunu ve duygusal özerklik düzeylerinde (ya, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim durumu, anne-baba tutumu, algılanan ders başarısı) değişkenler açısından farklılaşma olup olmadığının belirlenmesi için one-way ANOVA kullanılmıştır. Ayrıca veriler yordanma noktasında regresyon analizine tabi tutulmuştur. Ardından elde edilmiş bulgular tatlılatırılıp yorumlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amaç ve alt amaçlarına yönelik elde edilmiş verilere uygulanan varyans analizi sonuçları, korelasyon hesaplamaları, t- testi ve bazı betimsel istatistikler yer almakta olup lise öğrencileri ve ebeveynlerin demografik özelliklerine, Üçlü Bağlanma Stilleri Ölçeği, Aile Yaşam Doyumu Ölçeği ve Duygusal Özerklik Ölçeğine ilişkin bulgular yer almaktadır.

4.1. Bağlanma Stili, Aile Yaşam Doyumu ve Duygusal Özerklik'e İlişkin Veriler

Tablo 4.1. Öğrencilerin Aile Yaşam Doyumu ve Duygusal Özerklik Düzeylerinin Cinsiyete Göre Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Değişkenler	Gruplar	N	X	Ss	t testi		
					T	sd	P
Aile Yaşam Doyumu	Kız	617	3,77	.63	-1,058	995	.290
	Erkek	380	3,81	.58			
Duygusal Özerklik	Kız	617	2,55	.42	-,835	995	.404
	Erkek	380	2,57	.40			

*p<.05

Tablo 4.1'de görüldüğü gibi lise öğrencilerinin aile yaşam doyum düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t_{995} = -1,05$; $p > .05$) Bu bulgu cinsiyet faktörü ile aile yaşam doyumunu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 4.1'de görüldüğü gibi lise öğrencilerinin duygusal özerklik düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t_{995} = -,835$; $p > .05$) Bu bulgu cinsiyet faktörü ile duygusal özerklik arasında ilişkinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 4.2. Öğrencilerin Bağlanma Stillerinin Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Değişkenler	Gruplar	N	X	Ss	t testi		
					T	sd	P
Güvenli Bağlanma	Kız	617	3,71	.69	2.714	995	.007
	Erkek	380	3,59	.73			
Kaçınan Bağlanma	Kız	617	2,33	.84	-1.110	995	.267
	Erkek	380	2,39	.86			
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	Kız	617	2,90	.88	3.927	995	.000
	Erkek	380	2,68	.84			

p<.05

Tablo 4.2’de cinsiyet değişkeni için öğrencilerin bağlanma stillerinin alt boyutlar açısından aritmetik ortalama ve standart sapma puanları yer almaktadır. Tabloda görüldüğü gibi lise öğrencilerinin bağlanma stillerinin güvenli ve kaygılı-kararsız bağlanma alt boyutları açısından cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Güvenli bağlanma cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir ($t_{995}=2,71$; $p<.01$). Kız öğrencilerde güvenli bağlanma boyutu ($\bar{x}=3,71$), erkek öğrencilerden ($\bar{x}=3,59$) daha fazladır. Bu bulgu cinsiyet faktörü ile güvenli bağlanma arasında kızların lehine anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde de yorumlanabilir. Kaçınan bağlanma boyutu cinsiyete göre anlamlı farklılık görülmemektedir ($t_{995}=-1,110$; $p>.01$). Kaygılı-kararsız bağlanma boyutu cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir ($t_{995}=3,92$; $p<.01$) şeklindedir. Kız öğrencilerde kaygılı-kararsız bağlanma boyutu ($\bar{x}=2,90$), erkek öğrencilerden ($\bar{x}=2,68$) daha yüksektir.

Tablo 4.3. Öğrencilerin Aile Yaşam Doyum Düzeylerinin Anne Baba Birliktelik Durumu Değişkenine Göre t Testi Sonuçları

Değişken	Gruplar	$\bar{x}$	Ss	t Testi			
				T	Sd	P	
Aile Yaşam Doyumu	Birlikte	884	3,80	,617	2,401	995	,017
	Ayrı	113	3,65	,589			

p<.05

Tablo 4.4’de cinsiyet değişkeni için öğrencilerin aile yaşam doyumu düzeylerinin aritmetik ortalama ve standart sapma puanları yer almaktadır. Tablodan da anlaşılacağı üzere lise öğrencilerinin aile yaşam doyumu düzeyleri anne baba birliktelik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{995}=2,401$; $p<.05$). Anne babası birlikte olanların aile yaşam doyumu düzeyleri ($\bar{x}= 3,80$) anne babası ayrı olanlara göre ($\bar{x}= 3,65$) daha yüksektir. Bu bulgu aile yaşam doyumu ile anne baba birliktelik durumu arasında anne babası birlikte olan lise öğrencilerinin lehine bir ilişkinin olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

Tablo 4.4. Öğrencilerin Duygusal Özerklik Düzeylerinin Anne Baba Birliktelik Durumu Değişkenine Göre t Testi Sonuçları

Değişken	Gruplar	$\bar{x}$	Ss	t Testi			
				T	Sd	P	
Duygusal Özerklik	Birlikte	884	2,55	,423	-,808	995	.419
	Ayrı	113	2,59	,382			

p<.05

Tablo 4.4’de anne baba birliktelik durumu değişkenine göre öğrencilerin duygusal özerklik düzeylerinin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları yer almaktadır. Öğrencilerin duygusal özerklik düzeyleri, anne ve babanın birlikte ya da ayrı olma durumu değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır ($t_{995}=-,808$; $p>.01$).

Tablo 4.5. Öğrencilerin Bağlanma Stillерinin Anne Baba Birliktelik Durumu Değişkenine Göre t Testi Sonuçları

Değişkenler	Gruplar	N	X	Ss	t testi		
					T	sd	P
Güvenli Bağlanma	Birlikte	884	3,68	.69	1.640	995	.101
	Ayrı	113	3.56	.73			
Kaçınan Bağlanma	Birlikte	884	2,35	.84	,103	995	.918
	Ayrı	113	2,34	.86			
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	Birlikte	884	2,82	.88	,772	995	.440
	Ayrı	113	2,77	.84			

p<.05

Tablo 4.5’de anne baba birliktelik durumu değişkenine göre öğrencilerin bağlanma stillerinin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları yer almaktadır. Öğrencilerin bağlanma stillerinin tüm alt boyutlarının anne ve babanın birlikte ya da ayrı olma durumu değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Güvenli bağlanma alt boyutu için ($t_{995}=1,640$); $p>01$). Kaygılı-kararsız bağlanma alt boyutu için ($t_{995}=,772$; $p>.01$). Kaçınan Bağlanma alt boyutu için ($t_{995}=,103$; $p>01$) şeklindedir.

Tablo 4.6. Aile Yaşam Doyumu Ölçeği Puanlarının Sınıf Kademesine Göre ANOVA Sonuçları

Sınıf	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlılık
9. Sınıf	341	3.86	.59	G. Arası	3.070	3	1,023	2.712	.044	9.sınıf-10. Sınıf
10. Sınıf	217	3.72	.64	G. İçi	374,660	993	.377			
11.Sınıf	291	3.75	.59	Toplam	377,730	996				
12. Sınıf	148	3.77	.63							9 sınıf-11 sınıf
Toplam	997	3.78	.61							

Tablo 4.6’da analiz sonuçları lise öğrencilerinin aile yaşam doyum düzeyleri arasında sınıf düzeyi bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, ($F_{(3, 993)} = 2.71$; $p < .05$). Başka bir deyişle aile yaşam doyum düzeyleri sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Çoklu karşılaştırma testleri uygulanmadan önce varyansların homojenliği test edilmiş olup varyansların homojen dağıldığı görülmüştür ($F = 408$; $p > .05$). Bu sebeple varyansların homojen dağılımını gerektiren çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunun tespiti için LSD uygulanmıştır. Buna göre 9.sınıfta ($\bar{x} = 3,86$) okuyan öğrencilerin 10.sınıfta ($\bar{x} = 3,72$) okuyan öğrencilere göre, 9.sınıfta ($\bar{x} = 3,86$) okuyan öğrencilerin 11.sınıfta ($\bar{x} = 3,75$) okuyan öğrencilere göre anlamlı olarak yüksek aile yaşam doyumuna sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 4.7. Duygusal Özerklik Ölçeği Puanlarının Sınıf Kademesine Göre ANOVA Sonuçları

Sınıf	N	X	Ss	Varyan sın Kayna ğı	KT	Sd	KO	F	P	Anla mlılı k
9. Sınıf	341	2.49	.44	G. Arası	2.264	3	,755	4,435	.005	9.sınıf- 10. Sınıf 9 sınıf- 11 sınıf 9 sınıf- 12 sınıf
10. Sınıf	217	2.59	.38	G. İçi	172,45 1	993	.174			
11.Sınıf	291	2.57	.40	Toplam	174,41 5	996				
12. Sınıf	148	2.62	.42							
Toplam	997	2.56	.41							

Tablo 4.7 incelendiğinde analiz sonuçları lise öğrencilerinin duygusal özerklik düzeyleri arasında sınıf düzeyi bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, ($F_{(3, 993)} = 4,435$; $p < .01$). Başka bir deyişle duygusal özerklik düzeyleri sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Çoklu karşılaştırma testleri uygulanmadan önce varyansların homojenliği test edilmiş olup varyansların homojen dağıldığı görülmüştür ($F = 1,012$ $p > .05$). Bu sebeple varyansların homojen dağılımını gerektiren çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunun tespiti için LSD uygulanmıştır. Buna göre 9.sınıfta ($\bar{x} = 2,49$) okuyan öğrencilerin 10.sınıfta ($\bar{x} = 2,59$) okuyan öğrencilere göre, 9.sınıfta ($\bar{x} = 2,49$) okuyan

öğrencilerin 11.sınıfta ($\bar{x}= 2,57$) okuyan öğrencilere göre ve 9.sınıfta ($\bar{x}= 2,49$) okuyan öğrencilerin 12.sınıfta ($\bar{x}= 2,62$) okuyan öğrencilere göre anlamlı olarak düşük duygusal özerkliğe sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 4.8. Güvenli Bağlanma Puanlarının Sınıf Kademesine Göre ANOVA Sonuçları

Sınıf	N	X	Ss	Varyansı n Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlam lılık
9. Sınıf	341	3.72	.44	G. Arası	4.89 4	3	1,63 1			
10. Sınıf	217	3.53	.38	G. İçi	499. 121	993	.503			
11.Sı nıf	291	3.67	.40	Toplam	504, 015	996		3,245	.021	9.sınıf- 10. Sınıf
12. Sınıf	148	3.71	.42							
Topla m	997	3.66	.71							

Tablo 4.8 incelendiğinde analiz sonuçları lise öğrencilerinin güvenli bağlanma düzeyleri arasında sınıf düzeyi bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. ($F_{(3, 993)} = 3,245, p < .05$). Başka bir deyişle güvenli bağlanma sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Çoklu karşılaştırma testleri uygulanmadan önce varyansların homojenliği test edilmiş olup varyansların homojen dağıldığı görülmüştür ($F=,820 p > .05$). Bu sebeple varyansların homojen dağılımını gerektiren çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunun tespiti için LSD uygulanmıştır. Buna göre 9.sınıfta ($\bar{x}= 3,72$) okuyan öğrencilerin 10.sınıfta ($\bar{x}= 3,53$) okuyan öğrencilere göre anlamlı olarak yüksek güvenli bağlanmaya sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 4.9. Kaçınan Bağlanma Puanlarının Sınıf Kademesine Göre ANOVA Sonuçları

Sınıf	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlılık
9. Sınıf	341	2.24	.81	G. Arası	6,079	3	2.026			
10. Sınıf	217	2.40	.87	G. İçi	713,103	993	,718			9.sınıf-10. Sınıf
11.Sınıf	291	2.42	.88	Toplam	719,182	996		2,822	.038	9 sınıf-11 sınıf
12. Sınıf	148	2.40	.79							
Toplam	997	2.35	.84							

Tablo 4.9 incelendiğinde analiz sonuçları lise öğrencilerinin kaçınan bağlanma düzeyleri arasında sınıf düzeyi bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, ($F_{(3, 993)} = 2,822, p < .05$). Başka bir deyişle kaçınan bağlanma sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Çoklu karşılaştırma testleri uygulanmadan önce varyansların homojenliği test edilmiş olup varyansların homojen dağıldığı görülmüştür ($F = 710, p > .05$). Bu sebeple varyansların homojen dağılımını gerektiren çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunun tespiti için LSD uygulanmıştır. Buna göre 9.sınıfta ($\bar{x} = 2,24$) okuyan öğrencilerin 10.sınıfta ($\bar{x} = 2,40$) okuyan öğrencilere göre, 9.sınıfta ($\bar{x} = 2,24$) okuyan öğrencilerin 11.sınıfta ($\bar{x} = 2,42$) okuyan öğrencilere göre anlamlı olarak düşük kaçınan bağlanmaya sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 4.10. Kaygılı-Kararsız Bağlanma Puanlarının Sınıf Kademesine Göre ANOVA Sonuçları

Sınıf	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlılık
9. Sınıf	341	2.72	.88	G. Arası	8,558	3	2853			
10. Sınıf	217	2,90	.80	G. İçi	752,605	993	,758			9.sınıf-10. Sınıf
11.Sınıf	291	2.91	.91	Toplam	761,163	996		3,764	.011	9 sınıf-11 sınıf
12. Sınıf	148	2.72	.81							
Toplam	997	2.82	.87							

Tablo 4.10 incelendiğinde analiz sonuçları lise öğrencilerinin kaygılı-kararsız bağlanma düzeyleri arasında sınıf düzeyi bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($F_{(3, 993)} = 3,764$; $p < .05$). Başka bir deyişle kaygılı-kararsız bağlanma sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Çoklu karşılaştırma testleri uygulanmadan önce varyansların homojenliği test edilmiş olup varyansların homojen dağıldığı görülmüştür ($F = ,710$ $p > .05$). Bu sebeple varyansların homojen dağılımını gerektiren çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunun tespiti için LSD uygulanmıştır. Buna göre 9.sınıfta ($\bar{x} = 2,72$) okuyan öğrencilerin 10.sınıfta ($\bar{x} = 2,90$) okuyan öğrencilere göre, 9.sınıfta ($\bar{x} = 2,72$) okuyan öğrencilerin 11.sınıfta ($\bar{x} = 2,91$) okuyan öğrencilere göre anlamlı olarak düşük kaygılı-kararsız bağlanmaya sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 4.11. Aile Yaşam Doyumu Ölçeği Puanlarının Yaşa Göre ANOVA Sonuçları

Yaş	N	X	Ss	Varyansı n Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlılı k
14 yaş	84	3,87	.59	G. Arası	3,55 2	4	,888			
15 yaş	264	3,86	.59	G. İçi	374, 178	992	,377			
16 yaş	298	3,72	.63	Toplam	377, 730	996		2,5354	,052	-
17 yaş	265	3,74	.61							
18 yaş	86	3,81	.60							
Toplam	997	3,78	.61							

Tablo 4.11 incelendiğinde analiz sonuçları lise öğrencilerinin aile yaşam doyumu düzeyleri arasında öğrencilerin yaşları bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, $F_{(4, 992)} = 2,354$ $p > .01$. Başka bir deyişle aile yaşam doyumu öğrencilerin yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Tablo 4.12. Duygusal Özerklik Ölçeği Puanlarının Yaşa Göre ANOVA Sonuçları

Yaş	N	X	Ss	Varyansı n Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlılık
14 yaş	84	2,45	.44	G. Arası	2.06 8	4	,517			
15 yaş	264	2,52	.42	G. İçi	172, 647	992	,174	2,971	,019	14 yaş- 16 yaş; 14 yaş- 17 yaş
16 yaş	298	2,61	.40	Toplam	174, 415	996				
17 yaş	265	2,57	.38							
18 yaş	86	2,56	.47							
Toplam	997	2,56	.41							

Tablo 4.12 incelendiğinde analiz sonuçları lise öğrencilerinin duygusal özerklik düzeyleri arasında öğrencilerin yaşları bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, ($F_{(4, 992)} = 2,971$; $p < .01$). Başka bir deyişle duygusal özerklik öğrencilerin yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Çoklu karşılaştırma testleri uygulanmadan önce varyansların homojenliği test edilmiş olup varyansların homojen dağıldığı görülmüştür ($F = ,710$ $p > .05$). Bu sebeple varyansların homojen dağılımını gerektiren çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunun tespiti için LSD uygulanmıştır. Buna göre 14 yaşında ($\bar{x} = 2,45$) olan öğrencilerin 16 yaşında ($\bar{x} = 2,61$) olan öğrencilere göre, 14 yaşında ($\bar{x} = 2,45$) olan öğrencilerin 17 yaşında ($\bar{x} = 2,57$) olan öğrencilere göre anlamlı olarak düşük duygusal özerkliğe sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 4.13. Güvenli Bağlanma Puanlarının Yaşa Göre ANOVA Sonuçları

Yaş	N	X	Ss	Varyansı n Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlılık
14 yaş	84	3,68	.73	G. Arası	1.55 5	4	,389			
15 yaş	264	3,70	.72	G. İçi	502, 460	992	,507			
16 yaş	298	3,63	.70	Toplam	504, 015	996		.767	,546	-
17 yaş	265	3,63	.63							
18 yaş	86	3,74	.87							
Toplam	997	3,66	.71							

Tablo 4.13 incelendiğinde analiz sonuçları lise öğrencilerinin güvenli bağlanma düzeyleri arasında öğrencilerin yaşları bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, ($F_{(4, 992)} = ,767$ $p > .01$). Başka bir deyişle güvenli bağlanma öğrencilerin yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Tablo 4.14. Kaçınan Bağlanma Puanlarının Yaşa Göre ANOVA Sonuçları

Yaş	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlılık
14 yaş	84	2,16	.81	G. Arası	14,233	4	3,558			
15 yaş	264	2,26	.81	G. İçi	704,949	992	,711			
16 yaş	298	2,33	.84	Toplam	719,182	996		5,007	,001	14-17 yaş; 16-17 yaş; 15-17 yaş
17 yaş	265	2,53	.88							
18 yaş	86	2,33	.80							
Toplam	997	2,35	.84							

Tablo 4.14 incelendiğinde analiz sonuçları lise öğrencilerinin kaçınan bağlanma düzeyleri arasında öğrencilerin yaşları bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. ($F_{(4, 992)} = 5,007$; $p < .01$). Başka bir deyişle kaçınan bağlanma düzeyleri öğrencilerin yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Çoklu karşılaştırma testleri uygulanmadan önce varyansların homojenliği test edilmiş olup varyansların homojen dağıldığı görülmüştür ($F = ,758$ $p > .05$). Bu sebeple varyansların homojen dağılımını gerektiren çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunun tespiti için LSD uygulanmıştır. Buna göre 14 yaşında ($\bar{x} = 2,16$) olan öğrencilerin 17 yaşında ($\bar{x} = 2,53$) olan öğrencilere göre, 15 yaşında ($\bar{x} = 2,26$) olan öğrencilerin 17 yaşında ($\bar{x} = 2,53$) olan öğrencilere göre, 16 yaşında ($\bar{x} = 2,33$) olan öğrencilerin 17 yaşında ($\bar{x} = 2,53$) olan öğrencilere göre anlamlı olarak düşük kaçınan bağlanmaya sahip olduğu görülmüştür

Tablo 4.15. Kaygılı-Kararsız Bağlanma Puanlarının Yaşa Göre ANOVA Sonuçları

Yaş	N	X	Ss	Varyansı n Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anamlılı k
14 yaş	84	2,60	.80	G. Arası	5,67 6	4	1,41 9			
15 yaş	264	2,79	.91	G. İçi	755, 487	992	,762		1,863	,115 -
16 yaş	298	2,86	.85	Toplam	761, 163	996				
17 yaş	265	2,87	.82							
18 yaş	86	2,76	.99							
Topla m	997	2,82	.87							

Tablo 4.15 incelendiğinde analiz sonuçları lise öğrencilerinin kaygılı-kararsız bağlanma düzeyleri arasında öğrencilerin yaşları bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, ($F_{(4, 992)} = 1,863$; $p > .01$). Başka bir deyişle kaygılı-kararsız bağlanma düzeyleri öğrencilerin yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Tablo 4.16. Aile Yaşam Doyumu Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Mezuni yet	N	X	Ss	Varyansı n Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anamlılı k
İlkokul	322	3,79	.54	G. Arası	.198	4	.049			
Ortaok ul	304	3,79	.61	G. İçi	377, 532	992	,381			
Lise	231	3,77	.62	Toplam	377, 730	996		.130	,971	-
Üniver site	115	3,81	.68							
Lisans üstü	25	3,72	.54							
Topla m	997	3,78	.61							

Tablo 4.16’de analiz sonuçları lise öğrencilerinin aile yaşam doyumları arasında anne eğitim düzeyi bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, ($F_{(4, 992)} = .130$)

p>.01). Başka bir deyişle aile yaşam doyumu anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Tablo 4.17. Duygusal Özerklik Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Mezuniyet	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlılık
İlkokul	322	2,52	.39	G. Arası	,184	4	.046			
Ortaokul	304	2,55	.43	G. İçi	174,531	992	,176			
Lise	231	2,56	.40	Toplam	174,715	996			.261	,903
Üniversite	115	2,58	.43							
Lisans üstü	25	2,59	.53							
Toplam	997	2,56	.41							

Tablo 4.17’de analiz sonuçları lise öğrencilerinin duygusal özerklik düzeyleri arasında anne eğitim durumu bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, ($F_{(4, 992)} = .261$; $p > .01$). Başka bir deyişle duygusal özerklik anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Tablo 4.18: Güvenli Bağlanma Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Mezuniyet	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlılık
İlkokul	322	3,65	.68	G. Arası	,1.097	4	.274			
Ortaokul	304	3,67	.74	G. İçi	502,918	992	,507			
Lise	231	3,70	.68	Toplam	504,015	996			.541	,706
Üniversite	115	3,63	.73							
Lisans üstü	25	3,50	.79							
Toplam	997	3,66	.71							

Tablo 4.18’de analiz sonuçları lise öğrencilerinin güvenli bağlanma düzeyleri arasında anne eğitim durumu bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, ($F_{(4, 992)} = .541$; $p > .01$). Başka bir deyişle güvenli bağlanma anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Tablo 4.19. Kaçınan Bağlanma Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Mezuniyet	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlılık
İlkokul	322	2,39	.86	G. Arası	2,127	4	.532			
Ortaokul	304	2,35	.82	G. İçi	717,055	992	,723			
Lise	231	2,34	.86	Toplam	719,182	996		.736	,568	-
Üniversite	115	2,31	.85							
Lisans üstü	25	2,12	.78							
Toplam	997	2,35	.89							

Tablo 4.19’da analiz sonuçları lise öğrencilerinin kaçınan bağlanma düzeyleri arasında anne eğitim durumu bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, ($F_{(4, 992)} = .736$; $p > .01$). Başka bir deyişle kaçınan bağlanma anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır

Tablo 4.20. Kaygılı-Kararsız Bağlanma Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Mezuniyet	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P	Anlamlılık
İlkokul	322	2,92	.88	G. Arası	8,920	4	2,230			
Ortaokul	304	2,80	.85	G. İçi	757,243	992	,758	2,941	,020	
Lise	231	2,82	.89	Toplam	761,163	996				İlkokul-Üniversite Lise-Üniversite
Üniversite	115	2,62	.85							
Lisans üstü	25	2,62	.72							
Toplam	997	2,82	.87							

Tablo 4.20’de analiz sonuçları lise öğrencilerinin kaygılı-kararsız bağlanma düzeyleri arasında anne eğitim durumu bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, ($F_{(4, 992)} = 2,941$; $p < .01$). Başka bir deyişle kaygılı kararsız bağlanma anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Çoklu karşılaştırma testleri uygulanmadan önce varyansların homojenliği test edilmiş olup varyansların homojen dağıldığı görülmüştür ($F = 1.034$ $p > .05$). Bu sebeple varyansların homojen dağılımını gerektiren çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunun tespiti için LSD uygulanmıştır. Buna göre annesi ilkokul mezunu ($\bar{x} = 2,92$) olan öğrencilerin annesi üniversite mezunu ($\bar{x} = 2,62$) olan öğrencilere göre anlamlı olarak daha fazla kaygılı kararsız bağlanmaya sahip olduğu, annesi lise mezunu ($\bar{x} = 2,82$) olan öğrencilerin annesi üniversite mezunu ($\bar{x} = 2,62$) olan öğrencilere göre anlamlı olarak daha fazla kaygılı-kararsız bağlanmaya sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 4.21. Aile Yaşam Doyumu Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Mezuni yet	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlılık
İlkokul	201	3,77	.57	G. Arası	.449	4	.112			
Ortaokul	276	3,78	.63	G. İçi	377,281	992	,380			
Lise	327	3,77	.62	Toplam	377,730	996		.295	,881	-
Üniversite	151	3,81	.61							
Lisans üstü	42	3,86	.64							
Toplam	997	3,78	.61							

Tablo 4.21’de analiz sonuçları incelendiğinde lise öğrencilerinin aile yaşam doyumları arasında baba eğitim düzeyi bakımından anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir., ($F_{(4, 992)} = .295$ $p > .01$). Başka bir deyişle aile yaşam doyumu baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Tablo 4.22. Duygusal Özerklik Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Mezun iyet	N	X	Ss	Varyansı n Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlılık
İlkokul	322	2,53	.40	G. Arası	,401	4	.100			
Ortaokul	304	2,57	.43	G. İçi	174, 315	992	,176			
Lise	231	2,57	.41	Toplam	174, 715	996		.570	,685	-
Üniversite	115	2,52	.40							
Lisans üstü	25	2,56	.42							
Toplam	997	2,56	.41							

Tablo 4.22’de analiz sonuçları lise öğrencilerinin duygusal özerklik düzeyleri arasında baba eğitim durumu bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, ($F_{(4, 992)} = .570$; $p > .01$). Başka bir deyişle duygusal özerklik baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır

Tablo 4.23. Güvenli Bağlanma Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Mezun iyet	N	X	Ss	Varyansı n Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlılık
İlkokul	322	3,65	.68	G. Arası	,1.086	4	.272			
Ortaokul	304	3,67	.74	G. İçi	502,9 28	992	,507			
Lise	231	3,70	.68	Toplam	504,0 15	996		.536	,710	-
Üniversite	115	3,63	.73							
Lisans üstü	25	3,50	.79							
Toplam	997	3,66	.71							

Tablo 4.23’de analiz sonuçları lise öğrencilerinin güvenli bağlanma düzeyleri arasında baba eğitim durumu bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir,

($F_{(4, 992)} = .536$; $p > .01$). Başka bir deyişle güvenli bağlanma baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Tablo 4.24. Kaçınan Bağlanma Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Mezuni yet	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlılık
İlkokul	322	2,39	.86	G. Arası	3,898	4	.925			
Ortaokul	304	2,35	.82	G. İçi	715,284	992	,721			
Lise	231	2,34	.86	Toplam	719,182	996		1,352	,249	-
Üniversite	115	2,31	.85							
Lisans üstü	25	2,12	.78							
Toplam	997	2,35	.89							

Tablo 4.24'de analiz sonuçları lise öğrencilerinin kaçınan bağlanma düzeyleri arasında baba eğitim durumu bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, ($F_{(4, 992)} = 1,352$; $p > .01$). Başka bir deyişle kaçınan bağlanma baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Tablo 4.25. Kaygılı-Kararsız Bağlanma Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Mezuni yet	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P	Anlamlılık
İlkokul	322	2,92	.88	G. Arası	6,492	4	1,623			
Ortaokul	304	2,80	.85	G. İçi	754,671	992	,761	2,133	,075	-
Lise	231	2,82	.89	Toplam	761,163	996				
Üniversite	115	2,62	.85							
Lisansüstü	25	2,62	.72							
Toplam	997	2,82	.87							

Tablo 4.25’de analiz sonuçları lise öğrencilerinin kaygılı kararsız bağlanma düzeyleri arasında baba eğitim durumu bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, ($F_{(4, 992)} = 2,133$ $p > .01$). Başka bir deyişle kaygılı- kararsız bağlanma baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır

Tablo 4.26. Aile Yaşam Doyumu Ölçeği Puanlarının Algılanan Ders Başarısı Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

Ders Başarısı	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlılık
Düşük	125	3,46	.67	G. Arası	16,297	2	8,148			.000
Orta	707	3,81	.57	G. İçi	361,434	994	.364	22,409		
Yüksek	165	3,92	.65	Toplam	377,730	996				
Toplam	997	3,78	.61							

Tablo 4.26’da analiz sonuçları lise öğrencilerinin aile yaşam doyumları arasında akademik algıları bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, ($F_{(2, 994)} = 22,409$; $p < .01$). Başka bir deyişle aile yaşam doyumu düzeyleri algılanan ders başarısına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Çoklu karşılaştırma testleri uygulanmadan önce varyansların homojenliği test edilmiş olup varyansların homojen dağılmadığı görülmüştür ($F=3,829$ $p < .05$). Bu sebeple hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunun tespiti için çoklu karşılaştırma testlerinden Games-Howell uygulanmıştır. Buna göre akademik başarı algısı düşük ($\bar{x}=3,46$) olan öğrencilerin akademik algısı orta ($\bar{x}=3,81$) olan öğrencilere göre, akademik başarı algısı düşük ($\bar{x}=3,46$) olan öğrencilerin akademik başarı algısı yüksek ($\bar{x}= 3,92$) olan öğrencilere göre, akademik başarı algısı orta($\bar{x}=3,81$) olan öğrencilerin akademik başarı algısı yüksek ($\bar{x}= 3,92$) olan öğrencilere göre anlamlı olarak düşük aile yaşam doyumuna sahip oldukları görülmüştür. Başka bir ifadeyle öğrencilerin algıladıkları başarı düzeyi arttıkça aile yaşam doyumları artmaktadır.

Tablo 4.27. Duygusal Özerklik Ölçeği Puanlarının Algılanan Ders Başarısı Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

Ders Başarısı	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P	Anlamlılık
Düşük	125	2.70	.39	G. Arası	3,027	2	1,154	8,763	.000	Düşük-Orta Düşük-Yüksek
Orta	707	2.54	.41	G. İçi	171,688	99	.173			
Yüksek	165	2.51	.43	Toplam	174,715	99	6			
Toplam	997	2.56	.41							

Tablo 4.27’de analiz sonuçları lise öğrencilerinin duygusal özerklik düzeyleri arasında akademik algıları bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, ($F_{(2, 994)} = 8,763, p < .05$). Başka bir deyişle duygusal özerklik düzeyleri algılanan ders başarısına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Çoklu karşılaştırma testleri uygulanmadan önce varyansların homojenliği test edilmiş olup varyansların homojen dağıldığı görülmüştür ($F = ,195, p > .05$). Bu sebeple varyansların homojen dağılımını gerektiren çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunun tespiti için LSD uygulanmıştır. Buna göre akademik başarı algısı düşük ($\bar{x} = 2,70$) olan öğrencilerin akademik başarı algısı orta ($\bar{x} = 2,54$) olan öğrencilere göre, akademik başarı algısı düşük ($\bar{x} = 2,70$) olan öğrencilerin akademik başarı algısı yüksek ($\bar{x} = 2,51$) olan öğrencilere göre anlamlı olarak yüksek duygusal özerkliğe sahip oldukları görülmüştür. Başka bir ifadeyle öğrencilerin algıladıkları başarı düzeyi azaldıkça öğrencilerin duygusal özerklik düzeyleri artmaktadır.

Tablo 4.28. Güvenli Bağlanma Puanlarının Algılanan Ders Başarısı Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

Ders Başarısı	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P	Anlamlılık
Düşük	125	3,48	.73	G. Arası	7,449	2	3,724	7,455	.001	Düşük-Orta; Düşük-yüksek; Orta-Yüksek
Orta	707	3,66	.70	G. İçi	496,566	994	.500			
Yüksek	165	3,81	.70	Toplam	504,015	996				
Toplam	997	3,66	.71							

Tablo 4.28’de analiz sonuçları lise öğrencilerinin güvenli bağlanma düzeyleri arasında öğrencilerin algıladıkları ders başarıları bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, ($F_{(2,994)} = 7,455$ $p < .01$). Başka bir deyişle güvenli bağlanma algılanan ders başarıları düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Çoklu karşılaştırma testleri uygulanmadan önce varyansların homojenliği test edilmiş olup varyansların homojen dağıldığı görülmüştür ($F = ,877$ $p > .05$). Bu sebeple varyansların homojen dağılımını gerektiren çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunun tespiti için LSD uygulanmıştır. Buna göre akademik başarı algısı düşük ($\bar{x} = 3,48$) olan öğrencilerin akademik başarı algısı orta ($\bar{x} = 3,66$) olan öğrencilere göre, akademik başarı algısı düşük ($\bar{x} = 3,48$) olan öğrencilerin akademik başarı algısı yüksek ($\bar{x} = 3,81$) olan öğrencilere göre, akademik başarı algısı orta ($\bar{x} = 3,66$) olan öğrencilerin akademik başarı algısı yüksek ($\bar{x} = 3,81$) olan öğrencilere göre anlamlı olarak düşük güvenli bağlanmaya sahip oldukları görülmüştür. Başka bir ifadeyle öğrencilerin algıladıkları başarı düzeyi arttıkça güvenli bağlanma düzeyleri artmaktadır.

Tablo 4.29. Kaçınan Bağlanma Puanlarının Algılanan Ders Başarısı Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

Ders Başarısı	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlılık
Düşük	125	2,44	.80	G. Arası	2.076	2	1.038			
Orta	707	2,32	.83	G. İçi	717,106	994	.721			
Yüksek	165	2,41	.93	Toplam	719,182	996		1,439	.238	-
Toplam	997	2,35	.84							

Tablo 4.29’da analiz sonuçları lise öğrencilerinin kaçınan bağlanma düzeyleri arasında öğrencilerin algıladıkları ders başarıları bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, ($F_{(4, 992)} = 1,439$ $p > .01$). Başka bir deyişle kaçınan bağlanma algılanan ders başarıları düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Tablo 4.30. Kaygılı-Kararsız Bağlanma Puanlarının Algılanan Ders Başarısı Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

Ders Başarısı	N	X	Ss	Varyan sın Kayna ğı	KT	Sd	KO	F	P	Anla mlılı k
Düşük	125	3,00	.88	G. Arası	6,201	2	3,101	4,08 2	.017	Düşük- Orta; Düşük- yüksek; Orta- Yüksek
Orta	707	2,81	.86	G. İçi	754,96 2	994	.760			
Yüksek	165	2,71	.88	Toplam	761,16 3	996				
Toplam	997	2,82	.87							

Tablo 4.30’da analiz sonuçları lise öğrencilerinin kaygılı-kararsız bağlanma düzeyleri arasında algıladıkları ders başarısı bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, ($F_{(2, 994)}=4.082$; $p<.05$). Başka bir deyişle kaygılı-kararsız bağlanma düzeyleri algılanan ders başarısına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Çoklu karşılaştırma testleri uygulanmadan önce varyansların homojenliği test edilmiş olup varyansların homojen dağıldığı görülmüştür ($F=.036$ $p>.05$). Bu sebeple varyansların homojen dağılımını gerektiren çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunun tespiti için LSD uygulanmıştır. Buna göre akademik başarı algısı düşük ($\bar{x}=3.00$) olan öğrencilerin akademik başarı algısı orta ($\bar{x}=2,81$) olan öğrencilere göre, akademik başarı algısı düşük ($\bar{x}=3.00$) olan öğrencilerin akademik başarı algısı yüksek ($\bar{x}= 2,71$) olan öğrencilere göre, akademik başarı algısı orta ($\bar{x}=2,81$) olan öğrencilerin akademik başarı algısı yüksek ($\bar{x}= 2,71$) olan öğrencilere göre anlamlı olarak yüksek kaygılı-kararsız bağlanma stiline sahip oldukları görülmüştür. Başka bir ifadeyle öğrencilerin algıladıkları başarı düzeyi azaldıkça öğrencilerin kaygılı-kararsız bağlanma stili düzeyleri artmaktadır.

Tablo 4.31. Aile Yaşam Doymu Ölçeği Puanlarının Algılanan Anne Tutumuna Göre ANOVA Sonuçları

Anne Tutumu	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlılık
Otoriter	153	3.57	.66	G. Arası	23.17 1	3	7,72 4	21,63 1	.000	Demokratik- Otoriter/ İlgisiz/Aşırı Koruyucu
Demokratik	513	3.89	.58	G. İçi	354,5 60	99 3	.357			
İlgisiz	38	3.26	.69	Toplam	377,7 30	99 6				
Aşırı Koruyucu	293	3.78	.57							
Toplam	997	3.78	.61							

Tablo 4.31’de analiz sonuçları lise öğrencilerinin aile yaşam doyumu düzeyleri arasında algıladıkları anne tutumu bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, ($F_{(3, 993)} = 21,631$; $p < .01$). Çoklu karşılaştırma testleri uygulanmadan önce varyansların homojenliği test edilmiş olup varyansların homojen dağıldığı görülmüştür ($F=2,401$ $p > .05$). Bu sebeple varyansların homojen dağılımını gerektiren çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunun tespiti için LSD uygulanmıştır. Buna göre anne tutumu demokratik ($\bar{x}=3.89$) olan öğrencilerin anne tutumu otoriter ($\bar{x}=3.57$), anne tutumu ilgisiz ($\bar{x}=3.26$) ve anne tutumu aşırı koruyucu ($\bar{x}=3.78$) olan öğrencilere göre anlamlı olarak yüksek aile yaşam doyumuna sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 4.32. Duygusal Özerklik Ölçeği Puanlarının Algılanan Anne Tutumuna Göre ANOVA Sonuçları

Anne Tutumu	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P	Anlamlılık
Otoriter	153	2.71	.41	G. Arası	6,27 8	3	2,09 3	12,33	.000	Otoriter- Demokratik/ Aşırı Koruyucu İlgisiz-
Demokratik	513	2.50	.41	G. İçi	168, 437	993	.170			
İlgisiz	38	2.79	.42	Toplam	174, 715	996				
Aşırı	293	2.55	.41							

Koruyucu				Otoriter/ Aşırı Koruyucu
Toplam	997	2.56	.42	u

Tablo 4.32’de analiz sonuçları lise öğrencilerinin duygusal özerklik düzeyleri arasında algıladıkları anne tutumu bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, ($F_{(3, 993)} = 12,338$; $p < .01$). Çoklu karşılaştırma testleri uygulanmadan önce varyansların homojenliği test edilmiş olup varyansların homojen dağıldığı görülmüştür ($F = .265$ $p > .05$). Bu sebeple varyansların homojen dağılımını gerektiren çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunun tespiti için LSD uygulanmıştır. Buna göre anne tutumu otoriter ($\bar{x} = 2,71$) olan öğrencilerin anne tutumu demokratik ($\bar{x} = 2,50$) olan öğrencilere göre, anne tutumu otoriter ($\bar{x} = 2,71$) olan öğrencilerin anne tutumu aşırı koruyucu ($\bar{x} = 2,55$) olan öğrencilere göre anlamlı olarak yüksek duygusal özerkliğe sahip oldukları görülmüştür. Anne tutumu ilgisiz ($\bar{x} = 2,79$) olan öğrencilerin anne tutumu otoriter ($\bar{x} = 2,71$) olan öğrencilere göre, anne tutumu ilgisiz ($\bar{x} = 2,79$) olan öğrencilerin anne tutumu aşırı koruyucu ($\bar{x} = 2,55$) olan öğrencilere göre anlamlı olarak yüksek duygusal özerkliğe sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 4.33. Güvenli Bağlanma Puanlarının Algılanan Anne Tutumuna Göre ANOVA Sonuçları

Anne Tutumu	N	X	Ss	Varyan sın Kayna ğı	KT	Sd	KO	F	P	Anla mlılık
Otoriter	153	3.56	.69	G. Arası	14,097	3	4,69 9			.000
Demokratik	513	3.76	.70	G. İçi	489,91 8	993	.493	9,52 4		
İlgisiz	38	3.26	.79	Toplam	504,01 5	996				
Aşırı Koruyucu	293	3.59	.69							
Toplam	997	3.66	71							

Tablo 4.33’de analiz sonuçları lise öğrencilerinin güvenli bağlanma düzeyleri arasında algıladıkları anne tutumu bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, ($F_{(3, 993)} = 9,524$, $p < .01$). Çoklu karşılaştırma testleri uygulanmadan

önce varyansların homojenliği test edilmiş olup varyansların homojen dağıldığı görülmüştür ($F=,241$; $p>.05$). Bu sebeple varyansların homojen dağılımını gerektiren çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunun tespiti için LSD uygulanmıştır. Buna göre anne tutumu demokratik ($\bar{x}=3,76$) olan öğrencilerin anne tutumu otoriter ($\bar{x}=3,56$) olan öğrencilere göre, anne tutumu demokratik ($\bar{x}=3,76$) olan öğrencilerin anne tutumu ilgisiz ($\bar{x}=3,26$) olan öğrencilere göre, anne tutumu demokratik ($\bar{x}=3,76$) olan öğrencilerin anne tutumu aşırı koruyucu ($\bar{x}=3,59$) olan öğrencilere göre anlamlı olarak yüksek güvenli bağlanmaya sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 4.34. Kaçınan Bağlanma Puanlarının Algılanan Anne Tutumuna Göre ANOVA Sonuçları

Anne Tutumu	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P	Anlamlılık
Otoriter	153	2,46	.89	G. Arası	12,366	3	4,122			
Demokratik	513	2,24	.80	G. İçi	706,816	993	.712			Demokratik-
İlgisiz	38	2,57	.97	Toplam	719,182	996		5,791	.001	Otoriter/İlgisiz/Aşırı
Aşırı Koruyucu	293	2,45	.86							Koruyucu
Toplam	997	2,35	.84							

Tablo 4.34'de analiz sonuçları lise öğrencilerinin kaçınan bağlanma düzeyleri arasında algıladıkları anne tutumu bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, ($F_{(3, 993)} = 5,791$, $p<.01$). Çoklu karşılaştırma testleri uygulanmadan önce varyansların homojenliği test edilmiş olup varyansların homojen dağıldığı görülmüştür ($F=2,189$; $p>.05$). Bu sebeple varyansların homojen dağılımını gerektiren çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunun tespiti için LSD uygulanmıştır. Buna göre anne tutumu demokratik ($\bar{x}=2,24$) olan öğrencilerin anne tutumu otoriter ($\bar{x}=2,46$) olan öğrencilere göre, anne tutumu demokratik ($\bar{x}=2,24$) olan öğrencilerin anne tutumu ilgisiz

($\bar{x}=2,57$) olan öğrencilere göre, anne tutumu demokratik ($\bar{x}=2,24$) olan öğrencilerin anne tutumu aşırı koruyucu ($\bar{x}=2,45$) olan öğrencilere göre anlamlı olarak daha az kaçınan bağlanmaya sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 4.35. Kaygılı-Kararsız Bağlanma Puanlarının Algılanan Anne Tutumuna Göre ANOVA Sonuçları

Anne Tutumu	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P	Anlamlılık
Otoriter	153	2,83	.85	G. Arası	12.553	3	4,184			İlgisiz-Demokratik /Otoriter
Demokratik	513	2,72	.86	G. İçi	748,611	993	.754			
İlgisiz	38	3,16	.95	Toplam	761,163	996				
Aşırı Koruyucu	293	2,93	.87					5,550	.001	Aşırı Koruyucu-Demokratik
Toplam	997	2,82	.87							

Tablo 4.35’de analiz sonuçları lise öğrencilerinin kaygılı-kararsız bağlanma düzeyleri arasında algıladıkları anne tutumu bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, ($F_{(3, 993)} = 5,550, p < .01$). Çoklu karşılaştırma testleri uygulanmadan önce varyansların homojenliği test edilmiş olup varyansların homojen dağıldığı görülmüştür ($F = 3,335, p > .05$). Bu sebeple varyansların homojen dağılımını gerektiren çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunun tespiti için LSD uygulanmıştır. Buna göre anne tutumu ilgisiz ($\bar{x}=3,16$) olan öğrencilerin anne tutumu otoriter ($\bar{x}=2,83$) olan öğrencilere göre, anne tutumu ilgisiz ($\bar{x}=3,16$) olan öğrencilerin anne tutumu demokratik ($\bar{x}=2,72$) olan öğrencilere göre daha fazla kaygılı-kararsız bağlanmaya sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca anne tutumu aşırı koruyucu ($\bar{x}=2,93$) olan öğrencilerin anne tutumu demokratik ($\bar{x}=2,72$) olan öğrencilere göre daha fazla kaygılı-kararsız bağlanmaya sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 4.36. Aile Yaşam Doymu Ölçeği Puanlarının Algılanan Baba Tutumuna Göre ANOVA Sonuçları

Baba Tutumu	N	X	Ss	Var yansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P	Anlamlılık
Otoriter	186	3.59	.61	G. Arası	37,342	3	12,447			Otoriter
Demokratik	522	3.93	.55	G. İçi	340,388	993	,343			-
İlgisiz	102	3.36	.67	Toplam	377,730	996		36,312	.000	Demokratik/İlgisiz/Aşırı
Aşırı Koruyucu	187	3.82	.61							1
Toplam	997	3.79	.62							Koruyucu

Tablo 4.36’da analiz sonuçları lise öğrencilerinin aile yaşam doyumu düzeyleri arasında algıladıkları baba tutumu bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, ($F_{(3, 993)} = 36,312, p < .01$). Başka bir deyişle aile yaşam doyumu algılanan baba tutumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Çoklu karşılaştırma testleri uygulanmadan önce varyansların homojenliği test edilmiş olup varyansların homojen dağılmadığı görülmüştür ($F=3,233 p < .05$). Bu sebeple varyansların çoklu karşılaştırma testlerinden Games-Howell kullanılmıştır. Buna göre baba tutumu otoriter ($\bar{x}=3.59$) olan öğrencilerin baba tutumu demokratik ($\bar{x}=3.93$) olan öğrencilere göre, baba tutumu otoriter ($\bar{x}=3.59$) olan öğrencilerin baba tutumu aşırı koruyucu ($\bar{x}=3.82$) olan öğrencilere göre anlamlı olarak düşük aile yaşam doyumuna sahip oldukları görülmüştür. Baba tutumu otoriter ($\bar{x}=3.59$) olan öğrencilerin baba tutumu ilgisiz ($\bar{x}=3.36$) olan öğrencilere göre daha yüksek aile yaşam doyumuna sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 4.37. Duygusal Özerklik Ölçeği Puanlarının Algılanan Baba Tutumuna Göre ANOVA Sonuçları

Baba Tutumu	N	X	Ss	Varyansı Kaynağı	KT	sd	KO	F	P	Anlamlılık
Otoriter	186	2.70	.40	G. Arası	13,934	3	4,645	28,686	.000	İlgisiz- Otoriter / Demokratik/ /Aşırı Koruyucu
Demokratik	522	2.48	.39	G. İçi	160,781	993	.162			
İlgisiz	102	2.80	.42	Toplam	174,715	996				
Aşırı Koruyucu	187	2.49	.40							
Toplam	997	2.56	.42							

Tablo 4.37’de analiz sonuçları lise öğrencilerinin duygusal özerklik düzeyleri arasında algıladıkları baba tutumu bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, ($F_{(3, 993)} = 26,686, p < .01$). Çoklu karşılaştırma testleri uygulanmadan önce varyansların homojenliği test edilmiş olup varyansların homojen dağıldığı görülmüştür ($F = .578, p > .05$). Bu sebeple varyansların homojen dağılımını gerektiren çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunun tespiti için LSD uygulanmıştır. Buna göre baba tutumu ilgisiz ($\bar{x} = 2,80$) olan öğrencilerin baba tutumu demokratik ($\bar{x} = 2,48$) olan, baba tutumu aşırı koruyucu ($\bar{x} = 2,49$) olan ve baba tutumu otoriter ($\bar{x} = 2,70$) olan öğrencilere göre daha yüksek duygusal özerkliğe sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 4.38. Güvenli Bağlanma Puanlarının Algılanan Baba Tutumuna Göre ANOVA Sonuçları

Baba Tutumu	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlılık
Otoriter	186	3,53	.71	G. Arası	12,509	3	4,170			Demokratik/ İlgisiz- Otoriter Aşırı Koruyucu- İlgisiz
Demokratik	522	3,75	.68	G. İçi	491,50	99	.495			
İlgisiz	102	3,44	.73	Toplam	504,01	99	8,424	1,291	.000	
Aşırı Koruyucu	187	3,66	.75							
Toplam	997	3,67	.71							

Tablo 4.38’de analiz sonuçları lise öğrencilerinin güvenli bağlanma puanları arasında algıladıkları baba tutumu bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, ($F_{(3, 993)} = 8,424$; $p < .01$). Çoklu karşılaştırma testleri uygulanmadan önce varyansların homojenliği test edilmiş olup varyansların homojen dağıldığı görülmüştür ($F = 1,291$ $p > .05$). Bu sebeple varyansların homojen dağılımını gerektiren çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunun tespiti için LSD uygulanmıştır. Buna göre baba tutumu demokratik ($\bar{x} = 3,75$) olan öğrencilerin baba tutumu ilgisiz ($\bar{x} = 3,44$) olan öğrencilere göre, baba tutumu demokratik ($\bar{x} = 3,75$) olan öğrencilerin baba tutumu otoriter ($\bar{x} = 3,53$) olan öğrencilere göre daha fazla güvenli bağlanma stiline sahip oldukları görülmüştür. Baba tutumu aşırı koruyucu ($\bar{x} = 3,66$) olan öğrencilerin baba tutumu ilgisiz ($\bar{x} = 3,44$) olan öğrencilere göre daha fazla güvenli bağlanma stiline sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 4.39. Kaçınan Bağlanma Puanlarının Algılanan Baba Tutumuna Göre ANOVA Sonuçları

Baba Tutumu	N	X	Ss	Var yans ın Kay nağı	KT	Sd	KO	F	P	Anl amlı lık
Otoriter	153	2,46	.89	G. Arası	4,979	3	1,660			
Demokratik	513	2,24	.80	G. İçi	714,2 03	993	.719			
İlgisiz	38	2,57	.97	Topl am	719,1 82	996		2,308	.075	-
Aşırı Koruyucu	293	2,45	.86							
Toplam	997	2,35	.84							

Tablo 4.39’da analiz sonuçları lise öğrencilerinin kaçınan bağlanma düzeyleri arasında algıladıkları baba tutumu bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. ($F_{(3, 993)} = 2.308$; $p > .01$).

Tablo 4.40. Kaygılı-Kararsız Bağlanma Puanlarının Algılanan Baba Tutumuna Göre ANOVA Sonuçları

Baba Tutumu	N	X	Ss	Varya nsın Kayn ağı	KT	Sd	KO	F	P	Anla mlılı k
Otoriter	153	2,88	.89	G. Arası	23,304	3	7,76 8			
Demokratik	513	2,69	.88 2	G. İçi	737,859	993	.743			
İlgisiz	38	3,11	.90	Topla m	761,163	996		10,4 54	.000	
Aşırı Koruyucu	293	2,97	.90							
Toplam	997	2,82	.87							

Tablo 4.40’da analiz sonuçları lise öğrencilerinin kaygılı-kararsız bağlanma düzeyleri arasında algıladıkları baba tutumu bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, ($F_{(3,993)} = 10,454$, $p < .01$). Çoklu karşılaştırma testleri uygulanmadan

önce varyansların homojenliği test edilmiş olup varyansların homojen dağıldığı görülmüştür ($F=1,200$ $p>.05$). Bu sebeple varyansların homojen dağılımını gerektiren çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunun tespiti için LSD uygulanmıştır. Buna göre baba tutumu demokratik ($\bar{x}=2,69$) olan öğrencilerin baba tutumu otoriter ($\bar{x}=2,88$) olan öğrencilere, baba tutumu ilgisiz ($\bar{x}=3,11$) olan öğrencilere ve baba tutumu aşırı koruyucu ($2,97$) olan öğrencilere göre daha az kaygılı-kararsız bağlanmaya sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 4. 41. Lise Öğrencilerini Öğrencilerinin Aile Yaşam Doyumu, Bağlanma Stili ve Duygusal Özerklik Düzeyleri Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

		AYD	DÖ	GB	KÇB	KKB
AYD	r		-,510**	,442**	-,136**	-,257**
DÖ	r			-,266**	,170**	,335**
GB	r				-,181**	-,129**
KÇB	r					,345**
KKB	r					

** $p<.01$

AYD: Aile Yaşam Doyumu, DÖ: Duygusal Özerklik, GÖ: Güvenli Bağlanma, KÇB: Kaçınan Bağlanma, KKB: Kaygılı Kararsız Bağlanma

Tablo 4.41 incelendiğinde aile yaşam doyumu ile duygusal özerklik arasında negatif yönde orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = -,510$; $p < .01$). Buna göre aile yaşam doyumu arttıkça bireylerin duygusal özerklik düzeylerinin düştüğü söylenebilir. Determinasyon katsayısı ($r^2 = .0,26$) dikkate alındığında duygusal özerklikteki toplam değişkenliğin %26'sının aile yaşam doyumundan kaynaklandığı söylenebilir.

Aile yaşam doyumu ile güvenli bağlanma arasında pozitif yönde orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = ,442$; $p < .01$). Buna göre aile yaşam doyum düzeyi yüksek olan bireylerin güvenli bağlanma stilinde yüksek puanlara sahip olabileceği söylenebilir. Determinasyon katsayısı ($r^2 = .0,19,5$) dikkate alındığında aile yaşam doyumundaki toplam değişkenliğin %20'sinin güvenli bağlanma stilinden kaynaklandığı söylenebilir.

Aile yaşam doyumu ile kaçınan bağlanma arasında negatif yönde düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = -,136$; $p < .01$). Buna göre aile yaşam

doyum düzeyi yüksek olan bireylerin kaçınan bağlanma stilinde düşük puanlara sahip olabileceği söylenebilir.

Aile yaşam doyumunu ile kaygılı-kararsız bağlanma stili arasında negatif yönde düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=-.257$; $p<.01$). Buna göre aile yaşam doyum düzeyi yüksek olan bireylerin kaygılı-kararsız bağlanma stilinde düşük puanlara sahip olabileceği söylenebilir.

Duygusal özerklik ile güvenli bağlanma arasında negatif yönde düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=-.266$; $p<.01$). Buna göre duygusal özerklik düzeyi yüksek olan bireylerin güvenli bağlanma stili alt boyutunda düşük puanlara sahip olabileceği söylenebilir.

Duygusal özerklik ile kaçınan bağlanma arasında pozitif yönde düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=-.170$; $p<.01$). Buna göre duygusal özerklik düzeyi yüksek olan bireylerin kaçınan bağlanma stili alt boyutunda yüksek puanlara sahip olabileceği söylenebilir.

Duygusal özerklik ile kaygılı-kararsız bağlanma arasında pozitif yönde orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=.335$; $p<.01$). Buna göre duygusal özerklik düzeyi yüksek olan bireylerin kaygılı-kararsız bağlanma stili alt boyutunda yüksek puanlara sahip olabileceği söylenebilir.

Tablo 4.42. Aile Yaşam Doyumunun Güvenli, Kaçınan ve Kaygılı-Kararsız Bağlanmayı Yordayıp Yordamadığına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	B	Std. Hata	(β)	t	p	R	R ²	F	P
Aile Yaşam Doyumu	Güvenli Bağlanma	2.38	.092	.442	25.92	.000	.442	.196	241.996	.000
Aile Yaşam Doyumu	Kaygılı-Kararsız Bağlanma	4.29	.064	.461	67.44	.000	.257	.066	70.16	.000
Aile Yaşam Doyumu	Kaçınan Bağlanma	4.02	.057	-.136	70.54	.000	.136	.019	18.784	.000

Tablo 4.42 incelendiğinde aile yaşam doyumunun, öğrencilerin güvenli bağlanma düzeylerini ($R=.442$, $R^2=.196$, $F(1, 995) = 241.966$, $p<.01$), kaygılı bağlanma düzeylerini ($R=.257$, $R^2=.066$, $F(1, 995) = 70.164$, $p<.01$), kaçınan bağlanma

düzelelerini ($R=.136$, $R^2=.019$, $F(1, 995) = 18.784$, $p<.01$), anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle güvenli bağlanmaya ilişkin toplam varyansın %20'sini, kaygılı bağlanmaya ilişkin toplam varyansın %7'sini, kaçınan bağlanmaya ilişkin %2'sini aile yaşam doyumunu açıklamaktadır.

Tablo 4.43. Aile Yaşam Doyumunun Duygusal Özerklik Düzeyini Yordayıp Yordamadığına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	B	Std. Hata	(β)	t	p	R	R ²	F	P
Aile Yaşam Doyumu	Duygusal Özerklik	3.87	.071	-.510	53.432	.000	.510	.260	349.555	.000

Tablo 4.43 incelendiğinde aile yaşam doyumunun, öğrencilerin duygusal özerklik düzeylerini ($R=.510$, $R^2=.260$, $F(1, 995) = 349,555$, $p<.01$), anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle duygusal özerkliğe ilişkin toplam varyansın %26'sını aile yaşam doyumunu açıklamaktadır

Tablo 4.44. Güvenli, Kaçınan ve Kaygılı-Kararsız Bağlanmanın Duygusal Özerkliği Yordayıp Yordamadığına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	B	Std. Hata	(β)	t	P	R	R ²	F	P
Güvenli Bağlanma	Duygusal Özerklik	3.13	.067	-.266	46.65	.000	.266	.071	75.868	.000
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	Duygusal Özerklik	2.10	.042	.335	49.89	.000	.335	.112	125.763	.000
Kaçınan Bağlanma	Duygusal Özerklik	2.36	.039	.170	61.31	.000	.170	.029	29.504	.000

Tablo 4.44 incelendiğinde güvenli bağlanmanın, öğrencilerin duygusal özerkliğini ($R=.266$, $R^2=.074$, $F(1, 995) = 75.868$, $p<.01$), kaygılı-kararsız bağlanmanın öğrencilerin duygusal özerkliğini ($R=.335$, $R^2=.112$, $F(1, 995) = 125,763$, $p<.01$), kaçınan bağlanmanın öğrencilerin duygusal özerkliğini ($R=.170$, $R^2=.029$, $F(1, 995) = 29,504$ $p<.01$) anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle

duygusal özerkliğe ilişkin toplam varyansın %7'sini güvenli bağlanma, %11'ini kaygılı-kararsız bağlanma, %3'ünü kaçınan bağlanma açıklamaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, lise öğrencilerinin bağlanma stilleri, aile yaşam doyumları ve duygusal özerklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla çalışmanın bulguları literatür ekseninde ulaşılan kaynaklarla karşılaştırılarak tartışılmıştır. Bu süreçte, ilk başta korelasyon analizine ilişkin bulgularla başlanmış olup daha sonra demografik faktörler ekseninde konu irdelenmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

a) Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri, Aile Yaşam Doyumları ve Duygusal Özerklik Düzeylerinin Cinsiyete Göre Sonuç ve Tartışması

Bağlanma stilleri cinsiyet değişkeni yönüyle incelendiğinde güvenli bağlanma ve kaygılı-kararsız bağlanma alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Kızların güvenli bağlanma ve kaygılı- kararsız bağlanma ortalama puanlarının erkeklerden daha fazla olduğu bulunmuştur. Kaçınan bağlanma stillerinde ise cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Onur'un (2006) çalışmasında ergenlerin bağlanma stillerinin cinsiyete göre farklılaştığı bulunmuştur. Güvenli bağlanma oranlarının erkeklerde fazla, kaygılı bağlanma oranlarının ise kızlarda fazla olduğu belirlenmiştir. Yazıcı'nın (2019) ergenlerde duygusal özerklik, eylemlilik ve arkadaşla bağlanma arasındaki ilişkileri incelediği çalışmasında kızların güvenli bağlanma puan ortalamalarının yüksek erkeklerin ise kaçınan bağlanma puan ortalamalarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Kaygılı-korkulu bağlanma puanları ise cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Koçak ve Karasu'nun (2016) lise öğrencileri üzerinde yürütmüş olduğu çalışmada bağlanma stili puanları yönüyle erkek öğrencilerin güvenli ve saplantılı bağlanma puanlarının yüksek olduğu, kız öğrencilerin ise korkulu bağlanma puanlarının yüksek olduğu görülmüştür. Karakuş'un (2012) ergenlerde bağlanma stilleri ve yalnızlık arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında erkeklerin güvenli bağlanma puanlarının kızlardan fazla olduğu ve ergenler arasında saplantılı, kayıtsız ve korkulu bağlanma stillerinde cinsiyete göre bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir. Bazı araştırmalarda ise cinsiyet ile bağlanma stilleri arasında anlamlı

bir ilişki olmadığı görülmüştür (Yazıcıoğlu, 2011; Atik, 2013). Literatürde bağlanma stilleri cinsiyet değişkeni yönüyle incelendiğinde örneklem grubuna göre çeşitli sonuçların varlığı görülmektedir. İncelenen her örneklem grubu farklı özelliklere sahip olabilmektedir. Bulunulan yerin kültürel yapısı, çocuk yetiştirme tutumları gibi faktörlerin örneklem grubunda farklılıkların oluşmasına neden olabileceği düşünülebilir.

Yetiştirme tutumları açısından kızlar ve erkekler incelendiğinde kültürümüzde erkeklere daha izin verici yönde yaklaşılabilirken kızlara karşı daha müdahaleci tutumların sergilendiği söylenebilir. Tutarsız ve müdahaleci tutumlar bireylerde kaygılı-kararsız bağlanma stiline gelişmesine neden olabilmektedir (İnan, 2015: 7). Bu yönüyle kültürel yapımızda kızların daha çok kaygılı-kararsız bağlanmaya sahip olacağı düşünülebilir. Araştırma sonuçları bu yönüyle kültürel normları yansıtmış olabilir. Kültürümüzde bir yandan da kızlara karşı daha koruyucu yaklaşımlarla yaklaşmaktadır. Bu koruyucu yaklaşımlar neticesinde kızların ihtiyaçlarına cevap verme noktasında ebeveynler daha başarılı olabilmektedir. İhtiyaçlarına zamanında karşılık verilen güven ve sıcaklık duygusunu hisseden bireylerde güvenli bağlanma geliştirme olasılığı daha fazladır. Bu yönüyle bu çalışma sonucu ortaya çıkan kızların erkeklere oranla daha güvenli bağlanıyor oluşu bu eksende değerlendirilebilir. Kaçınan bağlanma stiline sahip bireyler ise dış dünyadan kopuk bir görüntü sergilemektedir. Yakınlığa karşı daha mesafeli olan bu bireylerde genellikle diğer insanları reddedici, kendisini öne çıkarıcı bir tavır bulunmaktadır. Bu nedenle bu yapının oluşabilmesi için anne ve babayla kurulan ilk ilişkiler ve bireyin diğer insanlarla kuracağı ilişkiler daha fazla önem arz edebilir. Kültürümüzde kızlar ve erkeklere karşı tutum farklılıkları bulunsa da bu durum bu araştırmada cinsiyet açısından kaçınan bağlanma noktasında bir farklılık sağlamamıştır. Kaçınan bağlanma için cinsiyet değişkeninden önce var olan ilişki yapılarına bakılması bu noktada önemli olabilir. Var olan ilişki yapısının kalitesi, sıcak ve güvene dayalı ilişkinin varlığı öne çıkmaktadır.

Aile yaşam doyumu cinsiyet değişkeni yönüyle incelendiğinde kızlar ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu anlamda literatüre başvurulduğunda aile yaşam doyumuyla ilgili değil yaşam doyumuyla ilgili sonuçlar bulunmuştur. Bu sebeple araştırmaya yaşam doyumu sonuçları dahil edilmiştir. Köker'in (1991) normal ve sorunlu ergenlerde, Çam ve Artar'ın (2014) ortaokula devam eden

ergenlerde Ünal 'ın (2018) liseye giden ergenlerde Tepeli Temiz'in (2017) ve Tuzgöl Dost'un (2007) incelediği üniversite öğrencilerinde yaşam doyumlarının cinsiyete göre farklılaştığı görülmüştür. Araştırma sonuçları doğrultusunda genel olarak kızların yaşam doyumu düzeylerinin erkeklerinkinden anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmüştür. Levin ve Currie (2010) tarafından ergenlerin yaşam doyumunun incelenmesi sonucu ise erkeklerin yaşam doyum düzeyleri kızlara oranla daha yüksek çıkmıştır.

Bu anlamda ulaşılan kaynaklar bağlamında genel olarak kızların erkeklere oranla yaşam doyumunun yüksek olduğu belirlenirken bu çalışmada aile yaşam doyumu açısından cinsiyetler arası anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Bunun sebepleri düşünüldüğünde aile faktörü aile yaşam doyumu kavramında yaşam doyumu kavramına göre daha merkezi bir alandadır. Bu sebeple aile arasındaki güvenli ilişki aile yaşam doyumu adına odaklanması gereken bir kısımdır. Bu yönüyle cinsiyet değişkeninden çok aile içerisindeki kişiyi besleyen kaynaklara yönelim önemli gözükmektedir. Aile içindeki yapısal farklılıkların aile yaşam doyumunda daha büyük yer kapladığı düşünülmektedir.

Duygusal özerklik cinsiyet değişkeni yönüyle incelendiğinde ise araştırma sonucunda anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Araştırma sonuçları ekseninde paralel sonuçlar bulunmaktadır (Parra, Oliva ve Sanchez-Queija, 2014; Güneş, 2018; Tatar ve ark, 2019). Parra, Oliva ve Sanchez-Queija (2014) ergenlerde duygusal özerkliğin gelişimini inceledikleri çalışmalarında kızlar ve erkeklerde duygusal özerklik açısından anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Güneş (2018) ergenlerin duygusal özerkliklerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığını belirlemiştir. Alt boyutlar açısından ise bağımsızlık ve bireyleşme alt boyutlarında da cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Tatar ve ark. (2019) duygusal özerklik puanlarının kız ve erkek ergenlere göre bir farklılaşma göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Duygusal özerkliğin alt boyutlarına bakıldığında ise Ebeveynin Bir İnsan Olarak Algılanması alt boyutunda kızların, Bireyleşme, Ebeveyne Bağımlı Olmama ve Ebeveyni İdealleştirmeme alt boyutlarında ise erkeklerin puanlarının fazla olduğu görülmüştür. Literatürdeki diğer duygusal özerklik araştırmaları alt boyutlarıyla değerlendirildiğinde Güney (2017) ergenlerde duygusal özerkliğin idealleştirmeme alt boyutunda erkeklerin puanları daha yüksekken bireyleşme alt boyutunda ise

kızların puanları yüksek çıkmıştır. Aydın (2015) ders dışı sportif etkinliklere katılan ve katılmayan öğrencilerin duygusal özerklik düzeylerini incelediği çalışmada idealleştirmeme alt boyutunda kızların ortalama puanlarının fazla, bireyleşmede ise erkek öğrencilerin ortalama puanlarının yüksek olduğu bulunmuştur. Çimen (2017) duygusal özerklik oluşumlarını incelediği araştırmada idealleştirmeme alt boyutunda kız öğrencilerin ortalama puanlarının daha az, bağımsızlaşma alt boyutunda ise erkek öğrencilerin ortalama puanlarının daha çok olduğu görülmüştür. Yazıcı ve Ercan (2018) ergenlerde duygusal özerklik ve eylemliliği demografik değişkenler açısından incelediğinde duygusal özerkliğin ana babayı idealleştirmeme alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık ortaya koyulmuştur. Erkeklerin ana babayı idealleştirmeme puan ortalamaları kızlara göre yüksektir. Anne babadan bağımsızlık ve bireyleşme alt boyutu puanları cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemiştir.

Literatürde duygusal özerklikle beraber özerklikle ilgili sonuçlara da ulaşılmıştır. Koçak ve Karasu (2016) liselerde eğitimlerine devam eden öğrencilerde özerklik gelişimleri yönüyle cinsiyete dayalı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bazı araştırmalarda “özerklik” yönüyle kızlar lehine sonuçlara ulaşılmıştır (Sesli ve Demir Başaran, 2015; Çivitci, 2012; Arslan, 2008; Tung ve Dhillon, 2006; Beyers ve Goosens, 1999). Bu araştırmalara bakıldığında Beyers ve Goosens (1999) tarafından duygusal özerklik, algılanan ebeveynlik ve psikososyal uyum arasındaki ilişkilerin incelendiği, Tung ve Dhillon (2006) tarafından orta ve geç ergenlik dönemindeki ergenlerin duygusal özerkliklerini incelediği çalışmalarda kızların erkeklere oranla daha yüksek duygusal özerkliğe sahip olduğu belirlenmiştir. Sesli ve Demir Başaran (2015) tarafından ortaöğretim öğrencilerinin özerklik düzeyleri ile kendini ayarlama düzeyleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelendiği, Arslan (2008) tarafından ergenlerin bağlanma stilleri yönüyle incelendiği çalışmalarda cinsiyet bağlamında kızların erkeklere oranla daha yüksek özerkliğe sahip olduğu belirlenmiştir. Çivitci (2012) ise erkeklerin kızlara göre yaşam doyumu yönüyle özerklik ihtiyacına daha duyarlı olduklarını belirtmiştir

Görüldüğü üzere literatürde çeşitli sonuçlar bulunurken bu çalışmada cinsiyet farklılığı duygusal özerklik noktasında bir farklılık getirmemiştir. Yani bu örneklem grubunda aileden duygusal kopuş noktasında kızlar ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Ergenlik döneminde bağımsız olma sürecinin hem

olumlu hem de olumsuz sonuçlara neden olabileceği düşünülmektedir. Bir yönüyle daha fazla özgüven kazanımı ve karar verme becerileri gelişirken diğer yandan ebeveynlerden ayrılma bir tehlike olarak düşünülebilmektedir. Ergenin uyum becerilerinin ise bu iki yön neticesinde etkilenebileceği düşünülmektedir (Garber ve Little, 2001: 356). Bu çalışmada kullanılan ölçek yönüyle veriler ebeveynlerden ayrılmanın sağlıklı yönüyle ilgili çıkmıştır. Bu yönüyle cinsiyet yerine aile dinamikleri önemli gözükmemektedir. Aile içerisinde ebeveynler tarafından ergenlere geliştirilen tutumların sağlıklılığı ya da sağlıksızlığı bu noktada düşünülmesi gereken durumlardır.

b) Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri, Aile Yaşam Doyumları ve Duygusal Özerklik Düzeylerinin Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Sonuç ve Tartışması

Bağlanma stilleri anne baba birliktelik durumuna göre incelendiğinde bağlanmanın tüm alt boyutlarının anne ve babanın birlikte ya da boşanmış olmasına göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu araştırma sonuçlarını destekleyen araştırmalar incelendiğinde; Yolalan (2013) tarafından ergenlerde depresyon ve bağlanma stillerinin ilişkisinin incelendiği çalışmada anne babanın birliktelik durumuna göre bağlanma stillerinde herhangi bir farklılık görülmemiştir. Turan Cebeci (2003) çalışmasında da tek ebeveynli ailelerdeki çocuklarla tam aileye sahip çocukların bağlanma durumları arasında herhangi bir farklılık gözlemlenmemiştir. Atik (2013) tarafından liseli ergenlerde demografik değişenlerin bağlanma üzerindeki etkisi incelendiğinde anne babası birlikte olan bireylerin diğerlerine göre daha güvenli bağlanma geliştirdikleri bilgisine ulaşılmıştır.

Anne ve babanın birlikte olup olmamasına göre ergenlerde bağlanma stilleri yönüyle farklılık bulunmamıştır. Bu noktada ebeveynlerin medeni durumundan farklı olarak ergene karşı yaklaşımlar, ergenin ihtiyaçlarının anlaşılabilmesi, ebeveyn-ergen arasındaki var olan ilişkinin kalitesi ergen bağlanma stilinde farklılıklara neden oluyor olabilir. Bu yönüyle bu araştırma sonucu itibarıyla anne babanın birlikte olup olmaması yönüyle değil de birlikte ya da ayrı da olsalar dahi var olan ilişkideki kaynakların, ergenlerin bağlanma stilinde güvenli ya da güvensiz bağlanma yönünde farklılık sağlayabileceği düşünülebilir.

Araştırma sonucu lise öğrencilerinin aile yaşam doyumu düzeylerinin anne baba birliktelik durumuna göre farklılaştığı görülmüştür. Anne ve babası beraber olan ergenlerin aile yaşam doyumları anne ve babası ayrı olan ergenlere göre daha yüksek bulunmuştur. Anne babanın beraber olduğu dengeli, sağlıklı bir aile ortamı nitekim bireyin aile içindeki huzurunu arttırmaktadır. Aile içinde içsel huzura kavuşmuş bir bireyin ailesinden alacağı doyumun huzursuz, kavgalı bir ailedeki bireyin doyumundan farklı olmasının muhtemel olduğu düşünülmektedir. Araştırma sonuçları bu yönüyle tutarlı gözükmektedir. Bu noktada değinilmesi gerekli olan düşünce anne babanın birlikte olmasının tek başına bir yeterlilik sağlamadığı bunun yanında ev ortamındaki dengeli ve huzurlu yapının varlığının da önemli oluşudur.

Lise öğrencilerinin duygusal özerklik düzeylerinin anne baba birliktelik durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Erçevik (2014) lise öğrencilerinin duygusal özerklikliğini incelediği çalışmasında anne ve baba birliktelik durumunun ergenlerin duygusal özerklik düzeylerinde farklılık sağladığını belirlemiştir. Anne ve babası bir olan ergenlerin duygusal özerkliğin boyutlarından olan anne babayı idealleştirmeme ve bağımsızlaşma noktasında daha başarılı olabildikleri görülmüştür. Aileden sağlıksız anlamda kopma durumu anne ve babanın ayrılmasıyla direkt ilişkilendirilememektedir. Medeni durum ne olursa olsun önemli olan durumun ebeveynlerin çocuklarına olan yaklaşım tarzı olduğu düşünülmektedir. Ebeveynlerin çocuklarına olan yaklaşımı, destekleyici ve demokratik tutumu bireylerin ailelerine olan bağlılığına olumlu anlamda etki edebilir. Bu yönüyle anne ve babanın medeni halinden çok çocuklarına olan yaklaşımlarının işlevselliği daha önemli gözükmektedir.

c) Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri, Aile Yaşam Doyumları ve Duygusal Özerklik Düzeylerinin Sınıf Düzeyine Göre Sonuç ve Tartışması

Öğrencilerin bağlanma stillerinden güvenli bağlanmanın sınıf düzeyi değişkeni açısından incelenmesi sonucu lise öğrencilerinin güvenli bağlanma puanlarında 9.sınıf ve 10. sınıf düzeyinde bir farklılaşma tespit edilmiştir. Buna göre 9.sınıfta okuyan öğrencilerin 10.sınıfta okuyan öğrencilere göre güvenli bağlanma puan ortalamaları daha fazladır.

Öğrencilerin bağlanma stillerinden kaygılı-kararsız bağlanmanın sınıf düzeyi değişkeni açısından incelenmesi sonucu sınıf düzeyi bakımından farklılaşmalar

olduğu görülmüştür. Bu farklılık değerlendirildiğinde 9.sınıfta okuyan öğrencilerin 10.sınıf ve 11.sınıfta okuyan öğrencilere göre kaygılı-kararsız bağlanma puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bu yönüyle incelendiğinde 10.sınıf ve 11. sınıftaki öğrencilerin 9.sınıflara göre daha çok kaygılı-kararsız bağlanmaya sahip oldukları görülmektedir.

Öğrencilerin bağlanma stillerinden kaçınan bağlanmanın sınıf düzeyi değişkeni açısından incelenmesi sonucu sınıf düzeyi bakımından farklılaşmalar olduğu görülmüştür. Buna göre 9.sınıfta okuyan öğrencilerin 10.sınıf ve 11.sınıfta okuyan öğrencilere göre kaçınan bağlanma puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bu yönüyle incelendiğinde 10.sınıf ve 11.sınıfların daha fazla kaçınan bağlanmaya sahip olma ihtimali daha fazladır.

Onur (2006) alışmasında liseli ergenlerin bağlanma stillerinin sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaşmadığını belirlemiştir. Bu alışma itibariyle genel olarak bakıldığında 9.sınıf ğrencilerinin güvenli bağlanma oranlarının daha yüksek olduğu, kaçınan ve kaygılı-kararsız bağlanma oranlarının daha az olduğu söylenebilir. Çalışma sonucuna göre 9.sınıflarda aile yaşam doyumunu diğer sınıftaki ergenlere göre göre yüksek çıkmıştır. 9.sınıflardaki aile yaşam doyumundaki yüksek oranlar öğrencilerin güvenli bağlanma puanlarının yüksek çıkmasına etki etmiş olabilir. Aile içinde oluşmuş olan sıcak, destekleyici ve güvenli yapının bağlanma stilleri üzerinde farklılık sağlayabileceği düşünülmektedir. Güvenli bağlanmanın varlığı ise güvensiz bağlanmanın olma olasılığını en aza indirmektedir. Bu yönüyle 10.sınıf ve 11.sınıflarda güvensiz bağlanma oranlarının fazla olduğu görülmektedir ve bu sınıf düzeylerinde aile yaşam doyumları azalmaktadır. Aile yaşam doyumunu yönüyle düşük seviyelere sahip bireyler güvensiz bağlanmaya daha meyilli olabilirler.

Öğrencilerin aile yaşam doyumunu düzeylerinin sınıf düzeyi değişkenine göre incelenmesi sonucu 9.sınıftaki öğrencilerin 10. ve 11.sınıftaki öğrencilere göre daha yüksek aile yaşam doyumuna sahip olduğu belirlenmiştir. Bu anlamda literatüre başvurulduğunda aile yaşam doyumuyla ilgili değil genel doyumla alakalı sonuca ulaşılmıştır. am ve Artar'ın (2014) ortaokula devam eden ergenlerin yaşam doyum düzeylerini inceledikleri çalışmalarında sınıf düzeyi arttıķa yaşam doyumunun azaldığı belirlenmiştir. Ergenlik dönemi aile ilişkilerinin güncellendiği bir dönemi ifade etmektedir. Bu yönüyle bakıldığında 9.sınıf orta ergenlik döneminin başlarına

gelmektedir. Bu dönemde ergenler için arkadaşlık kavramı aile kavramının önüne geçmeye başlamakta ve ailedeki değerlerin reddedilebileceği bilinmektedir (Gözcü Yavaş, 2012: 114). Bu yönüyle dönem ilerledikçe aileden alınan doyum azalabilir. Fakat dönemin başlarında bu doyumun daha yüksek olması muhtemeldir.

Öğrencilerin duygusal özerklik düzeylerinin sınıf düzeyi değişkeni açısından incelenmesi sonucuna göre 9.sınıfta okuyan öğrencilerin 10.sınıfta, 11.sınıfta ve 12.sınıfta okuyan öğrencilere göre anlamlı olarak düşük duygusal özerkliğe sahip oldukları görülmüştür. Yani sınıf düzeyi arttıkça duygusal özerklik artmaktadır. Literatür kapsamında Sesli ve Demir Başaran'ın (2015) çalışmasında 9.sınıf öğrencilerinin 12. sınıfa göre duygusal özerklik puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Beyers ve Goosens (1999) tarafından sınıf düzeyine göre duygusal özerklik değişimine bakıldığında 11.sınıfların duygusal özerkliklerinin 7. ve 9.sınıflardan fazla olduğu bulunmuştur. Güneş (2018) araştırmasında öğrencilerin duygusal özerkliklerinin sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılaşma göstermediğini belirlemiştir.

Ergenlik döneminde ikinci bireyleşme sürecinin sonuçlarından birinin duygusal özerklik olduğu belirtilmektedir (Bloss, 1962, 1979'dan akt. Beyers ve Goosens, 1999: 767). Ergenlik olgunlaşmasının bu nedenle özerklik gelişim sürecini hızlandırdığı düşünülmektedir. Ergenlik olgunlaşmasının artmasıyla duygusal özerkliğin gelişimi hızlandığına göre daha büyük ergenlerin duygusal özerklik düzeylerinin fazla oluşu anlaşılabilir gözükmektedir. 9.sınıftaki öğrencilerin aile yaşam doyumları diğer sınıf düzeyine göre daha yüksek bulunmuştur. Aile yaşam doyumları yüksek olan bireylerin ailelerinden sağlıksız anlamda kopma olasılıklarının az olduğu düşünülmektedir. Bu yönüyle 9.sınıfların aile yaşam doyumlarının yüksek duygusal özerkliklerinin az olması olası bir durum olarak görülebilir.

d) Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri, Aile Yaşam Doyumları ve Duygusal Özerklik Düzeylerinin Yaşa Göre Sonuç ve Tartışması

Öğrencilerin bağlanma stillerinden güvenli bağlanmanın yaş değişkeni açısından incelenmesi sonucu öğrencilerin güvenli bağlanma puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur. Bu bulguyu destekleyen araştırmalar incelendiğinde Yazıcıoğlu (2011) üniversite öğrencileriyle Atik (2013) liseli

öğrencilerde bağlanma stili ile ilgili yaptıkları çalışmalar sonucu yaşa göre bağlanma stiline farklılaşmadığını tespit etmişlerdir. Yolalan (2013) ergenlerde depresyon ve bağlanma stillerini incelediği çalışmada yaş değişkeni açısından bağlanma stilleri yönüyle anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Erözkan (2011) üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ve karar stratejilerini incelediği çalışmada yaş değişkenine göre öğrencilerin bağlanma stillerinde anlamlı farklılık gözlemlenmemiştir. Onur (2006) ergenlerin bağlanma stillerinin yaş değişkenine göre farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Bu farklılık korkulu bağlanma, saplantılı bağlanma ve kayıtsız bağlanma oranlarında 18 yaş ve üstünde artış şeklinde görülmektedir.

Güvenli bağlanmanın anne ve çocuk arasında oluşumu için bebeklik dönemi hatta doğum öncesi dönem kritik önem arz etmektedir. Bu dönemde oluşmuş duygusal bağın ergenlik ve yetişkinlik dönemi adına süreklilik ve tamamlayıcılık sağlayacağı düşünülmektedir. Bu yönüyle ergenlikte bağlanma stilleri değişime karşı daha dirençli olabilir. Güvenli bağlanma ve güvensiz bağlanma açısından durum incelendiğinde sürekliliğin daha çok güvenli bağlanma stilinde olduğu görülmüştür (Morsünbül ve Çok, 2011: 561). Bu yönden durum incelendiğinde güvenli bağlanmanın ergenlikte yaşlara göre farklılaşmaması anlaşılabilir bir durumu ifade etmektedir. Bu noktada erken yaşam tecrübelerine odaklanılması önemli olabilir.

Öğrencilerin bağlanma stillerinden kaçınan bağlanmanın yaş değişkeni açısından incelenmesi sonucu öğrencilerin kaçınan bağlanma puanlarının yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Buna göre 17 yaşındaki öğrencilerin 14,15 ve 16 yaşındaki ergenlere göre kaçınan bağlanma puanlarının yüksek olduğu görülmüştür.

Orta ergenlik dönemi kızlarda 13-16 erkeklerde 14-17 yaşlarını kapsamaktadır. Bu dönemde ergenlerde düşünce yapısı gelişmekte, her şeye gücü yetme duygusu oluşmakta, arkadaşlar anne ve babanın önüne geçmeye başlamakta ve anne baba ve değerlerin reddedilmeye başlandığı görülmektedir (Gözcü Yavaş, 2012: 114). Bu dönemin gereği olarak dönem ilerledikçe ailedeki değerlerin reddedilmesiyle beraber bireylerde kaçınan bağlanma daha fazla görülüyor olabilir. Birey ergenlik döneminin etkilerinin artmasıyla beraber daha çok içine dönük bir yapı sergilemiş olabilir bu durumun da kaçınan bağlanma görüntüsü şeklinde araştırma sonuçlarına yansımış olabileceği düşünülmüştür.

Öğrencilerin bağlanma stillerinden kaygılı-kararsız bağlanmanın yaş değişkeni açısından incelenmesi sonucu öğrencilerin kaygılı-kararsız bağlanma puanlarının yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Annenin çocuğuna tutarsız yaklaşımları kaygılı- kararsız bağlanmanın aktive olmasında önemli yere sahiptir (İnan, 2015: 7). Ne ile karşılaşacağını bilmeyen çocuk zamanla kaygısını kontrol edemeyen ve ne yapacağını bilemeyen bir durumda davranışlarını pekiştirebilir. Bu noktada birincil bakım verenin bireylerin erken yaşam deneyimlerinde etkisi önemli gözükmektedir. Bu noktada kaygılı- kararsız bağlanma boyutunda ergenlikte yaş değişkeni açısından bir anlam ifade etmemiş olup erken yaşam tecrübeleri kapsamında birincil bakım verenle oluşmuş olan duygusal bağa odaklanılabileceği düşünülmüştür.

Lise öğrencilerinin aile yaşam doyumu düzeylerinin yaş değişkeni açısından incelenmesi sonucu ise anlamlı bir farklılığa ulaşılmamıştır. Araştırma sonuçları ile ilgili ulaşılan kaynaklar neticesinde aile yaşam doyumuyla ilgili sonuçlara ulaşılmamıştır. Bu nedenle konu genel yaşam doyumu itibariyle incelendiğinde Köker'in (1991) araştırması da bu bulguyu desteklemekte olup yaşam doyumu ve yaş arasında bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Karadayı (2018) ise ergenlik dönemindeki bireyler ile ilk yetişkinlik dönemindeki bireylerin yaşam doyum düzeylerini incelediği çalışmasında yaş arttıkça yaşam doyum düzeyinin azaldığını, Chang, McBride-Chang, Stewart ve Au (2003) ise ergenler ve çocuklarda yaşam doyumu üzerine yaptıkları çalışmalarında ergenlerin çocuklara göre yaşam doyumunun daha az olduğunu belirlemiştir. Genel yaşam doyumu birçok faktörden etkilenebilecek bir yapı iken aile yaşam doyumunda merkez nokta aileyi oluşturmaktadır. Bu sebeple aile yaşam doyumunda öğrencilerin yaş değişkenine odaklanmak yerine aile içindeki iletişim yapısını incelemek daha işlevsel gözükmektedir. Ayrıca bu çalışmada yaş grubu 14-18 yaş ile sınırlıdır. Araştırmada kullanılan yaş aralığının az oluşu da öğrencilerin aile yaşam doyumu düzeylerinde farklılık olmamasına etki etmiş olabilir.

Lise öğrencilerinin duygusal özerklik düzeylerinin öğrencilerin yaşlarına göre değiştiği görülmüştür. 14 yaşındaki öğrencilerin 15,16 ve 17 yaşındaki öğrencilere göre düşük duygusal özerkliğe sahip oldukları görülmüştür. Yani araştırma sonucu yaş arttıkça duygusal özerklik düzeyi artış göstermektedir. Geçmiş araştırmalar

incelendiğinde Aydın (2015) ve Tatar ve ark.'nın (2019) araştırması da bu bulguyu destekler niteliktedir. Aydın (2015) ortaokul öğrencilerinin liseli öğrencilere göre duygusal özerklik düzeylerinin az olduğu yani yaş arttıkça duygusal özerklik düzeyinin de arttığını tespit etmiştir. Tatar ve ark.'nın (2019) yaptığı çalışmada da duygusal özerkliğin ergenler arasında yaş değişkenine göre farklılaştığı ve ergenler arasında yaş arttıkça duygusal özerkliğin de artmakta olduğu görülmüştür.

Literatürdeki farklı bulgular incelendiğinde ise duygusal özerklik ile yaş düzeyi arasında anlamlı farklılıklar olmadığı (Çimen, 2017; Yazıcı, 2019; Yazıcı ve Ercan, 2018) ve Erçevik'e (2014) göre duygusal özerkliğin yaş ile paralel bir şekilde azaldığı görülmüştür. Literatür bilgisi bu anlamda çeşitlilik göstermektedir.

Bu çalışmada kullanılan ölçek nedeniyle duygusal özerklik aileden sağlıksız kopuşu gösterdiği için sonuçlar bu eksende yorumlanacaktır. 14 yaş ergenleri incelendiğinde canlı, iyimser, dışa açık bir görüntü sergiledikleri görülmüştür. Yetişkinlere ve aile bireyelerine karşı tutumlarının olgunlaştığı, anne babanın görüşlerini benimsememe ya da eleştirme eğiliminde olsalar dahi aile bağlarının güçlendiği görülmektedir. Mantıklı ve gerçekçi düşüncenin bu yaşla beraber arttığı görülmektedir. 15 yaş ergenleri incelendiğinde ise 14 yaşa göre daha ilgisiz ve kayıtsız olduğu belirlenmiştir. 15 yaş öğrencilerinde gelişim gereği duygularında birtakım dalgalanmalar görülmektedir. Bu dönemde ergenlerde bağımsızlık duygusu gittikçe güçlenmektedir. Ergenlerin bu dönemde anne ve babasının aşırı yakınlığını istememekte oldukları görülmüştür. 16 yaş ile beraber 15 yaşta oluşan bağımsızlık duygusu yaşanmak istenmektedir. Bu dönemde ergen 15 yaşındaki aileye karşı koyma tutumunu ailesinin kendine uyması talepleriyle sıklaştırabilir (Yavuzer, 1992: 296-300). Bu yönüyle incelendiğinde 15-16 yaş grubunun aileden sağlıksız kopma yönünde daha riskli yaşlar olabileceği görülmektedir. Araştırma sonucunda da 14 yaşta duygusal özerklik seviyesinin diğer yaşlara göre daha az olduğu belirlenmiştir. Duygusal özerklik aileden sağlıksız kopuşu nitelediği düşünüldüğünde de bu oranın 14 yaş özellikleri ekseninde bu yaş grubunda daha az görülmesi anlaşılabilir bir noktayı göstermektedir.

e) Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri, Aile Yaşam Doyumları ve Duygusal Özerklik Düzeylerinin Anne-Baba Eğitim Durumuna Göre Sonuç ve Tartışması

Öğrencilerin bağlanma stillerinden güvenli bağlanma ve kaçınan bağlanmanın anne ve baba eğitim durumu açısından incelenmesi sonucu öğrencilerin güvenli bağlanma ve kaçınan bağlanma puanlarının anne ve baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür.

Öğrencilerin bağlanma stillerinden kaygılı-kararsız bağlanmanın anne eğitim durumu açısından incelenmesi sonucu öğrencilerin kaygılı-kararsız bağlanma puanlarının anne eğitim durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Annesi ilkokul ve lise mezunu olan öğrencilerin annesi üniversite mezunu olan öğrencilere göre kaygılı-kararsız bağlanma puanlarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin bağlanma stillerinden kaygılı-kararsız bağlanmanın baba eğitim durumu açısından incelenmesi sonucu öğrencilerin kaygılı-kararsız bağlanma puanlarının baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur

Yolalan'ın (2013) ergenlerin bağlanma stillerini incelediği çalışmasında babanın eğitim durumu değişkeni açısından bağlanma stilleri yönüyle anlamlı bir farklılığa ulaşılmamıştır. Fakat ergenlerde anne eğitim durumuna göre bağlanma stilleri yönüyle değişimler yaşanmıştır. Bu farklılaşma ise sadece güvenli bağlanma stilinde görülmektedir. Annesi lise mezunu olan ergenlerin annesi ilköğretim mezunu olan ergenlere göre güvenli bağlanma puan ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Turan Cebeci 'nin (2009) çalışmasında ise güvenli bağlanma yönünde farklılık bulunmuş ve annesi ortaokul mezunu olan çocukların güvenli bağlanma puanlarının diğer kademedeki mezun annesi olan çocuklara göre daha düşük olduğu görülmüştür. Onur (2006) ergenlerin bağlanma stillerinin annelerin eğitim düzeyine göre farklılaştığı ve bu farklılığın öğrencilerin korkulu bağlanma oranlarında değişim gösterdiği bulunmuştur. Buna göre annesi lise ve üniversite mezunu olan annelerin çocuklarının korkulu bağlanma oranlarının daha fazla olduğu görülmüştür. Babaların eğitim düzeyine göre ise öğrencilerin bağlanma stillerinin farklılaşmadığı görülmüştür. Yazıcıoğlu'nun (2011) çalışmasında üniversite öğrencilerine yönelik sonuç değerlendirildiğinde ebeveynlerinin eğitim düzeyleri ile öğrencilerin bağlanma stilleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Atik (2013) tarafından liseli

ergenlerde anne eğitim düzeyi ile bağlanma arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Bu araştırmanın sonuçları değerlendirildiğinde annenin öğrenim kademesine göre kaygılı-kararsız bağlanma yönünde bir değişim olabileceği görülmüştür. Kaygılı-kararsız bağlanma müdahaleci ve tutarsız anne tutumuna karşı geliştirilmiş bir tepki olabilmektedir. Bu çalışmada annelerin eğitim seviyesi arttıkça çocuklarında daha az kaygılı bağlanma görüldüğü fark edilmiştir. İlk duyguları bebekler annesinin yüzünden tanımaktadır ve kaygılar korkular anne yoluyla bebek tarafından alınmaktadır. Annenin kaygılı ve tutarsız yapısının bebeğe yansması doğal gözükmetedir. Bu yönüyle kaygılı ve tutarsız tutumlara sahip bir anne bebeği etkileyebilmektedir. Eğitimin bilinç yapısını güçlendirdiği düşüncesinden yola çıkılırsa eğitim düzeyinin artışıyla çocuğa olan yaklaşımlarda da farklılıklar olabileceği düşünülebilir İhtiyaçları doğru karşılanan bir bebekte kaygılı-kararsız bağlanma stiline gözükme ihtimali daha az olmaktadır. Bu yönüyle üniversite mezunu bir annenin çocuğuna yaklaşımı açısından farklılığının daha olumlu yönde seyredebileceği düşünülmekte ve araştırma sonucuyla da desteklenmektedir. Güvenli ve kaçınan bağlanma oranlarında ise anne ve baba eğitim durumuna göre bir farklılık bulunmamıştır. Bu yönüyle güvenli bağlanmanın oluşumunda anne babanın eğitim durumuna göre daha önemli olanın anne-çocuk arasındaki iletişimin kalitesinde yattığı düşünülebilir. Kaçınan bağlanmanın gelişiminde tıpkı diğer bağlanma stillerinde olduğu gibi içsel çalışan modelleri önemli gözükmetedir. Çocukluk döneminde reddedici tutumlara maruz kalmış bir bireyin kaçınan bağlanma stiline sahip olması muhtemeldir. Bu yönüyle ailedeki ilişki yapısına odaklanılması önem taşımaktadır.

Öğrencilerin aile yaşam doyumu düzeylerinin anne ve baba eğitim durumuna göre incelenmesi sonucu bir farklılık tespit edilmemiştir. Yani annenin ya da babanın ilkokul, lise, ortaokul ya da üniversite mezunu oluşu öğrencilerin aile yaşam doyumları üzerinde bir farklılık olmasını sağlamamıştır. Bu konuda ulaşılabilen kaynaklar neticesinde bir araştırma sonucuna rastlanmamıştır.

Ailesini seçemeyen insanoğlunun aile yaşamından aldığı memnuniyetin fazla oluşunun insan hayatı adına önemli etkiler getirebileceği kaçınılmaz bir gerçektir. Bu yönüyle aile yaşam doyumunu besleyen kaynakların anlaşılması önemli

gözükmektedir. Anne ve babanın eğitim durumuna göre ergenlerde aile yaşam doyumu düzeylerinin değişmediği görülmektedir. Bu noktada aile içerisinde oluşmuş olan güvenli yapı öne çıkmaktadır. Güvenli yapının oluşumunda ise birden çok faktör etkilidir. Bu noktada anne ve babanın eğitim durumundan çok yaklaşım tarzları önemli, gözükmektedir. Anne ve baba tutumları bu noktada önem arz edebilir. Anne ve baba tutumları başlığı altında bu konu tartışılacaktır.

Öğrencilerin duygusal özerklik düzeylerinin anne ve babanın eğitim durumuna göre incelenmesi sonucu bir farklılık tespit edilmemiştir. Yani annenin ya da babanın ilkökul, lise, ortaokul ya da üniversite mezunu oluşu öğrencilerin duygusal özerklik düzeyleri üzerinde bir farklılık olmasını sağlamamıştır.

Tatar ve ark. (2019) annenin eğitim durumu değişkeni yönüyle duygusal özerkliği incelediklerinde gruplar arasında herhangi bir farklılığın oluşmadığı belirlenmiştir. Güneş (2018) öğrencilerin duygusal özerklikleri ve hiçbir alt boyutunun anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını belirlemiştir. Sesli ve Demir Başaran'ın (2015) lise öğrencileri üzerine gerçekleştirmiş olduğu çalışmada anne eğitim düzeyinin arttıkça ergenlerde duygusal özerklik düzeyinin azaldığı belirlenmiştir. Baba eğitim düzeyi açısından bakıldığında Çimen (2017) ve Sesli ve Demir Başaran (2015) baba eğitim durumu ve duygusal özerklik arasında bir ilişki bulunmadığını belirtmiştir.

Ergenler aileden duygusal anlamda kopuşu hızlandıran durumu anne ve babalarının eğitim kademesi olarak tanımlamamışlardır. Ergenlik döneminin özelliği itibarıyla aileden uzaklaşan bir yapıya kavuşan ergenlerin bu noktada aile içerisindeki uyumsuzlukları, anlaşmazlıkları daha önemli görmüş olabileceği düşünülmüştür. Aileden alınan ilişki doyumu bu noktada önemli gözükmektedir.

f) Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri, Aile Yaşam Doyumları ve Duygusal Özerklik Düzeylerinin Algılanan Ders Başarısına Göre Sonuç ve Tartışması

Öğrencilerin bağlanma stillerinden güvenli bağlanmanın algılanan ders başarısına göre incelenmesi sonucu güvenli bağlanma puanlarının algılanan başarı durumuna göre farklılaştığı bulunmuştur. Bu sonuca göre akademik başarı algısı arttıkça öğrencilerin güvenli bağlanma puanlarının arttığı belirlenmiştir.

Kaya ve Savrun (2015) ortaokul 8.sınıf öğrencilerinde korkulu ve saplantılı bağlanma stili ile sınav kaygısı arasında pozitif yönde bir ilişki, güvenli bağlanma stili ile sınav kaygısı arasında ise negatif yönde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmanın çalışmaya dahil edilme sebebi sınav kaygısının algılanan ders başarısıyla olan ilişkisinde yatmaktadır. Araştırma sonucu sınav kaygısı algılanan okul başarısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Sonuçlar incelendiğinde algılanan okul başarısını düşük olarak tercih eden öğrencilerin sınav kaygısının diğer gruplara göre daha fazla olduğu görülmüştür. Bu yönüyle güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerde algılanan ders başarısının daha yüksek olması ve sınav kaygısının daha az yaşanması ihtimali önemli gözükmektedir.

Güvenli bağlanan bireyler çevrenin keşfi noktasında kendisini daha özgür hissetmektedir. Çünkü bireyin çevreyi keşfetmesini engelleyici, güveni sarsıcı bir ilişki ağı bulunmamaktadır. Bu yolla çevresini güvenilir bulan birey araştırmaya daha açık bir hale gelecektir. Öğrenme sürecinin içinde kendisini bulan bir bireyin öğrendiklerinden haz alması daha kolay olmaktadır. Yaparak, yaşayarak öğrenen, öğrenmenin tadına varan bireylerin akademik algısının daha olumlu yönde seyredeceği düşünülmektedir. Bu bakış açısıyla düşünüldüğünde güvenli bağlanan bireylerin akademik başarı algılarının daha olumlu olabileceği düşünülmüştür ve araştırma sonuçları da desteklendiği görülmüştür.

Öğrencilerin bağlanma stillerinden kaçınan bağlanmanın algılanan ders başarısına göre incelenmesi sonucu öğrencilerin kaçınan bağlanma puanlarının algılanan başarı durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Kaçınan bağlanan bireylerin kendi iç dünyalarına dönük bireyler oldukları bilinmektedir. Sosyal çevreye karşı iç dünyalarının kapılarını açma konusunda diğer bireylere göre daha temkinli bir görüntü sergilemektedirler. Bu dış dünyadan uzak bir görüntü sergileyen kaçınan bağlanma stiline sahip bir ergenin akademik anlamda olumlu ya da olumsuz bir algıya sahip olması konusunda farklılık göstermemesi normaldir. Bağ kurmaktan kaçınan bu bireyler hayatın diğer alanlarında da bir anlam oluşturmaktan kaçınıyor olabilirler. Bu nedenle başarı konusunda da kendisini nereye konumlandığı çok önemli olmayabilir.

Öğrencilerin bağlanma stillerinden kaygılı-kararsız bağlanmanın algılanan ders başarısına göre incelenmesi sonucu öğrencilerin kaygılı-kararsız bağlanma

puanlarının algılanan başarı durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Öğrencilerin algıladıkları ders başarıları azaldıkça kaygılı-kararsız bağlanma puanlarının arttığı belirlenmiştir.

Kaygılı-kararsız bağlanan bireylerin kendilerine ilişkin algıları genel olarak olumsuz olmaktadır. Ergenin benliğine ilişkin algısının olumsuz olmasının hayatının birçok alanına etki etmesi muhtemel gözükmektedir. Bu yönüyle kaygılı-kararsız bağlanan bireylerin algıladıkları ders başarılarının da olumsuz olma ihtimalleri güçlüdür.

Öğrencilerin aile yaşam doyumu düzeylerinin algılanan ders başarısına göre incelenmesi sonucu öğrencilerin aile yaşam doyumu düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Sonuca göre akademik başarı algısı arttıkça öğrencilerin aile yaşam doyumu düzeyleri artmaktadır. Literatürde yaşam doyumu ile başarı ihtiyacı (Karadayı, 2018; Çivitci, 2012) ve yaşam doyumu ile akademik performans (Chang, Mcbride-Chang, Stewart ve Au,2003) arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Aile yaşam doyumu değişkeni adına ise bu konulara rastlanılmamıştır. Çin’de çocuğun iyi ve mutlu bir hayata sahip olmasının ilkokuldaki akademik performansına bağlı olduğu bilinmektedir. Bu yönüyle Chang, Mcbride-Chang, Stewart ve Au (2003) ilkokulda akademik açıdan kötü olmanın ergenlikte yaşam doyumu yönüyle dezavantajlı bir durum sağladığını belirtmiştir. Doğu Asya ülkelerinde özellikle Çin söz konusu olduğunda akademik başarı vurgusu bolca yapılmaktadır. Hong Kong’daki ortaokullarda sınav puanları ilkokullara göre yetenekle daha az ilişkilidir.Ortaokul içerisinde sınav puanları açısından benzer sınav puanları bulunmaktadır. Bu durum çocuğun iyi ve mutlu bir hayata sahip olmasının ilkokuldaki akademik performansıyla ilgili olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla ilkokul öğrencilerinin yaşam doyumlarının akademik performansla ilişkilendirilebilmesi olası gözükmektedir.Yani akademik puanlar çocuklar arasında attıkça yaşam doyumu da artmaktadır. Karadayı (2018) ve Çivitci (2012)bireylerin yaşam doyum düzeylerinin arttıkça başarı ihtiyaçlarının arttığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sebeple yaşam doyumun yükselmesi bireylerin başarıya dönük ihtiyaçlarında artış sağlayabilir. Tuzgöl Dost (2007) üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun bazı değişkenlere göre incelediğinde üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeylerinin algıladıkları akademik başarı ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Yaşam doyumu arttıkça algılanan akademik başarı artmaktadır. Tepeli Temiz ‘in (2017) çalışmasında yaşam doyumu ve akademik başarının ilişkili olduğu sonucuna

ulaşmıştır. Buna göre algılanan akademik başarı düzeyi arttıkça yaşam doyumunun artacağı bulunmuştur.

Aile yaşam doyumunu yüksek olan bir ergen kişisel gelişim yönüyle gelişime daha açık olabilmektedir. Aile ergenin hayatında önemli ayaklardan birini oluşturmaktadır. Aile içinde beklentilerin karşılanıyor oluşu bireylerde kendi değerleri adına güven duygusu oluşturabilir. Kendine güvenen, kendini değerli hisseden bir kişiyi hayata ve kendisine karşı algısının daha olumlu olması beklenir bir durumdur. Kendisini değerli hisseden bireyler kendilerine daha çok güvenme noktasında öndedirler. Ergenin okul yaşantısı ise yaşamında büyük bir yer kaplamaktadır ve güven duygularını perçinleyebilecekleri ortam büyük oranda burasıdır. Akademik başarı algısı ise bu noktada önemli gözükmektedir. Nitekim akademik başarı algısı yüksek olanların aile yaşam doyum düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin duygusal özerklik düzeylerinin algılanan ders başarısına göre incelenmesi sonucu öğrencilerin duygusal özerklik düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Yani akademik başarı algısı arttıkça öğrencilerin duygusal özerklik düzeyleri de azalmaktadır. Çimen (2017) araştırması ile öğrencilerin akademik algıları ile duygusal özerklik düzeyleri arasında herhangi bir ilişkinin varlığına ulaşmamıştır.

Ergenlerin okul yaşamında başarılı olacaklarına olan inançları kendilerine olan inançlarıyla paralel gözükmektedir. Ülkemizde genç nüfusun fazla oluşuyla beraber akademik odaklı bir yapı içerisinde seçme yapılması ergenler açısından bir stres kaynağı olmaktadır. Bu süreçte ergen-ebeveyn arasındaki sağlıklı bağlar önemli gözükmektedir. Ergenin sağlıklı bir şekilde özerkliğini ortaya koyabilmesi ergenin yaşamda başarısı adına önemli gözükmektedir. Aileden kopuş noktasında riskli ergenlerin akademik başarı algısı da olumsuz olabilir.

g) Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri, Aile Yaşam Doyumları ve Duygusal Özerklik Düzeylerinin Anne -Baba Tutumuna Göre Sonuç ve Tartışma

Öğrencilerin güvenli bağlanma puanlarının algılanan anne tutumuna göre incelenmesi sonucu öğrencilerin güvenli bağlanmalarının anne tutumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. En yüksek güvenli bağlanmaya sahip olan grubun anne tutumu açısından annesini demokratik algılayan grup olduğu belirlenmiştir. Annesinin demokratik tutuma sahip olduğunu belirten bireylerin

ortalama güvenli bağlanma puanları sırasıyla aşırı koruyucu, otoriter ve ilgisiz gruptan fazla çıkmıştır.

Öğrencilerin güvenli bağlanma puanlarının algılanan baba tutumuna göre incelenmesi sonucu öğrencilerin güvenli bağlanmalarının baba tutumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. En yüksek güvenli bağlanmaya sahip olan grubun baba tutumu açısından babasını demokratik algılayan grup olduğu belirlenmiştir. Babasının demokratik tutuma sahip olduğunu belirten bireylerin ortalama güvenli bağlanma puanları sırasıyla aşırı koruyucu, otoriter ve ilgisiz gruptan fazla çıkmıştır.

Sümer, Aktürk ve Helvacı (2010) inceledikleri çalışmalarda anne baba tutumlarının en çok çalışıldığı konulardan birisinin bağlanma stilleri olduğunu belirlemiştir. Bu yönüyle anne ve baba tutumlarının ergenlerin bağlanma stillerinde farklılık oluşturup oluşturmadığı önemli gözükmektedir. Ebeveyn tutumlarının disiplin ve aşırı koruyuculuk içermesinin ergenler üzerinde olumsuz etkilerinin, demokratik tutumların ise olumlu etkilerinin olduğu görülmüştür. Erözkan (2011) ebeveyn tutumlarına göre ergenlerin bağlanma stillerinin farklılaştığını belirlemiştir. Ebeveynlerini demokratik algılayan bireylerin güvenli bağlanma, otoriter algılayanların ise korkulu bağlanma geliştirdikleri görülmüştür. Bolattekin (2014) güvenli bağlanan anne babaların demokratik tutum gösterme oranlarının fazla olduğunu belirlemiştir. Korkulu bağlanma gösteren anne babaların ise otoriter tavırları dikkat çekmektedir. Eşlerine ve çocuklarına karşı yakınlık isteseler de bu ebeveynlerin korkularının esiri olabilecekleri düşünülmektedir. Saplantılı bağlanma gösteren anne ve babalarda geçimsizlik ve baskı davranışlarının fazla olduğu görülmüştür. Bu ebeveynlerin yeterli sıcaklığı sağlayamadıkları bilinmektedir. Kayıtsız bağlanma gösteren anne ve babaların da geçimsizlik ve baskı davranışlarının fazla olduğu bulunmuştur. Anne ve babaların bağlanma stilleri ve anne baba tutumlarının çocuklarının bağlanma stillerinde değişim yaratacağı olgusundan yola çıkılmıştır. Nitekim Turan Akdağ'ın (2011) çalışmasında ergenlerin bağlanma stilleri ile annelerinin bağlanma stilleri arasında ilişki bulunduğu belirlenmiştir.

Demokratik tutum ile ailevi süreçlerde çocuğun aktifleşebilmesi sağlanmaktadır. Alınan kararlarda ve aile içerisinde yerini gören bir ergen kendisi ve çevresiyle daha

barışık olabilecek ve içsel çalışan modeli olumlu işleyecektir. Bu sebeple güvenli bağ kurmuş olan bireyler aidiyeti hissedebilir, aile içindeki yerini anlamlandırabilir. Bu yönüyle güvenli bağlanan bireylerin ebeveynlerinin demokratik tutuma sahip olmalarının anlamlı olduğu görülmüştür. Aşırı koruyucu, otoriter, ilgisiz tutumlar güvenli bağlanmayı azaltmaktadır. Aşırı koruyucu ailelerde çocuk için her şey düşünülmüş ve gerçekleştirilmiştir. Tehlike durumlarıyla baş etmemiş birey kendi ihtiyaçlarını anlamlandıramamış olabilir. Bu yönüyle güvenli bağlanma oranlarının bu tarz ebeveynlere sahip bireylerde az oluşu anlaşılmaktadır. Otoriter tutumlarda ise bireylere söz hakkı verilmemesi ile ergenler gelişim gereği çözmesi gereken birçok durumun kendi çözümüne kalmadan sonlanmasını izlemektedir. Bu durumda güvenli bağlanmanın gelişmesi zor gözükmemektedir. İlgisiz anne ve baba tutumu ise güvenli bağlanma adına özellikle risk oluşturmaktadır. İhtiyaçlarına karşılık verilmeyen bir birey zamanla çevresini önemsizleştirebildiği gibi kendisini de önemsizleştirebilir. İçsel çalışan modeli bu şekilde işleyen bir ergen güvenli bağlanma açısından risk taşımaktadır.

Öğrencilerin kaçınan bağlanma puanlarının algılanan anne tutumuna göre incelenmesi sonucu öğrencilerin kaçınan bağlanmalarının anne tutumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. En az kaçınan bağlanmaya sahip olan grubun anne tutumu açısından annesini demokratik algılayan grup olduğu belirlenmiştir. Annesinin otoriter tutuma sahip olduğunu belirten bireylerin ortalama kaçınan bağlanma puanları, ilgisiz aşırı koruyucu ve demokratik gruptan fazla çıkmıştır. Duygusal mesafenin varlığı bireylerde kaçınan bağlanmaya sebep olabilmektedir. Bu yönüyle düşünüldüğünde kaçınan bağlanmanın ebeveynini otoriter ve ilgisiz algılayan grupta daha fazla olduğu anlaşılabilir. Sert tutumların ve ilgisiz tutumların varlığı bireyin aileden uzaklaşmasını sağlayabilmektedir.

Öğrencilerin kaçınan bağlanma puanlarının algılanan baba tutumuna göre incelenmesi sonucu öğrencilerin kaçınan bağlanmalarının baba tutumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Bu durumun anne tutumlarına göre fark ederken baba tutumuna göre fark etmemesi toplumumuzda duygusal sıcaklığın ilk anneden hissedilmesiyle ilgili olabileceği düşünülmüştür. Kültürümüzdeki ataerkil yapının varlığı görülmektedir. Anne baba rollerinin geleneksel dağılımı ergenin anneye daha çok yakınlaşmasını sağlamaktadır. Beklenen roller gereği ise baba ile duygusal mesafe daha fazla olmaktadır. Yani toplumda babanın rolünün

evdeki otoriteyi sağlamak yönünde olması, beklenen bir durumu karşılayabilir. Bu bağlamda babadan beklenen roller ergenlerin kaçınan bağlanmaya sahip olması üzerinde bir etki yapmamış olabilir.

Öğrencilerin kaygılı-kararsız bağlanma puanlarının algılanan anne tutumuna göre incelenmesi sonucu öğrencilerin kaygılı-kararsız bağlanmalarının anne tutumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. En fazla kaygılı-kararsız bağlanmaya sahip olan grubun anne tutumu açısından annesini ilgisiz algılayan grup olduğu belirlenmiştir. En az kaygılı-kararsız bağlanmaya sahip grubun ise annesini demokratik algılayan grup olduğu belirlenmiştir. Annesinin ilgisiz tutuma sahip olduğunu belirten bireylerin ortalama kaygılı-kararsız bağlanma puanları sırasıyla aşırı koruyucu, otoriter ve demokratik gruptan fazla çıkmıştır.

Öğrencilerin kaygılı-kararsız bağlanma puanlarının algılanan baba tutumuna göre incelenmesi sonucu öğrencilerin kaygılı-kararsız bağlanmalarının baba tutumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. En fazla kaygılı-kararsız bağlanmaya sahip olan grubun baba tutumu açısından babasını ilgisiz algılayan grup olduğu belirlenmiştir. En az kaygılı-kararsız bağlanmaya sahip olan grubun baba tutumu açısından babasını demokratik algılayan grup olduğu belirlenmiştir. Babasının demokratik tutuma sahip olduğunu belirten bireylerin ortalama kaygılı-kararsız bağlanma puanları sırasıyla otoriter, aşırı koruyucu ve ilgisiz gruptan az çıkmıştır.

İlgisiz anne ve baba tutumları araştırma sonuçlarından görüleceği gibi kaygı oranını tetiklemektedir. Özellikle ilgisiz tutumlar kaygı oranını arttırmakta ve zamanla oluşan duygusal bağlar neticesinde bu bireylerde kaygılı bağlanma oranları artmaktadır.

Öğrencilerin aile yaşam doyumu düzeylerinin algılanan anne tutumuna göre incelenmesi sonucu öğrencilerin aile yaşam doyumu düzeylerinin anne tutumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. En yüksek aile yaşam doyumuna sahip olan grubun anne tutumu açısından annesini demokratik algılayan grup olduğu belirlenmiştir. Annesinin demokratik tutuma sahip olduğunu belirten bireylerin aile yaşam doyumları sırasıyla aşırı koruyucu ve otoriter gruptan fazla çıkmıştır. Ayrıca anne tutumu otoriter olanların aile yaşam doyumları ilgisiz anne tutumuna göre daha yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin aile yaşam doyumu düzeylerinin algılanan baba tutumuna göre incelenmesi sonucu öğrencilerin aile yaşam doyumu düzeylerinin baba tutumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. En yüksek aile yaşam doyumuna sahip olan grubun baba tutumu açısından annesini demokratik algılayan grup olduğu belirlenmiştir. Babasının demokratik tutuma sahip olduğunu belirten bireylerin aile yaşam doyumları sırasıyla aşırı koruyucu, otoriter ve ilgisiz gruptan az çıkmıştır.

Literatürde aile yaşam doyumu noktasında çalışmalara rastlanılmamıştır. Genel yaşam doyumu ile alakalı Ünal'ın (2018) çalışmasında ergenlerde anne ve babadan algılanan kabul ve kontrolün yaşam doyumu ile pozitif bir ilişki içerisinde olduğunu belirlenmiştir. Yani anneden ve babadan algılanan kabul ve kontrol arttıkça yaşam doyumu artmaktadır. Anne baba tutumlarının ergenlerin yaşam doyumunu yüzde 26 oranında açıkladığı belirlenmiştir. Kız öğrencilerde anneden algılanan kabul/ilgi ve kontrolün yanında anneden algılanan psikolojik özerkliğinde yaşam doyumunu anlamlı ve pozitif bir şekilde yordadığı belirlenmiştir. Çivitci'nin (2009) çalışmasında algılanan anne-baba tutumlarının öğrencilerin yaşam doyumlarıyla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tuzgöl (2007) ise üniversite öğrencilerinde anne baba tutumlarına göre öğrencilerin genel yaşam doyumlarının farklılaşmadığını belirlemiştir.

Bu araştırma sonuçları değerlendirildiğinde ise hem anne hem de baba tutumu açısından demokratik tutumun bireylerdeki aile yaşam doyumunu arttırdığı fark edilmiştir. En az yaşam doyumu sağlayan grup ise ilgisiz tutum olarak belirlenmiştir. Aile içinde varlığını hisseden bir bireyin doyumu yaşayabilmesi daha uygun gözükmektedir. Fakat anne ya da babasını ilgisiz algılayan grubun aileye karşı bir aidiyet hissetmediği düşünülebilir. Bu yönüyle de kendisini dışta hisseden, aile içindeki yerini sorgulayan bir bireyin aile yaşamından aldığı doyumun diğerlerine oranla daha az olacağı anlaşılabilir.

Öğrencilerin duygusal özerklik düzeylerinin algılanan anne tutumuna göre incelenmesi sonucu öğrencilerin duygusal özerklik düzeylerinin anne tutumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. En yüksek duygusal özerklik düzeyine sahip olan grubun anne tutumu açısından annesini ilgisiz algılayan grup olduğu belirlenmiştir. Annesinin otoriter tutuma sahip olduğunu belirten bireylerin duygusal özerklik düzeyleri demokratik ve aşırı koruyucu gruptan fazla çıkmıştır.

Öğrencilerin duygusal özerklik düzeylerinin algılanan baba tutumuna göre incelenmesi sonucu öğrencilerin duygusal özerklik düzeylerinin baba tutumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. En yüksek duygusal özerklik düzeyine sahip olan grubun baba tutumu açısından babasını ilgisiz algılayan grup olduğu belirlenmiştir. Babasının ilgisiz tutuma sahip olduğunu belirten bireylerin duygusal özerklik düzeyleri sırasıyla otoriter, aşırı koruyucu ve demokratik gruptan fazla çıkmıştır.

Karabanova ve Poskrebysheva (2013) ebeveyn çocuk ilişkilerinde ergenlikte özerkliği araştırmışlardır. Orta düzeyde özerk olan ergenlerin ebeveynleriyle duygusal anlamda en yakın ilişkilere sahip olan grup olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonucuna göre artan özerklik seviyesiyle beraber ergen-ebeveyn arasındaki işbirliği artmaktadır. Ebeveynlerle işbirliğine dayalı ilişkiyi vurgulayan ergenlerin özerklik gelişimi olumlu olmaktadır. Fakat aile içindeki sert sınırların, duygusal mesafenin özerkliğin gelişimini baltaladığı belirlenmiştir. Koç (2019) ise ergenlerde anne baba tutumları ile duygusal özerklik arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirdiği çalışmada demokratik anne baba tutumu ile duygusal özerklik arasında pozitif, koruyucu anne baba tutumu ile duygusal özerklik arasında negatif, otoriter anne baba tutumu ile duygusal özerklik arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları literatürle uygun gözükmemektedir. Bir başka çalışma duygusal özerkliği anne ve babadan algılanan kontrol düzeyiyle ilişkilendirmiştir. Çelik (2015) ergenlerin anne babadan algıladıkları kontrol ile iyi oluşları arasındaki ilişkide duygusal özerkliğin rolünü incelediğinde ergenlerin ebeveynlerinden psikolojik anlamda algıladıkları kontrolün duygusal özerklik düzeyini anlamlı bir şekilde yordadığı ve psikolojik kontrol düzeyi arttıkça duygusal özerkliğin azaldığı bulunmuştur.

Bu araştırma sonuçları değerlendirildiğinde kullanılan duygusal özerklik ölçeğinin aileden sağlıksız kopuşu açıkladığı düşünüldüğünde ailedeki ilgisiz tutumun bu kopuşu arttırması muhtemeldir. Bu sebeple hem anne hem de baba tutumunda demokratik tutumlar duygusal özerklikle zıt yöndedir.

h) Lise Öğrencilerini Bağlanma Stilleri, Aile Yaşam Doyumları ve Duygusal Özerklik Düzeyleri Arasındaki İlişkiye İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırma bulguları doğrultusunda aile yaşam doyumu ile duygusal özerklik arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre bireylerde aile yaşam doyumu düzeyi arttıkça duygusal özerklik düzeyi azalmaktadır. Literatürde aile yaşam doyumu ve duygusal özerkliğin ilişkisini inceleyen araştırmaya rastlanmamıştır. Genel yaşam doyumu ve özerklik açısından bakıldığında ise Çivitci'nin (2012) araştırmasında özerklik ihtiyacının yaşam doyumuna göre değişmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Aile yaşam doyumu bireyin yaşam kalitesi adına büyük önem arz etmektedir. Ailesinden almak istediği yaşantı ile aldığı yaşantı arasında az fark olan bireyler aile yaşam doyumu yönüyle daha avantajlı grupta yer alan bireylerdir. Nitekim bu bireyler ailesinden sağlıksız bir kopuş gerçekleştirmek yerine sağlıklı bir ayrışma yaşayacaktır. Kullanılan ölçek sağlıksız kopuş durumunu betimlediği için yaşam doyumunun artması ile duygusal özerkliğin azalması durumu beklenen bir durumu canlandırmaktadır.

Lise öğrencilerinin bağlanma stillerinden olan güvenli bağlanma stili ile aile yaşam doyumları arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Diğer bağlanma stilleri olan kaçınan ve kaygılı-kararsız bağlanma stilleri ile aile yaşam doyumu arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sonuçlar değerlendirildiğinde güvenli bağlanma stiline sahip olan bireyler aile yaşam doyumları yüksek olan bireyler olarak düşünülebilir. Kaygılı-kararsız ve kaçınan bağlanma stiline sahip bireylerin ise aile yaşam doyumlarının güvenli bağlanan bireylere göre daha az olduğu söylenebilir.

Literatürde bağlanma stilleri ve aile yaşam doyumu çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Fakat bağlanma stilleri ile aile yaşam doyumu değişkenlerinin ilişkisinin birlikte incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple bu çalışmaya bağlanma stili ve yaşam doyumunu ele alan çalışmalar dahil edilmiştir

Literatür ekseninde yapılan araştırmalar incelendiğinde Tepeli Temiz ve Tarı Cömert (2018) yaşam doyumu, bağlanma stilleri ve psikolojik dayanıklılığın birbirleriyle olan

ilişkinin incelemiştir. Örneklem grubu üniversite öğrencilerinden oluşmakta olup sonuçlar incelendiğinde güvensiz bağlanma stillerine (kaygılı ve kaçınmacı bağlanma) sahip olmanın yaşam doyumunda düşüş sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. West'in (2018) bağlanma stillerinin savunma mekanizmaları ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında ise yetişkinler açısından güvenli bağlanma stili ile yaşam doyumunu arasında pozitif bir ilişkiye rastlanmıştır. Yani çalışma sonucuna göre güvenli bağlanma arttıkça yaşam doyumunu da artmaktadır. Özdemir ve Koruklu (2013) anne-babaya bağlanma, okula bağlanma ve yaşam doyumunu arasındaki ilişkileri ortaokul örneklemini açısından incelemiştir. Sonuçlar incelendiğinde anneye ve babaya bağlanmanın yaşam doyumunu ile olumlu ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Anne ve babaya bağlanma ayrı ayrı incelendiğinde ise anneye bağlanmanın yaşam doyumunu yordamada babaya bağlanmadan daha yüksek olduğu belirlenmiş olup aradaki farkın istatistiksel anlamda büyük olmadığı belirtilmiştir. Çankaya ve Terzi (2009) tarafından bağlanma stilleri, öznel iyi olma ve stresle başa çıkma arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırmalarında saplantılı bağlanma stili yaşam doyumunu anlamlı şekilde yordadığı görülmüştür. Saplantılı bağlanma ve yaşam doyumunu arasında düşük ve ters yönde bir ilişki bulunmuştur. Güvenli, korkulu ve kayıtsız bağlanma stillerinin ise yaşam doyumunun anlamlı birer yordayıcısı olmadığı görülmüştür.

Araştırmanın bağlanma stillerinden olan güvenli bağlanma stili ile aile yaşam doyumları arasında pozitif yöndeki ilişkisine dair bulgusu ulaşılan kaynaklar kapsamında değerlendirildiğinde literatürle uyumlu gözükmektedir (Özdemir ve Koruklu, 2013; Tepeli Temiz ve Tarı Cömert, 2018; West, 2018). Güvenli bağlanan bireylerin kendisine ve çevresine ilişkin algısının olumlu olması aile içerisindeki aldığı doyum açısından önemlidir. Aile doyumunu yüksek olan bireylerin güvenli bağlar kuruyor olması muhtemeldir.

Lise öğrencilerinin bağlanma stillerinden olan güvenli bağlanma stili ile duygusal özerklik arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Diğer bağlanma stilleri olan kaçınan ve kaygılı-kararsız bağlanma stilleri ile duygusal özerklik düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sonuçlar değerlendirildiğinde güvenli bağlanma stiline sahip olan bireylerin düşük duygusal özerkliğe sahip olduğu söylenebilir. Kaygılı-kararsız ve kaçınan bağlanma stiline sahip bireylerin ise yüksek duygusal özerkliğe sahip olduğu söylenebilir.

Yazıcı (2019) duygusal özerklik, eylemlilik ve arkadaşla bağlanma arasındaki ilişkileri incelediği çalışmasında ergenlerde duygusal özerklik kavramını alt boyutları yönüyle değerlendirdiğinde kaçınan bağlanmanın duygusal özerkliğin alt boyutlarından ebeveyni idealleştirmeme ve ebeveynden bağımsızlık ile pozitif, kaygılı-korkulu bağlanmanın ise bireyleşme alt boyutuyla negatif ilişkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Arslan (2008) çalışmasında kayıtsız bağlanma stiline sahip ergen kızların diğer stillerdeki kızlara göre özerklik puanlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Allen ve ark. (2002) ergenlerdeki bağlanma örüntülerinin ergen sosyal beceriler ve suç davranışları açısından yordayıcılığını incelemiştir. Ailede özerkliğin varlığı ile ergen sosyal becerileri arasında bağlanmanın etkisi ortaya çıkmıştır. Yüksek düzeyde özerklik gösteren annelerle kaygılı ergenlerin etkileşimleri incelendiğinde annelerin kendi özerkliklerini katı ve zorlayıcı şekilde gösterdikleri görülmüştür. Bu durumda kaygılı ergenlerin ise suç davranışlarıyla kendilerini ifade edebildikleri görülmüştür. Aile içindeki özerkliğin ergenlerin gelişiminde olumlu bir faktör olması bu çalışmada her durumda doğru olmayacağını göstermiştir.

Literatürde özerklik kavramı ergen gelişiminde önemli bir kaynak olarak görülmektedir. Güvenli bağlanan bireylerin hem kendisiyle hem de çevresiyle güvenli bağlar kurduğu bilinmektedir. Çevresine güven duyan bir birey çevresini keşfetmede cesaretli olacaktır. Çevresini keşfeden bireyse özerklik adına öne geçecektir. Bu nedenle güvenli bağlanan bireylerin özerklik adına daha emin adımlar atacağı bilinmektedir. Fakat bu çalışmada kullanılan duygusal özerklik ölçeği aileden sağlıksız kopma durumunu gösterdiği için güvenli bağlanma ile duygusal özerklik arasında negatif ilişki çıkması doğaldır. Güvenli bağlanma arttıkça aileden sağlıksız kopuş azalmaktadır. Buna karşın kaygılı-kararsız ve kaçınan bağlanma ile duygusal özerklik arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Aileden sağlıksız bir kopuş gerçekleştiği sürece aileyle kurulan duygusal bağın güvenli oluşu beklenmemektedir.

1) Aile Yaşam Doyumunun Güvenli, Kaçınan ve Kaygılı-Kararsız Bağlanmayı Yordamasına İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonuçları itibariyle lise öğrencilerinde güvenli bağlanmanın %20'sini aile yaşam doyumunun açıkladığı görülmüştür. Kaygılı bağlanmada bu oran %7 iken kaçınan bağlanmada %2 şeklindedir. Bu konuya ilişkin bir araştırma sonucuna

rastlanılmamıştır. Literatür aile yaşam doyumu değil yaşam doyumu ekseninde incelenmiştir.

Tepeli Temiz (2017) bağlanmanın kaygılı bağlanma ve kaçınan bağlanmanın yaşam doyumunu yordaması üzerine yaptığı analizlerde kaygılı ve kaçınan bağlanma ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiş olup yordayıcılıklarının anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Araştırma sonucuna göre bireylerin ailelerinden aldığı doyumun yüksek olması onların kurmuş olduğu yakın ilişkilerindeki bağlara etki etmektedir. Nitekim aile yaşam doyumunun sağlıklı bir bağlanma türü olan güvenli bağlanmanın %20'sini açıklıyor oluşu aile yaşam doyumu kavramı adına çeşitli değişkenlerin daha fazla incelenmesini gerekli kılmaktadır.

i) Aile Yaşam Doyumunun Duygusal Özerklik Düzeyini Yordamasına İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonuçları itibariyle aile yaşam doyumunun, öğrencilerin duygusal özerklik düzeylerini anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Duygusal özerkliğin %26'sını aile yaşam doyumu açıklamaktadır. Bu konuya ilişkin bir araştırma sonucuna rastlanılmamıştır.

Sandhu ve Kaur (2012) özerkliğin ergenlerin gelişimi için problem davranışlara sebep olabileceği ile ilgili fikirlerini bildirmiş olup duygusal özerkliğin ergenler için çift taraflı bir kılıç olabileceğini belirtmiştir. Ebeveynlerden duygusal olarak ayrılmanın ABD ve Akdeniz toplumu gibi yerlerde aynı anlama gelmediği bilinmelidir. Akdeniz toplumlarında aile daha çok merkezi bir rol oynamaktadır ve bu tarz toplumlarda anne ve babayla yakın bağları koruma daha temelde bulunmaktadır (Parra ve Oliva, 2009: 74). Toplulukçu yerlerde bir kişinin nasıl hissettiği aileye daha fazla bağlı bir süreç olabilmektedir. Bu nedenle bu tarz bir toplumda yetişen bireyin kendisini nasıl hissettiği toplumun düzenine uygun davranıyor olduğundan daha önemsiz olabilir (Diener ve Diener, 1995: 662). Türk toplumuna bakıldığında bireyci ve toplulukçu eğilimlere sahip bir toplum yapısı olarak ön plana çıkmaktadır. Fakat baskın olan durumlar incelendiğinde ayrışmaya karşı bütünsellik ve ilişki kurma, kültürün daha çok desteklediği bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır (Sümer ve Güngör, 1999: 103). Bu yönüyle değerlendirildiğinde özerkliği desteklemeye çalışan kültürümüz için bir yandan da

aile bağları önemli gözükmektedir. Bu sebeple duygusal özerklik noktasında ebeveynlerden duygusal kopuş kültürümüz gereği çok desteklenmeyecek bir durum olabilmektedir. Hint kültürüne bakıldığında kültürel bağlamda özerklik arzu edilen bir kişilik özelliği değildir. Hint toplumunda ergenlerden ebeveynlerine bağımlılık beklenmekte olup ergenlerin duygusal açıdan olgun olmadıkları düşünülmektedir. Bu nedenle bu kültürde yetişkinlik döneminde dahi ebeveynlerin çocukları üzerindeki destek davranışları yoğun bir şekilde devam etmektedir (Sandhu ve Kaur, 2012: 33).

Bu araştırmada aileden alınan doyum aileden sağlıksız kopma durumuna etki etmektedir. Duygusal özerklik sağlıksız kopma durumu yönüyle değil de aileden bağımsız kararlar verebilme boyutuyla düşünüldüğünde de aileden alınacak doyumun bu duruma etki edebileceği düşünülebilir. Aile içindeki destekleyici, huzurlu ve sağlıklı ortamın bireyin dış dünyaya açılırken emin adımlar atabilmesi yönünde özgüven sağlayacağı düşünülmektedir. Bu tür bireyler için duygusal anlamda kendisini aileden ayırırken bunu sağlıksız bir şekilde ayırışmadan yapabilmesi duygusal özerklik adına önemli bir noktayı oluşturabilir.

j) Güvenli, Kaçınan ve Kaygılı-Kararsız Bağlanmanın Duygusal Özerklik Düzeyini Yordamasına İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonuçları itibariyle güvenli bağlanmanın, kaygılı-kararsız bağlanmanın ve kaçınan bağlanmanın öğrencilerin duygusal özerkliğini anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Duygusal özerkliğin %7'sini güvenli bağlanma, %11'ini kaygılı-kararsız bağlanma, %3'ünü kaçınan bağlanma açıklamaktadır. Literatür yönüyle incelendiğinde duygusal özerklik ve bağlanma stillerinin ilişkisini inceleyen araştırmaya rastlanılmamasına rağmen özerklik ve bağlanma stillerinin ilişkilendirildiği araştırmalar bulunmaktadır. Karabacak ve Demir (2017) özerklik, bağlanma stilleri ve duygu düzenleme arasındaki ilişkiyi incelendiği çalışmada beliren yetişkinlik açısından güvenli bağlanmanın özerkliğin tüm alt boyutlarını yordadığı tespit edilmiştir. Güvenli bağlanmanın özerkliğin alt boyutlarından olan özgürlüğü yordamasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu durumda bireylerin güvenli bağları onların özgürce keşfetmelerini de arttıracaktır. Koçak ve Karasu (2016) özerklik bağlanma stilleri ve proaktif kişilik yapıları arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında liseli ergenlerde güvenli bağlanmanın özerkliği anlamlı bir

şekilde yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Saplantılı bağlanmanın da özerkliğin bir yordayıcısı olduğu belirlenmiştir.

Duygusal özerklik noktasında farklı görüşler bulunmaktadır. Bir kısım araştırmacı duygusal özerkliğin ebeveynlerden ayrılmanın normal bir parçası olduğunu savunurken bir kısım araştırmacı ise ebeveyn bağlarından ayrılmanın bir norm olmadığını ve yüksek duygusal özerklik seviyesinin ergen açısından olumsuz aile ilişkilerine sebep olabileceği, yetişkin olmak için bir süreçten çok aileyle güvensiz bağlanmayı getirebileceğini düşünmektedir (Parra ve Oliva, 2009: 66). Bu çalışma yönüyle özellikle güvensiz bağlanma stillerinden kaygılı-kararsız bağlanmanın duygusal özerkliği yordadığı düşünüldüğünde kaygılı-kararsız bağlanan bireyler oluşturmuş oldukları duygusal bağlar adına emin olma noktasında sıkıntı yaşamaktadırlar. Geliştirmiş oldukları ilişki biçimi bir yandan onları ilişkilere bağımlı yaparken diğer yandan bir emin olamama hali onların gündemini sürekli meşgul etmektedir. Ailedeki ilişkiler yoluyla gelişen bu sistem sağlıklı kopuşu destekleyebilir. Çünkü ilişki kalitesi açısından sağlıklı yürüyen bir sistem ilişkilerin kopması adına hizmet edebilir.

Ayrıca çalışmada kullanılan Steinberg ve Silverberg tarafından geliştirilen Duygusal Özerklik Ölçeği Schmitz ve Baer (2001) tarafından doğrulayıcı faktör analizi yoluyla farklı gruplar bağlamında uygulaması yapılmıştır. Amerikan toplumunda farklı etnik gruplar bağlamında belirlenen gruplar Afrikalı Amerikan, Avrupalı Amerikan ve Meksikalı Amerikan şeklindedir. Analizlerden hiçbirisi önerilen faktör yapısını desteklememiştir. Bu durum itibarıyla sonuçlar değerlendirildiğinde Duygusal Özerklik Ölçeğinin zayıf yapı geçerliliği gösterdiği ve farklı sınıf ve etnik gruplar için oldukça farklı olduğu belirlenmiştir. Bu noktada duygusal özerkliğin kültüre bağlı oluşu noktasında düşünülmesi gerekmektedir.

5.2. Öneriler

5.2.1. Eğitimcilerle Yönelik Öneriler

Aile yaşam doyumunun güvenli bağlanma üzerindeki olumlu etkisi düşünüldüğünde ergenlerle güvenli bağlanma destekli çalışmalar yapılırken aile yaşam doyumunun etkisi göz ardı edilmemelidir. Aile yaşam doyumunun önemi noktasında ailelere bilgilendirici seminer çalışmalarının yapılması özellikle ergenlik döneminin zorlu

yaşantıları düşünüldüğünde ergenlerin desteklenmesi adına önemli gözükmektedir. Okul psikolojik danışmanlarının öğrencilerin aile yaşam doyumlarına odaklanması fayda sağlayabilir. Birçok sorun davranışın kaynağında aile yaşam doyumu kavramı yatıyor olabileceği göz önüne alınmalıdır. Bu sebeple aile odaklı yaklaşım ile aileyle iş birliği halinde ilerleme süreçte kolaylık sağlayacaktır.

Okullar ergenlerin en çok vakit geçirdiği yerlerdir. Bu yönü ile hayatlarına değecek bir dokunuş öğrencilerin tüm hayatları adına önem teşkil edebilecektir. Yoğun sınav yükünün olduğu bu dönem bireyin kendisini tanınması adına çok fırsat vermemektedir. Aile içi ilişkiler, bu ilişkiden aldığı doyum, özerklik düzeyi, bağlanma sistemi bireyi yaşam boyu etkileyebilecek kaynaklardır. Bu yönüyle soyut düşünmenin yoğun olduğu bu dönemde bireyin kendi kaynaklarını tanınması, ailenin bilinçlenmesi önemlidir. Doğru zamanda yapılan müdahale ergenlerin yetişkinlik yaşamlarında yansımalar sağlayacaktır. Okul psikolojik danışmanlarının ailelere ve öğrenciye rehberliği bu açıdan önemlidir. Aile yaşam doyumunun yüksek olmasının bireylerin genel yaşam doyumu adına olumlu etkilerinin olacağı düşünülmektedir.

5.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Aile yaşam doyumu Türk literatüründe yeni bir kavram olarak geçmektedir. Bu nedenle bu konunun çeşitli değişkenler açısından incelenmesi konunun anlaşılabilirliği, etkisi adına önemli gözükmektedir. Ergen örnekleminde aile yaşam doyumu davranış bozuklukları, bağımlılıklar, benlik saygısı, akademik başarı, duygusal zeka noktasında çalışılabilir. Ayrıca çocukluk dönemi üzerine aile yaşam doyumu kavramı üzerine çalışmalar planlanması ile önleyicilik çalışmalarına temel oluşturulabilir.

Bu çalışmada duygusal özerklik ölçeği aileden sağlıksız kopuşu nitelendirilmektedir. Bu sebeple sonuçlar bu düzlemde incelenmiştir. İleride duygusal özerklik konusuna çalışacak araştırmacıların bu durumu dikkate alması önerilmektedir.

Bu çalışma İstanbul Anadolu yakasındaki belirli ilçelerle sınırlıdır. Bu nedenle çeşitli bölgelerden alınmış örneklem ile çalışma sonuçları karşılaştırılabilir. Duygusal özerklik konusu kültürel normlardan etkilenen bir yapıya sahiptir. Bu konu üzerine çeşitli bölgelerden alınan analizler önemli gözükmektedir. Bazı araştırmacılar tarafından Duygusal özerkliğin ergenlik döneminin gelişimsel bir görevi olup ergen açısından olumlu bir işlevsellik sağladığı düşünülmekteyken bazı

araştırmacılarca duygusal özerkliğin aileden sağlıksız kopuşu gösterdiği düşünölmektedir. Bu sebeple duygusal özerklik hakkında yapılacak çalışmalar bu konuda yeni yönelimlere sebep olabilir.

Duygusal özerklik ve aile yaşam doyumunu hakkında yapılacak boyamsal çalışmalar yoluyla konuya açıklık getirebilir. Bu sebeple araştırmacılar bu yönde çalışmalarını geliştirebilirler.

KAYNAKÇA

- Agate, J., Zabriskie, R., Agate, S. ve Poff, R. (2009). Family Leisure Satisfaction and Satisfaction with Family Life. *Journal of Leisure Research*, 41(2): 205-223.
- Akman, Y. A., Abaslı, K. ve Polat,Ş. (2018). Duygusal özerklik, Öğrenci Yılmazlığı, Öğretmene güven ve Problem Çözme Becerilerine Yönelik Algı Arasındaki İlişkilerin Öğrenci Görüşlerine Göre İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38 (3): 987-1012.
- Antaramian, S., Huebner, E. ve Valois, R. (2008). Adolescent Life Satisfaction. *Applied Psychology : An International Review*, 57: 112-126.
- Allen, J., Marsh, P., McFarland, C., McElhaney , K. B., Land, D., Jodl, K., ve Peck, S. (2002). Attachment and Autonomy as Predictors of the Development of Social Skills and Delinquency During Midadolescence. *J Consult Clin Psychol*, 70(1): 56-66.
- Arslan, E. (2008). *Bağlanma stilleri açısından ergenlerde Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ve ego kimlik süreçlerinin incelenmesi* (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Arslan, E. ve Teze, S. (2016). Bağlanma Kuramı. N. Sargın, S. Avşaroğlu ve A. Ünal (Ed.), *Eğitim ve Psikolojiden Yansımalar*, Konya: Çizgi Kitabevi, 71-90.
- Atik, E. L. (2013). *Liseli ergenlerde bağlanma stilleri ve psikolojik sağlık düzeyleri arasındaki ilişkide öz-yansıtma ve içgörünün rolü* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, İ. (2015). *Ders dışı sportif etkinliklere katılan ve katılmayan öğrencilerin duygusal özerkliklerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Üniversitesi, Trabzon.
- Aydoğdu, T. (2013). *Bağlanma stilleri, başa çıkma stratejileri ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Azman, F. (2016). *Sayısal ve sözel bölümlerde lisans eğitimini tercih etmiş öğrencilerin bağlanma stili farklılıkları* (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul
- Bakalım, O. ve Taşdelen-Karçkay, A. (2015). Positive and Negative Affect as Predictors of Family Life Satisfaction. *International Journal of Human Sciences*, 12(1): 1330-1337.
- Barraca, J., Yarto, L.ve Olea, J. (2000). Psychometric Properties of a New Family Life Satisfaction Scale. *European Journal of Psychological Assessment*, 16(2): 98-106.
- Baysal, A. ve Özgenel, M. (2019). Ortaokul Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ve Öz-Düzenleme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 15(2): 142-152.
- Beyers, W. ve Goosens, L. (1999). Emotional Autonomy, Psychosocial Adjustment And Parenting: Interactions Moderating And Mediating Effects. *Journal of Adolescence*, 22: 753-769.
- Bolattekin, A. (2014). *Anne-babanın bağlanma stili ve anne-baba tutumlarının çocuklarında gözlemledikleri davranış problemleri üzerine etkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bowlby, J. (2012). *Bağlanma* (T.V.Soylu,Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem .
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem
- Cenkseven Önder, F. ve Yılmaz, Y. (2012). Ortaöğretim Öğrencilerinde Görülen Kuraldışı Davranışları Yordamada Yaşam Doyumu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3): 1737-1748.
- Chang, L., McBride-Chang, C., Stewart, S. ve Au, E. (2003). Life Satisfaction, Self-Concept, And Family Relations İn Chinese Adolescents and Children. *International Journal of Behavioral Development*, 27(2): 182-189.

- Çalışkan, M., Toker, M ve Özbay, Y. (2017). Aile Yaşam Doyumu Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi* , 2(1): 1-9.
- Çam, Z. ve Artar, M. (2014). Ergenlikte Yaşam Doyumu: Okul Türleri Bağlamında Bir İnceleme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1): 23-46.
- Çankaya, Z. C., ve Terzi, Ş. (2009). Bağlanma Stillerinin Öznel İyi Olmayı Ve Stresle Başa Çıkma Tutumlarını Yordama Gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(31): 1-11.
- Çeçen, A. (2008). Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunu Yordamada Bireysel Bütünlük (Tutarlılık) Duygusu, Aile. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 4 (1):19-30.
- Çelik, E. (2009). *Evli öğretmenlerin bağlanma stili, denetim odağı ve bazı nitelikleri açısından evlilik uyum düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Çelik, E. (2015). *Algılanan ebeveyn kontrolü ile ergen iyi oluşu arasındaki ilişkide duygusal özerklik ve empatinin aracı rolü* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çimen, S. (2017). *Duygusal özerklik kazanımında benlik saygısı ve karar verme stillerinin etkilerinin belirlenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çivtci, A. (2012). Üniversite Öğrencilerinde Genel Yaşam Doyumu Ve Psikolojik İhtiyaçlar Arasındaki İlişkiler. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(21): 321-336.
- Demir, İ. (2010). Benlik, Kimlik ve Kişilik. H. Ergin ve S. A. Yıldız (Ed.), *Gelişim Psikolojisi*, İstanbul: Nobel, 183-202
- Deniz, M., Çok, F. ve Duyan, V. (2013). Duygusal Özerklik Ölçeği'nin Ergenler İçin Uyarlanması Ve Psikometrik Özellikleri. *Eğitim ve Bilim*, 38(167): 352-363.
- Diener, E. (1984). Subjective Well-Being. *Psychological Bulletin*, 95(3): 542-575.

- Diener, E.(1994). Assesing Subjetive Well-Being: Progress and Opportunities. *SocialIndicators Research* , 31(2): 103-157.
- Diener, E. ve Diener, M. (1995). Cross-Cultural Correlates of Life Satisfaction and Self-Estee. *Journal of Personality and Social Psychology* , 653-663.
- Duyan, V., Gül Kapısız, S. ve Yakut, H.İ. (2013).Doğum Öncesi Bağlanma Envanterinin Bir Grup Gebe Üzerinde Türkçe'ye Uyarlama Çalışmaları. *The Journal Of Gynecology-Obstetrics and Neonatology*, 10 (39): 1609-1614.
- Edwards, L. ve Lopez, S. (2006). Perceived Family Support, Acculturation, and Life Satisfaction in Mexican American Youth: A Mixed-Methods Exploration. *.Journal of Counseling Psychology*, 53(3): 279-287.
- Engin, S., Memişoğlu, A., Işılay, D., Sümer, N., Şahin Acar, B., İlden Koçkar, A., . . . Yaşar, B. (2016). Türkiye'de Anne Duyarlığına Yönelik Video Temelli Olumlu Ebeveynlik Müdahale Programının Uyarlanması. *19.Ulusal Psikoloji Kongresi* (s. 125-126). İzmir: www.motto.tc.
- Erçevik, A. (2014). *Lise öğrencilerinin duygusal özerklik ve sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erözkan, A. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ve Karar Stratejileri. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3): 60-74.
- Eryılmaz, A. (2010). Aile Yapısı Ergeni Mutlu Eder mi? *Aile ve Toplum* , 6 (22): 21-30.
- Erzen, E. (2016). Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3): 01-21.
- Evans, M. ve Kelley, J. (2004). Effect of Family Structure on Life Satisfaction : Austrilian Evidence. *Social Indicators Research* , 69(3): 303-349.
- Garber, J. ve Little, S. (2001). Emotional Autonomy and Adolescent Adjusment. *Vanderbilt University Journal of Adolescent Research*, 16(4): 355-371.
- Gilman, R. (2001). The Relationship Between Life Satisfaction, Social Interest, and Frequency of Extracurricular Activities Among Adolescent Students. *Journal of Youth and Adolescence*, 30(6): 749-750.

- Gözcü Yavaş, C. (2012). Orta Ve Geç Ergenlik Dönemindeki Ergenlerde Tutum ve Davranış Farklılıkları. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2): 113-138.
- Güneş, E. (2018). *Zorbalık eğilimi, duygusal özerklik ve akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güney, M. (2017). *Ergenlerde duygusal özerklik, sosyal destek ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Hazan, C., ve Shaver, P. (1998). Bağlanma, Yakın İlişkilerle İlgili Araştırmalar için Bir Çerçeve. (A. Dönmez, Çev.). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 31(1): 1-49.
- İnan, E. (2015). Narsistik Kişilik Örgütlenmesinin Bağlanma Kuramı Çerçevesinde Ele Alınması: Vaka Örneği. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 2(1): 1-12.
- Karabacak, A., ve Demir, M. (2017). Özerklik, Bağlanma Stilleri, Bilinçli Farkındalık Ve Duygu Düzenleme Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23): 271-291.
- Karabanova, O. ve Poskrebsheva, N. (2013). Adolescent Autonomy in Parent-Child Relations. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 86: 621-628.
- Karadayı, S. (2018). *Ergenlik ve ilk yetişkinlik dönemindeki bireylerde yaşam doyumu, psikolojik ihtiyaçlar ve benlik algısı* (Yüksek Lisans Tezi). Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karakuş, Ö. (2012). Ergenlerde Bağlanma Stilleri ve Yalnızlık Arasındaki İlişki. *Journal of Society & Social Work*, 23(2): 33-46
- Kasman, G. G. (2015). *Family and life satisfaction: long-term swb interdependence within familie* (Yüksek Lisans Tezi). Bilkent Üniversitesi, Ankara.
- Kaya, M. ve Savrun, B. (2015). Ortaöğretime Geçiş Sistemi Ortak Sınavlarına Girecek Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ile Sınav Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Yeni Symposium*, 53(3): 32-42.

- Koç, F. (2019). *Ergenlerde anne baba tutumları ile duygusal özerklik arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi (Düzce ili örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Koçak, R. ve Karasu, H. (2016). Ergenlerde Özerkliğin Yordayıcısı Olarak Bağlanma Stilleri ve Proaktif Kişilik Yapılarının İncelenmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 6 (1): 195-236.
- Koptur, A. ve Güner Emül, T. (2017). Fetüs ve Yenidoğanlarda Bağlanmanın İki Yüzü: Maternal ve Paternal Bağlanma ve Hemşirelik. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 33(3): 153-164.
- Korkmaz, M., Germir, H. N., Yücel, A. S. ve Gürkan, A. (2015). Yaşam Memnuniyeti Üzerinde Etkili Olan Sosyodemografik Bileşenler Üzerine Bir Analiz. *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları*, 3(2): 78-111.
- Köker, S. (1991). *Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeylerinin karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Levin, K. ve Currie, C. (2010). Family Structure, Mother-Child Communication, Father-Child Communication, And Adolescent Life Satisfaction A Cross-Sectional Multilevel Analysis. *Health Education*, 110(2): 152-168.
- Levine, A. ve Heller, R. (2018) *Bağlanma* (E.Güldemler, Çev.). İstanbul: Aganta
- Mavruk Özbiçer, S. (2018). *Duygusal zeka programının ergenlerin duygusal zeka ve yaşam doyumu düzeylerine etkisi: deneysel bir çalışma* (Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Metin Orta, İ. ve Sümer, N. (2016). Anne Duyalığı ve Erken Dönem Bağlanma-Temelli Ebeveynlik Destek ve Müdahale Programları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19(38): 54-73.
- Morsünbül, Ü. ve Çok, F. (2011). Bağlanma ve İlişkili Değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(3): 553-570.
- Morsünbül, Ü. (2012). Özerklik ve Ruh Sağlığına Etkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(2): 253-268.

- Oğuzkan, A.F. (1981). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Onur, N. (2006). *Liseli ergenlerin bağlanma stilleri ve atılganlık düzeyleri arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özer, M. ve Özsoy Karabulut, Ö. (2003). Yaşlılarda Yaşam Doyumu. *Turkish Journal of Geriatrics*, 6(2): 72-74.
- Özdemir, Y. ve Koruklu, N. (2013). İlk Ergenlikte Ana-Babaya Bağlanma, Okula Bağlanma ve Yaşam Doyumu. *İlköğretim Online* , 12(3): 838-848.
- Özdemir, Y. ve Çok, F. (2011). Ergenlikte Özerklik Gelişimi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (36): 152-164.
- Özkan, Ö. (2013). *İnternet kullanımıyla ilgili değişkenlerin cinsiyet, kişilik özellikleri, yaşam doyumu ve bağlanma stilleri açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Parra, A. ve Oliva, A. (2009). A Longitudinal Research on the Development of Emotional Autonomy During Adolescence. *The Spanish Journal of Psychology*, 12(1): 66-75.
- Parra, A., Oliva, A. ve Sanchez-Queija, I. (2014). Development Of Emotional Autonomy From Adolescence To Young Adulthood İn Spain. *Journal of Adolescence*, 38(2015): 57-67.
- Phinney, J. ve Ong, A. (2002). Adolescent-parent disagreements and life satisfaction in families from Vietnamese- and European-American backgrounds. *International Journal of Behavioral Development*, 556-561.
- Proctor, C., Linley, A. ve Maltby, (2017). Life Satisfaction. *Encyclopedia of Adolescence*, 1-12.
- Santrock, W, J. (2017). *Yaşam Boyu Gelişim* (G.Yüksel. Çev.). İstanbul: Nobel.
- Sandhu, D. ve Tung, S. (2006). Role of Emotional Autonomy and Family Environment in İdenty Formation of Adolescent. *Pakistan Journal of Psychological Research*, 21(1-2): 01-16.

- Sandhu, D. ve Kaur, D. (2012). Adolescent Problem Behaviour in Relation to Emotional Autonomy and Parent Child Relationship. *Canadian Social Science*, 8(2): 29-35.
- Schimitz, M.ve Baer, J. (2001). The vicissitudes of measurement: A confirmatory factor analysis of the emotional autonomy scale. *Child Development*, 72(1): 207-219.
- Sesli, Ç. ve Demir Başaran, S. (2015). Ortaöğretim Öğrencilerinin Özerklik Düzeyleri İle Kendini Ayarlama Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(39): 21-41
- Soysal, A., Bodur, Ş., İşeri, E., ve Şenol, S. (2005). Bebeklik Döneminde Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış. *Klinik Psikiyatri*, 8: 88-99.
- Spear, H. ve Kulbok, P. (2004). Autonomy and Adolescence: A Concept Analysis. *Public Health Nursing*, 21(2): 144-152.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik* (F.Çok, Çev.).İstanbul: İmge Kitabevi Yayıncılık.
- Suldo, S. ve Huebner, E. (2004). Does Life Satisfaction Moderate the Effects of Stressful Life Events on Psychopathological Behavior During Adolescence? *School Psychology Quarterly*, 19(2): 93-105.
- Suldo, S. ve Huebner, E. (2006). İs Extremely High Life Satisfaction During Adolesence Advantageous. *Social Indicators Research*, 78(2): 179-203.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örneklemi Üzerinde Psikometrik Değerlendirmesi ve Kültürlerarası Bir Karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43) 71-106.
- Sümer, N. (2006, Aralık). Ergenlikte Ebeveyn Tutum ve Davranışlarının Bağlanma Kaygısındaki Rolü.b11.*Ergen Günleri, Konuşma Metni*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E. ve Helvacı, E. (2010). Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye’de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış . *Türk Psikoloji Yazıları* , 13 (25): 42-59.

- Tatar, A., Bildik, T., Yektaş, Ç., Hamidi, F. ve Özmen, H. (2016). Duygusal Özerklik Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması ve Klinik Başvurusu Olmayan Ergen Öğrencilerde Duygusal Özerkliğin İncelenmesi. *Nobel Medicus*, 12(1): 39-48.
- Tatar, A., Kaya, Z., Toklu, N., Çavuşoğlu, N. ve Haşlak, F.D. ve Uysal, A.R. (2019). Ergenlerde Duygusal Özerkliğin Kültürel Çeşitlilik Bağlamında İncelenmesi. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, (Issn:2630-631X), 5(21): 1094-1106 .
- Tepeli Temiz, Z. (2017). *Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile yaşam doyumu, psikolojik dayanıklılık ve aleksitimik özellikleri arasındaki ilişkide benlik saygısının rolü* (Yüksek Lisans Tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tepeli Temiz, Z. ve Tarı Cömert, I. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumları, Bağlanma Stilleri ve Psikolojik Dayanıklılıklarının Birbirleriyle Olan İlişkinin İncelenmesi. *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences* , 31: 274-283.
- Tezel Şahin ve Özbey, S. (2007). Aile Eğitim Programlarına Niçin Gereksevim Duyulmuştur? Aile Eğitim Programları Neden Önemlidir? *Aile ve Toplum*, 3(12): 7-12.
- Türkiye İstatistik Kurumu Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2018. (2019, Şubat). *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*, 30702. Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30702>.
- Tung, S. ve Dhillon, R. (2006). Emotional Autonomy in Relation to Family Enviroment. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 32(3): 201-212.
- Turan Akdağ, S. (2011). *Ergenlerin bağlanma stilleri ile ebeveynlerin bağlanma stilleri arasındaki ilişki* (Uzmanlık Tezi). Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi, Antalya.
- Turan Cebeci, S. C. (2009). *Tam aileye ve tek ebeveyne sahip ailelerden gelen 7-12 yaşları arasındaki çocukların bağlanma stilleri ve kaygı durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Tuzgöl Dost, M. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumunun Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(22): 132-143.
- Ümmet, D. C., Çağlar, A., İme, Y. ve Akyıl, Y. (2018). Duygusal Özerklik ve Olumsuz Değerlendirilme Korkusunun Ergenlerin Psikolojik Sağlamlığı Üzerindeki Rolünün İncelenmesi. *20. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*, 228-235.
- Ünal, D. (2018). *Ergenlerde davranış problemleri ve yaşam doyumunun anne baba tutumlarına göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- West, A. E. (2018). *Yetişkin bağlanma stillerinin savunma mekanizmaları ve yaşam doyumuyla ilişkilerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yavuzer, H. (1992). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2007). *Gençleri Anlamak*. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Yazıcı, A. ve Ercan, H. (2018). Ergenlerde Duygusal Özerklik ve Eylemlilik . *International Journal of Education Sciences and Learning Technology Uluslararası Eğitim Bilimleri ve Öğrenme Teknolojileri Dergisi*, 2636-7920 1 (2): 24-32.
- Yazıcı, A. (2019). *Ergenlerde duygusal özerklik, eylemlilik ve arkadaşla bağlanma arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas
- Yazıcıoğlu, G. (2011). *Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ve stresle başa çıkma stratejileri arasındaki ilişki: odtü örneği* (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Yıldız, B. (2017). *Güvenli bağlanma stili kazandırma yönelimli psikoeğitim programının belirsizliğe tahammülsüzlük ve akademik erteleme üzerindeki etkisi* (Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Yolalan, H. (2013). *Ergenlerde depresyon ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Zabriskie, R., ve Ward, P. (2013). Satisfaction With Family Life. *Marriage & Family Review*, 49(5): 446-463.

Zullig, K., Valois, R., Huebner, S., Oelmann, J. ve Drane, W. (2001). Relationship Between Perceived Life Satisfaction and Adolescents' Substance Abuse. *Journal of Adolescent Health*, 29(4): 279-288.

EKLER

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-44-E.2318504
Konu: Anket ve Araştırma İzni

04.02.2019

Sayın: Büşra Sümeyye ERMİŞ

İlgi: a) 28/01/2019 tarihli ve 1856353 Gelen Evrak No'lu dilekçe.
b) Valilik Makamının 31/01/2019 tarih ve 2164548 sayılı oluru.

"Aile Yaşam Doyumu, Bağlanma Stilleri ve Duygusal Özerklik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu araştırma çalışmanız hakkındaki ilgi (a) dilekçe ve ekleri ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve söz konusu talebiniz; bilimsel amaç dışında kullanmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması**, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılması, okul idarecilerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda uygulanması ve işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini rica ederim.

Timur TUĞRAL
Müdür a.
Şube Müdürü

EK:
1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

Adres:İmren Öktem Cad.No:1 Eski Adliye Sarayı Fatih/ İST.
Strateji Geliştirme Şube Müdürlüğü

Ayrıntılı bilgi için: Ayşe Eda ATAN
Tel: (0 212) 4550400-100/239

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden c094-3697-363d-8fad-94cc kodu ile teyit edilebilir.

T.C.

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sizi BÜŞRA S. ERMİŞ tarafından yürütülen “Lise Öğrencilerinin Aile Yaşam Doyumu, Bağlanma Stilleri ve Duygusal Özerklik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı belirtilen değişkenler arasındaki ilişkisinin incelenmesidir. Araştırmada sizden tahminen 20 dakika ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya sizin dışınızda tahminen 500 kişi katılacaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahiptir. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili Öğrenciler;

Yüksek lisans tez çalışması için, aşağıda yer alan sorularla sizlerden bilgi toplanması amaçlanmaktadır. Aşağıdaki soruları okuyarak, kendinize uygun olan seçeneğin yanındaki paranteze çarpı işareti (X) koymanız yeterlidir. Lütfen tüm soruları cevaplandırınız ve boş bırakmayınız. Bilgileriniz gizli kalacaktır ve yalnızca araştırma amacıyla kullanılacaktır. Kâğıtlara adınızı ve soyadınızı yazmanıza gerek yoktur.

Yardıminız için teşekkür ederim.

Büşra S.ERMİŞ

Psikolojik Danışman

Cinsiyet: K ( ) E ( )

Sınıf: 9. Sınıf ( ) 10. Sınıf ( ) 11. Sınıf ( ) 12. Sınıf ( )

Yaş:

Kardeş Sayısı(Sizinle birlikte kaç kardeşsiniz?): 1 ( ) 2-3 ( ) 4ve üstü ( )

Anne ve Baba Birliktelik Durumu: Birlikte ( ) Ayrı ( )

Anne: Sağ ( ) Ölü ( )

Baba: Sağ ( ) Ölü ( )

Annenizin Çalışma Durumu: Çalışıyor ( ) Çalışmıyor ( )

Babanızın Çalışma Durumu: Çalışıyor ( ) Çalışmıyor ( )

Annenizin Eğitim Durumu: İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( ) Lisansüstü ( )

Babanızın Eğitim Durumu: İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( ) Lisansüstü ( )

Ailenizin Ekonomik Durumu : Düşük ( ) Orta ( ) Yüksek ( )

Okul Başarısı Açısından Kendinizi Nasıl Değerlendiriyorsunuz?

Düşük ( ) Orta ( ) Yüksek ( )

Annenizin size karşı tutumu

Otoriter ( ) Demokratik ( ) İlgisiz ( ) Aşırı Koruyucu ( )

Babanızın size karşı tutumu

Otoriter ( ) Demokratik ( ) İlgisiz ( ) Aşırı Koruyucu ( )

DUYGUSAL ÖZERKLİK ÖLÇEĞİ

Aşağıda gençlerin çeşitli duygu, tutum ve davranışlarını tanımlayan ifadeler sıralanmıştır. Sizi en iyi tanımlayan seçeneği kutucuklarına çarpı koyarak işaretleyin. Lütfen tüm soruları yanıtlayınız. Eğer bazı sorular sizin duygularınızı tam yansıtmıyorsa ve yanıtlamakta güçlük çekerseniz, size en yakın gelen seçeneği işaretleyiniz.	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamıyla Katılıyorum
1. Annem, babam ve ben her konuda aynı fikirdeyiz.				
2. Bir sorunu kendi başıma çözmeden önce annem ve babamdan yardım isterim.				
3. Ben yanlarında yokken, annem ve babamın nasıl davrandığını merak ederim.				
4. Annem ve babam ile aynı fikirde olmasam bile, onlar her zaman haklıdır.				
5. Gençlerin bazen ana babası yerine en iyi arkadaşından akıl alması daha iyidir.				
6. Yanlış bir şey yaptığımda, annem ve babamın işleri yoluna koymasına ihtiyaç duyarım.				
7. Annem ve babamın benim hakkımda bilmediği bazı şeyler vardır.				
8. Annem ve babam, kendi ana babalarının yanında evdeki hallerinden farklı davranır.				
9. Annem ve babam hakkımdaki her şeyi bilir.				
10. Annem ve babamın eğlenirken nasıl davrandığını görmek beni şaşırtabilir.				
11. Annem ve babam ile aynı fikirde olmaya gayret ederim.				
12. Annem ve babam işyerinde de evdeki gibi davranır.				
13. Arkadaşım ile yaşadığım sorunu çözmeden önce annem ve babam ile konuşurum.				
14. Annem ve babam onlar yokken nasıl davrandığımı bilseler şaşırdıklarıdır.				
15. Anne/baba olduğumda, çocuklarıma annem ve babamın bana davrandığı gibi davranacağım.				
16. Annem ve babam, ben yokken benim yanımda konuştuklarından daha farklı konularda konuşur.				
17. Anne/baba olduğumda, bazı şeyleri onlardan daha farklı yapacağım.				
18. Annem ve babam hemen hemen hiç hata yapmaz.				
19. Annem ve babamın, gerçekte benim nasıl biri olduğumu anlamalarını isterdim.				
20. Annem ve babam arkadaşlarının yanındayken, evde benimle oldukları gibi davranır.				

ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ

Sizi en iyi tanımlayan seçeneği kutucuklarına çarpı koyarak işaretleyin. Lütfen ilgili soruyla ilgili tek kutucuk işaretleyip tüm soruları yanıtlayınız.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Karşımdaki insanlar benim kadar değerli değiller					
2. Birisiyle çok fazla samimi olduğumda sorun çıkabileceğinden kaygılanıyorum.					
3. Karar alırken kimseyi önemsemem					
4. Sorunu olan birisini gördüğümde kendimi onun yerine koyabiliyorum.					
5. Başkalarının benim kadar değerli olduklarını düşünmüyorum.					
6. İnsanlardan ne kadar uzak durursam o kadar az üzülürüm.					
7. Ebeveynimle (anne, baba veya benim bakımımı üstlenen bir başkası) iyi anlaşıyorum					
8. İnsanlardan uzak duruyorum çünkü bana acı çektirebilirler.					
9. Bir sorun varsa bunun kaynağı genelde karşımdakilerin sorunlu olmasıdır.					
10. Kendimi mutlu bir insan olarak tanımlıyorum					
11. Duygusal ilişki yaşadığım kişinin beni gerçekten sevmediğini düşünerek kaygılanıyorum.					
12. Yalnızca kendime değer veririm.					
13. Başkalarının üzüntülerini anlayabiliyorum					
14. Duygusal ilişkilerden uzak duruyorum çünkü terk edilmek istemiyorum.					
15. İnsanların görüşleri benim için önemsizdir.					
16. Ebeveynlerime (anne, baba veya benim bakımımı üstlenen bir başkası) genelde kırıncı sözler söylemem.					
17. İnsanlardan ne kadar uzak durursam o kadar mutlu olurum					
18. Başkaları çok da umurumda değildir					

AİLE YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ

"Evde ailem ile birlikte olduğum zamanlar, genellikle kendimi .....hissederim". İfadesini tamamlayan sıfatlar için, sizi en iyi yansıtan rakamın üzerine (X) işareti koyunuz.

1=Biraz, 2= Az, 3=Orta, 4= Çok, 5=Tamamen

	1-Biraz	2-Az	3-Orta	4-Çok	-Tamamen
1. Mutlu					
2. Yalnız					
3. Neşeli					
4. Teselli bulmuş					
5. Anlaşılmış					
6. Huzurlu					
7. Hoşnutsuz					
8. Güvensiz					
9. Keyifli					
10. Memnun					
11. Engellenmiş					
12. Cesaretlendirilmemiş					
13. Desteklenmemiş					
14. Rahatsız					
15. Yorgun					
16. Saygı görmemiş					
17. Gevşemiş					
18. Dışlanmış					
19. Telaşlı					
20. Sakin					
21. Saldırıya uğramış					
22. Sevinçli					
23. Özgür					
24. Takdir edilmiş					
25. Uzak					
26. Teşvik edilmiş					
27. Kötü					

ÖZGEÇMİŞ

Büşra S. ERMİŞ

İletişim bilgileri: busraermis91@gmail.com

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü, 2019, İstanbul

Lisans: İstanbul Üniversitesi Psikolojik ve Rehberlik Danışmanlık Bölümü, 2015, İstanbul

İstanbul Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü, 2014, İstanbul

B. MESLEKİ DENEYİM

2016-Halen Beykoz Rehberlik ve Araştırma Merkezi

BÜŞRA S. ERMIŞ

Eylül-2019

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN BAĞLANMA STİLLERİ, AİLE YAŞAM DOYUMU VE DUYGUSAL
ÖZERKLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**